

Teija Kourujärvi

YRITTÄJYYS JA OPPIMINEN YRITTÄJYYSKASVATUKSESSA

Case Säskylän seudun lukio

YRITTÄJYYS JA OPPIMINEN YRITTÄJYYSKASVATUKSESSA

Case Säskylän seudun lukio

Teija Kourujärvi
Opinnäytetyö
Kevät 2013
Liiketalouden koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma

Tekijä: Teija Kourujärvi

Opinnäytetyön nimi: Yrittäjyys ja oppiminen yrittäjyyskasvatuksessa. Case Säskylän seudun lukio

Työnohjaaja: Tiina Gallèn

Työnvalmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2013

Sivumäärä: 85 + 7

Keskusteluissa on esitetty, että Säskylän seudun lukiolle olisi saatava uusi strategia, koska oppilaat ovat vähenemässä ja kilpailu Pyhäjärvisseudun lukioden välillä kovenee. Juuri tämä alueellisen kilpailun ajankohtaisuus on syynä tähän tutkimukseen. Strategian tavoitteena voisi olla Säskylän seudun lukion muuttaminen Ala-Satakunnan valovoimaisimmaksi lukioksi, jonka tavoitteena olisi oppilaskeskeinen, yrittäjyyskasvatuspainotteinen opetus. Lukio, jonka mottona olisi ”pätevästä taitajuuden kautta asiantuntijuuteen”.

Työssä selvitetään keinoja, joilla Säskylän seudun lukion yrittäjyyskasvatusta voitaisiin kehittää oppilaslähtöiseksi. Yrittäjyyskasvatuksen kehittämisen tavoitteena on Säskylän seudun lukion kilpailuaseman parantaminen. Ajankohtainen ongelma Suomessa ja myös Säskylän kunnassa on, miten saadaan oppilaat kiinnostumaan yrittäjyydestä ja miten heidät saataisiin palaamaan kotikuntaan opiskelujen jälkeen.

Tutkimus toteutettiin oppilaille tehdyillä kyselyillä sekä haastattelemalla opettajia, yrittäjiä ja muita sidosryhmiä. Tulokset kirjattiin ja analysoitiin. Tutkimuksessa pohdittiin lisäksi omaehtoista, sisäistä ja ulkoista yrittäjyyttä, opettajan ja oppilaan asemaa avoimessa oppimisympäristössä sekä verkostoitumista että projekti- ja verkko-opiskelua. Vastausten perusteella päästiin johtopäätökseen, että asiantuntijuuteen tähtäävä tutkiva oppiminen oppimismenetelmänä olisi edullisesti toteutettavissa ja hyvien toimintamallien vertailu ja hyödyntäminen helpompaa, kun Suomessa on jo toimivia yrittäjyyslukioita.

Pienet muutokset nykyisessä yrittäjyysopetuksessa ja projektitoiminnassa voisivat tuoda valtavaa nostetta opetukseen ilman suuria resurssivaatimuksia, mutta muutokseen tarvitaan koko organisaatio sitoutuminen. Asiantuntijuus ja sisäinen yrittäjyys jokaisen sisäistämänä parantaisi työllistymistä ja samalla Säskylän seudun lukion mainetta, varsinkin, jos oppilaitokselle saataisiin Oxbridge -tyylinen imago (Oxbridge = Oxford & Cambridge yliopistot yhdessä, mikä tarkoittaa huippulaatua).

Asiasanat: Yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus, oppiminen, motivaatio, asiantuntijuus ja tutkiva oppiminen.

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Entrepreneurship and Business Studies

Author: Teija Kourujarvi

Title of Master's Thesis: Entrepreneurship and Learning in Entrepreneurship Education.
Case Upper Secondary School of Sakyla

Supervisor: Tiina Gallen

Term and Year of Completion: Spring 2013

Number of pages: 85 + 7

This study is preliminary research for the Municipality of Sakyla and the Upper Secondary School of Sakyla to improve the position in competition within the Pyhajarvi area. The method for the improvement is a specialisation of education and in this case it is the specialisation of entrepreneurship education.

The main questions at the moment are; how to make entrepreneurship education more interesting for students and how to encourage them to return to Sakyla after their studies.

The Upper Secondary School of Sakyla need to rethink their strategy in order to gain more students from the neighbouring Municipalities in the situation where the population is declining and competition increasing.

To gather the information for the research, surveys and interviews were conducted, and the data was documented and analysed. The subjects of research included internal, external and self-motivated entrepreneurship, the status of the student and the teacher in the open learning environment, and the networking, project- and virtual learning.

The conclusion of the research was that the progressive inquiry as a pedagogical model is affordable and easy to adapt to the existing methods. It is also easy to benchmark with already existing entrepreneurship secondary schools in Finland.

There would be challenges to make the whole organisation more committed to the progressive inquiry model and to the small changes in the pedagogy of entrepreneurship education and project work, but it would be worthwhile because it would increase the resources and lift the image of the Upper Secondary School of Sakyla.

The Upper Secondary School of Sakyla with the specialised knowledge of the entrepreneurship program, especially of internal entrepreneurship, could bring the school reach a status like Oxbridge, which translates to excellence in education.

Keywords: Entrepreneurship, entrepreneurship education, learning, motivation, innovative knowledge and the Model of Searching Learning.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	7
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA.....	9
2.1 Tutkimuksen tavoite	9
2.2 Säskylän kunta ja Säskylän seudun lukio	13
2.3 Säskylän seudun lukion SWOT -analyysi	15
3. YRITTÄJYYS JA OPPIMINEN YRITTÄJYYSKASVATUKSESSA	16
3.1 Aiemmat yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen tutkimukset ja tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys	19
3.1.1 Omaehtoinen, sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys	20
3.1.2 Uudenlainen yrittäjyyskasvatuksellinen opiskeluympäristö ja yrittäjyysopintojen toteutus	21
3.2 Tutkimuksen toiminnallinen viitekehys	22
3.2.1 Tutkiva oppiminen omaehtoinen / sisäinen yrittäjyys.....	24
3.2.2 Projektioppiminen (ulkoinen yrittäjyys)	25
3.2.3 Verkko-opinnot: omaehtoinen / sisäinen yrittäjyys tai vain resurssien sästäö	26
3.2.4 Ongelmat	26
3.3 Yrittäjyyskasvatus opetuksessa	27
3.3.1 Tutkiva oppiminen yrittäjyyskasvatuksessa	28
3.3.2 Opettajan asema tutkivan oppimisen mallissa	30
3.4. Opettajan rooli kasvatuksessa	31
3.5 Oppilaan rooli kasvatuksessa	34
3.6 Verkko-opetus	37
3.7 Verkostot opetuksessa	38
4. TUTKIMUKSEN MENETELMÄT	41
4.1 Tutkimuksen lähtökohdat.....	41
4.2 Tutkimusmenetelmät tässä tutkimuksessa	42
4.3 Tutkimuksen toteutus	44
4.3.1 Kyselylomakkeen laatiminen ja aineiston keruu	45
4.3.2 Valokuvaus -projekti	47

5. AINEISTON TULOKSET JA ANALYYSI	49
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	62
7. POHDINTA.....	73
LÄHTEET	76
LIITTEET.....	86

1 JOHDANTO

Säkylän, Euran ja Köyliön piti Paras -hankkeen pakottamana yhdistyä yhdeksi kunnaksi, mutta yhdistyminen kaatui kuntien liian erilaisen taustan takia. Tästä huolimatta kuntien pitäisi yhdessä löytää säästökohteita, ja yksi säästöjä tuova supistus voisi olla lukioiden yhdistäminen. Säkylän seudun lukio ja Euran lukio ovat molemmat menestyneet lukiovertailuissa hyvin ja kilpailevat samoista lähiseudun oppilaista sekä siitä, kummasta lukioista tulisi mahdollisen yhdistymisen yhteydessä ”pääkonttori”. (Kunnat.net 2011, hakupäivä 26.5.2011)

Yhdeksi kehittämismalliksi on keskusteluissa esitetty Säkylän seudun lukion profiloitumista yrittäjyyskasvatukseen. Yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta on linjattu niin opetusministeriössä kuin Euroopan Unionissa, ja tämän lisäksi opetusministeri Virkkunen on vielä määritellyt yrittäjyyskasvatuksen sisältävän aktiivisen ja oma-aloitteisen yksilön lisäksi yrittäjämäisen opiskeluympäristön. Hän painottaa, että koulutus- ja yritysmaailma tarvitsevat tuekseen sidosryhmiä, jotta kaikki yhdessä voisivat muodostaa yhteistyöverkoston, ja kaiken tämän lisäksi tarvitaan vielä yhteiskunnan poliittinen tuki (Opetusministeriön julkaisuja 2009, hakupäivä 9.1.2013).

Suomessa tapahtunut nopea rakennemuutos teollistuneesta maatalousyhteiskunnasta teollistuneeseen palveluyhteiskuntaan on vaikuttanut voimakkaasti maataloudesta riippuvaisen Säkylän talouteen, ja sillä on suora vaikutus Säkylän seudun lukion resursseihin. Jos lukiota kehitetään yrittäjyyskasvatuksen suuntaan, pitää löytää keinoja, miten tämä toteutetaan hupenevat resurssit huomioon ottaen. Muutosta ja yrittäjyyskoulutusta suunniteltaessa pitäisi ensin selvittää, mitä muutoksia opetussuunnitelmaan tarvitaan ja miten ne toteutetaan käytännössä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää oppilaiden osaamista, asennetta ja motivaatiota yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen sekä löytää vastausten avulla ideoita ja keinoja kehittää yrittäjyyskasvatusta oppilaslähtöisesti. Tämä tutkimus on kartoittava, sillä tämä on pioneiritutkimus tässä lukiossa ja kuvaa ainoastaan tämän yhden ryhmän sen hetken mielipiteitä. Tutkimus toteutetaan kyselytutkimuksena

(survey) yhdelle yrittäjyyttä opiskelevalle oppilasryhmälle. Taustatietoja varten haastellaan toimeksiantajan lisäksi opettajia ja yrittäjiä.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

Tutkimuksen tavoite on rajattu, eli tarkoitus ei ole tässä vaiheessa yleistää vaan löytää keinoja kehittää yrittäjyysopetusta juuri Säkylän seudun lukiossa. Tutkimuksen kohteena ovat ne tietyt, tällä hetkellä toimivat avainhenkilöt, jotka ovat yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksen kannalta relevantteja, ja ne keinot ja mahdollisuudet, joiden avulla tutkijana näen tämän muutoksen mahdollistuvan resurssit huomioon ottaen. Säkylän seudun lukiolla on pulaa resursseista, mutta tarvetta ja halua kehittää opetusta, lisätä yhteistyötä (yrittäjien ja muiden lukioiden) kanssa ja säilyttää asema hyvänä oppilaitoksena.

Taustatutkimuksessa selvitetään, miten yrittäjämäinen oppimisprosessi on mahdollista toteuttaa kurssimaisessa lukiossa ja mitkä ovat siihen liittyvät käytännön ongelmat. Toisaalta olisi hyödyllistä tietää myös, miten yleensäkin erikoistuminen yrittäjyyteen otetaan vastaan sidosryhmien joukossa ja mitä mahdollisia vaikeuksia muutosprojektissa, esimerkiksi muutosvastarintaa, olisi havaittavissa. Mutta kaikkien sidosryhmien tutkiminen vaatii oman erillisen tutkimuksen.

Tutkimuksessani kerään tietoa YH2 oppilasryhmän motivaatiosta yrittäjyysopiskeluun, asenteesta yrittäjyyteen ja terminologian ymmärtämisestä. Tavoite on ymmärtää opiskelijoita heidän lähtökohdistaan ja ymmärtää, mitkä heidän tavoitteensa ovat ja miten paljon he jo tässä vaiheessa sisäistävät yrittäjyyttä, jotta opetusta voisi kehittää oppilaslähtöisesti. Tutkimuksen punainen lanka on asiantuntijuuteen tähtäävä tutkiva oppiminen.

2.1 Tutkimuksen tavoite

Kehittämishankkeen tarkoituksena on löytää ideoita ja keinoja, joita voitaisiin hyödyntää Säkylän seudun lukion oppilaslähtöisen yrittäjyyskasvatuksen opetuksen kehittämisessä. Tutkimuksessa esiin tullutta tietoa voisi hyödyntää esimerkiksi kehittämällä helposti ja taloudellisesti toteutettava käytännönläheinen yrittäjyyskasvatusmalli, joka hyödyntäisi jo olemassa olevia hyviä käytänteitä ja joka

tähtäisi asiantuntijaksi kasvuun. Tämä malli voisi aluksi olla keskittynyt yrittäjyyden opintojaksoon, mutta siitä saatua monipuolista tietoa ja hyviä käytänteitä voisi alkaa mahdollisuuksien mukaan integroida kaikkiin opintojaksoihin.

Kirjallista osuutta edeltää tutustuminen oppilaisiin luokkaopetuksen havainnoinnin muodossa. Tutkimussuunnitelmassa konkretisoidaan kohde sekä pohditaan, keneltä ja mitä tietoa kerätään ja miten saatua tietoa käytetään. (Malmia 2005, 1; Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara 2010, 137-139.)

Tutkimuksessani etsin vastuksia seuraaviin tutkimusongelmiin:

1. Miten YH2 luokan oppilaat asennoituvat yrittäjyyteen?
2. Mitä osaamista heillä on ja miten oppimista voisi kehittää?
3. Miten heitä voidaan motivoida yrittäjyyskasvatuksessa?
4. Miten saatua tietoa voitaisiin soveltaa opetuksessa?

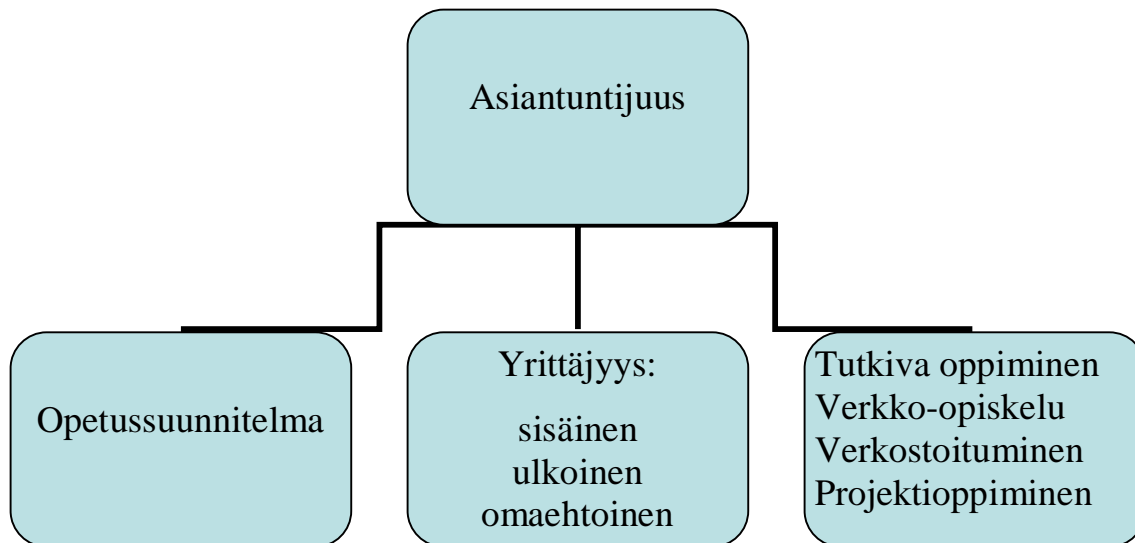
Asiantuntijuus

Asiantuntijaksi tähtäävä kasvaminen on pitkä kokemusten kautta etenevä prosessi eli ”lifelong learning” -prosessi. Myös EU on huomannut jatkuvan elinikäisen oppimisen tärkeyden ja perustanut LLP -hankkeen (The Lifelong Learning Programme) kehittämään koulutusta. On positiivista huomata EU:n päättäjien havahtuneen huomaamaan, että oppiminen ei lopu siihen, kun koulun ovi sulkeutuu, vaan yhteiskunta ja EU nopeineen muutoksineen tarvitsee monipuolisia tietotaitoja omaavia tekijöitä. (Euroopan komissio 2011, hakupäivä 4.5.2011.)

Jatkuva kehittyminen ja kouluttautuminen on nykypäivää, eikä sen tarvitse rajoittua oman maan rajojen sisäpuolelle. Ei siis ole yhdentekevää minkälaiset eväät oppilas lukiosta saa, vaan hyvinkin merkittävää on se, minkälaiselle perustalle oppilas alkaa asiantuntijuuttaan rakentaa. Hyvin suunniteltu oppimisympäristö voi lyhentää huomattavasti ”pätevästä taitajuuden kautta asiantuntijaksi” -polkua.

Asiantuntijuus vaikuttaa kaikkeen, ja kaikki vaikuttaa asiantuntijuuteen, kuten kuviossa 1 esitetään. Asiantuntijaksi tuleminen vaatii aikaa ja kokemusta, ja keskeisintä

asiantuntijuuden kasvussa on asteittainen eli progressiivisesti kehittyvä ongelmanratkaisutaito.

KUVIO 1. Asiantuntijuus ja Ssl:n yrittäjyyskasvatuksenmalliin tarvittavat osatekijät (johdettu Hakkaraisen tutkivasta mallista)

Asiantuntijuus Hakkaraisen, Longan & Lipposen mukaan (2000, 272) on:

”Asiantuntijuus on kokemuksesta muodostuneeseen hyvin organisoituun ja käyttökelpoiseen aihe- tai tehtäväkohtaiseen tietämykseen perustuva ylivoimainen taito ratkaista ongelmia”

Pelkästään yritys- ja erehdys -menetelmä ongelmanratkaisussa johtaa harvoin onnistuneeseen ja älykkääseen lopputulokseen, mutta asiantuntijuuden kehittymiseen, siis pätevästä taitajuuden kautta asiantuntijuuteen, tarvitaan yritys- ja erehdysmenetelmää.

Asiantuntijat voidaan jakaa rutiiniasiantuntijoihin ja dynaamisiin asiantuntijoihin. Rutiiniasiantuntijat ovat parhaimmillaan tutuissa tilanteissa ratkoessaan samantyyllisiä ongelmia, kun taas dynaamiset asiantuntijat hakevat uusia ja haasteellisia ongelmia. Asiantuntijuus kehittyy, kun organisaatio asettaa jäsenilleen asteittain kokoavia vaatimuksia ja kun työskennellään tietojen ja taitojen ääri rajoilla sekä syvennetään omaa tietämystä. Kun ihmiset jakavat asiantuntijuuttaan, he pystyvät ratkaisemaan

monipuolisempia ongelmia, kuin he pystyisivät yksin työskennellessään, ja tästä seuraa koko organisaation älykäs tiedonhallintaprosessin kehittyminen. (Hakkarainen ym. 2000, 66, 77-81, 143, 150-151.)

Asiantuntijuuteen kehittyminen vaatii paljon motivaatioita. Motivaatio ja persoonallisuus oppijan omien tavoitteiden ja suunnitelmien pohjana muodostavat ne elementit ja menestystekijät, joilla asiantuntijuuden tavoitteet ja onnistumiset saavutetaan. (Hakkarainen ym. 2000, 87.)

Tavoite	<ul style="list-style-type: none"> • Asiantuntijuus • Sisäinen, ulkoinen & omaehtoinen yrittäjyys
Keinot	<ul style="list-style-type: none"> • Tutkiva- ja projektioppiminen • Verkko-opetus • Verkostot • Avoin opiskeluympäristö • Työelämä- ja oppilaslähtöinen opetus • Harjoittelufirmat (projektit)
Sidosryhmät	<ul style="list-style-type: none"> • Yrittäjät • Opettajat • Oppilaat • Säskylän kunta • Huoltajat

KUVIO 2. Asiantuntijuuteen tarvittavat osatekijät Ssl:n yrittäjyyskasvatusmalliin.

Kuviossa 2 kuvataan yksityiskohtaisemmin niitä osatekijöitä, joita Säskylän seudun lukion yrittäjyyskasvatuksessa asiantuntijuuteen pääsyyn vaaditaan, kuin kuviossa 1. Nämä kuviossa 2 eriteltyt tekijät on poimittu Säskylän seudun lukion (Ssl) oppimisympäristöstä, ja kehittämistehtävän tarkoitus on hyödyntää jo olemassa olevia käytänteitä, ei luoda mitään uutta ja kallista konseptia.

Asiantuntijuus vaatii sisäisen, ulkoisen ja omaehtoisen yrittäjyyden omaksumista. Keinoja kokonaisvaltaiselle asiantuntijuuteen kehittymiselle tarjoavat tutkiva- ja

projektioppiminen, verkko-opetus, verkostot, avoin opiskeluympäristö ja projektityöskentely yhdessä ja erikseen. Yrittäjyyskasvatuksen lopputulokseen vaikuttavat myös opettajien, oppilaiden ja kaikkien sidosryhmien sitoutuminen.

2.2 Säskylän kunta ja Säskylän seudun lukio

Säskylässä on muutamia suuria yrityksiä, kuten Säskylän Varuskunta, Apetit, Sucros, HK Ruokatalo ja Länsi-Kalkkuna, jotka suurimpina työllistäjinä vaikuttavat kunnan verokertymään. Päätöksentekijät tekevät kuitenkin päätökset yritysten taloudellisten vaatimusten mukaan eivät Säskylän kunnan taloutta ajatellen. Lisäksi Säskylässä on pk-yrityksiä, kuten palvelu- ja metallialan yrityksiä sekä innovatiivisia spin off –yrityksiä laajentamassa maataloudesta riippuvaisen kunnan elinkeinoelämän kirjoa.

Juuri maataloudesta riippuvuuden johdosta Säskylän kunnan on nykyisessä palvelu-, tieto- ja viestintäyhteiskunnassa oltava todella tarkka taloudessaan, jotta Säskylän verotulot riittävät väestön ikääntyessä. Säskylän kunnan vertailuluvut (Liite 1) osoittavat, että vertailtaessa kaikkien kuntien verotulojen kertymää Säskylän kunnan on plussan puolella, vaikkakin verotulojen ennakoidaan sahaavat lähitulevaisuudessa ylös ja alas.

Säskylän seudun lukio (Ssl) menestyy kansallisessa vertailussa hyvin, vaikka Säskylä on vain noin 5000 asukkaan kunta Porin, Turun, Rauman ja Tampereen välissä. Säskylän seudun lukioon saadaan, ainakin vielä, hyviä opettajia ja oppilaita ja koulun ilmapiiri on motivoiva. Lukion yrittäjyyskasvatus on osana pakollista yhteiskuntaoppia, ja opetuksessa käytetty Kouluvalokuvaus -projekti on suosittu ja menestyvä harjoitusyritys, jonka tuotto jaetaan stipendeinä oppilaille. Mutta opetuksen määrärahojen kiristyessä oppilaitokset ovat jatkuvan paineen alaisena ja koko Ala-Satakunnassakin on paineita lukioden yhdistämisistä

Säskylän seudun lukio toimintaympäristönä Säskylän kunnan mukaan:

”Lukio-opetusta kehitämme tasokkaana yleislukiona, joka tarjoaa seudun nuorille kilpailukykyisen koulutusvaihtoehdon ja laadukkaan perustan jatko-opiskelupaikkoihin pyrkimiseen. Koulutuksessa panostamme koulujen ja työelämän yhteistyöhön ja verkostoitumiseen, niin että seudun elinkeinoelämän ja muun työelämän tarpeet otetaan huomioon koulutuksen järjestämisessä. Näin turvataan nuorten työllistymistä seudulle.

Tavoitteena on ohjata lapset ja nuoret itsenäisiksi ja aktiivisiksi tiedonhankkijoiksi ja -käsittelijöiksi. Opetuksessa panostamme riittävästi kehittyvän tieto- ja viestintäteknikan tarjoamiin mahdollisuuksiin niin, että peruskoulutuksen ja lukiokoulutuksen saaneella nuorella on valmiudet käyttää sitä hyödykseen jatko-opinnoissa, työssään ja vapaa-aikanaan. Myös kansainvälistyminen sekä yrittäjyys- ja ympäristökasvatus ovat opetuksessa keskeisessä asemassa.”
(Säkylän kunta 2011, hakupäivä 30.5.2011)

Strategisella suunnittelulla tarkoitetaan kokonaisvaltaista organisaation toiminnan pitkän aikavälin (3-20 vuotta) suunnittelua. Suunnittelu on strategista, kun siinä tunnistetaan ja analysoidaan toimintaympäristön muutoksen aiheuttamat haasteet (uhkat ja mahdollisuudet) nykyiselle toiminnalle. SWOT -analyysi on hyvä väline strategisen suunnittelun tekemiseen ja haasteiden havaitsemiseen. Koiranen ja Pohjansaari määrittelevät yrittäjyysstrategiaa, Schumpertin mukaan, keinoksi tuottaa laadukkaampia ratkaisuja ja innovaatioita tuottavuuden parantamiseksi. Uudet seudulliset ja alueelliset strategiat, uudet yritysverkostot ja -ryppäät kehityksen moottoreina tavoittelevat motivoituneita sisäisiä ja ulkoisia yrittäjiä yhteiskuntaan. (Koiranen & Pohjansaari 1994, 7-9.)

Sisäisiin vahvuuksiin ja heikkouksiin on yleensä helpompi vaikuttaa. Ulkoiset muutosvoimat ja -odotukset ovat vaikeammin hallittavissa, mutta ne pitää ottaa aktiivisen riskienhallinnan piiriin. Tässäkin on hyvä muistaa, että virheet ovat osa oppimisprosessia, myös opetuksessa ja kunnan taloushallinnossa.

Säkylän kunnan strategiana on tarjota koulutusta Säkylän seudun elinkeinoelämän ja työelämän tarpeiden ehdoilla turvamaan työllisyys myös tulevaisuudessa, ja tämä strategia on kirjattu kunnan nettisivuille. Jotta strategiat saadaan toimimaan organisaatiossa, ne pitää viedä käytäntöön. Tarpeet pitää olla tiedostettu ja kirjattu sekä visio hahmotettavissa. Tämä taas vaatii sitoutumista joka tasolla, siis myös kunnan päättäjien sekä päättävien elinten (organisaation) pitää sitoutua strategiaan. Tämäkään ei riitä, vaan muutosprosessin takana pitäisi olla kaikki kuntalaiset, ei pelkästään niin kutsutut asianosaiset, jotka liittyvät jollain tavoin opetukseen tai oppimiseen. Tiedon kerääminen ja jakaminen on tärkeä osa strategian sitouttamista. Myös verkostot ja verkko-opiskelu vaativat sidosryhmien sitouttamista, ja vuorovaikutus on tässä yhteistoiminnan luomisessa elinehto. Strategian käytäntöön viemiseen tarvitaan

resursseja, kuten valtiontukea tai sponsorirahaa, ja niiden saaminen vaatii kunnan pitkän aikavälin toimintasuunnitelmat.

2.3 Säkyän seudun lukion SWOT -analyysi

Strategiaa suunnitellessa tai tarkistettaessa on hyvä tehdä SWOT -analyysi, jossa tutkitaan nykytilaa, sisäisiä vahvuuksia ja heikkouksia (S&W) ja tulevaisuutta sekä ulkoisia mahdollisuuksia tai uhkia (O&T). Ssl:n analyysissä on hyvä kartoittaa makrovoimat (taloudelliset, poliittislainsäädännölliset, sosiaaliskulttuuriset ja teknologiset) ja muut tekijät (yrittäjät, kilpailijat, muut avainhenkilöt). (Kotler 2005, 99-101.)

TAULUKKO 1. Puoltoäänien keskiarvo (MTV3 ranking lista).

Kunta	2011	2010	2009	2008
Säkyä	31,8	29	30,6	31,2
Eura	29,7	29	24,6	25,1

Taulukossa 1 näkyy Euran lukion opetuksen tason nousu, joka olisi huomioitava myös Säkyän kunnan SWOT -analyysissä, päätöksissä ja strategiassa. Tarkastellessa Säkyän seudun lukion SWOT -analyysiä olisi hyvä tarkastella myös Säkyän kunnan vahvuuksia ja heikkouksia siltä osin, kun Säkyän kunnan strategia vaikuttaa Ssl:n strategiaan. Yleisesti ottaen Ssl:n opetus on korkeatasoista ja tasalaatuista myös kansallisella tasolla (vrt. MTV3 lukioiden ranking lista). (MTV3.fi 2010a ja 2010b, hakupäivä 6.6.2011; MTV3.fi 2011, hakupäivä 6.6.2011)

3. YRITTÄJYYS JA OPPIMINEN YRITTÄJYYSKASVATUKSESSA

Yleissivistävässä yrittäjyyskasvatuksessa korostetaan myönteisiä asenteita, yrittäjyiden perustietoja ja -taitoja sekä yrittäjämäistä toimintatapaa. Yrittäjyyskasvatus on osana elinikäistä oppimista, ja se vaikuttaa elämänhallinta-, vuorovaikutus- ja itsensäjohtamistaitojen kehittymiseen ja sitä toteutetaan kullekin koulutustasolle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. (Opetusministeriön julkaisuja 2009, hakupäivä 9.1.2013)

Yrittäjyys on moniulotteinen ilmiö ja monitieteellinen (talous- yhteiskunta- ja kasvatustieteiden) tutkimusala. Usein yrittäjyys (entrepreneurship) määritellään vain organisaatioiden ja yritysten liiketoiminnaksi (ulkoiseksi yrittämiseksi), siis ammatilliseksi yritystoiminnan harjoittamiseksi, joka sisältää yksityisen ja kollektiivisen yrittäjyiden eri muotoineen. Mutta yrittäjyys on myös yrittäjämäinen tapa ajatella ja toimia (sisäinen yrittäjyys), ja siksi onkin tärkeää huomata, että yrittäjyys yrittäjyyskasvatuksen näkökulmasta ei ole niin rajattua, kuin se monesti määritellään. Yrittäjyys ei siis välttämättä merkitse uuden liiketoiminnan aloittamista ja johtamista, vaan yrittäjyys voi kanavoitua montaa eri kautta. Yrittäjyys voi siis liittyä sekä ammattiin että yrittäjämäiseen toimintaan ylipäänsä. (Kainu, Nokkonen & Rahiala 2007, 11; YVI.fi 2012, hakupäivä 2.1.2013)

Kasvatusalalla tavoitteena on enemmänkin yksilön yrittäjämäinen toiminta (sisäinen ja omaehtoinen yrittäjyys) kuin firman perustamisen opettaminen (ulkoinen yrittäjyys). Yrittäjyyttä voidaan sisällyttää kaikkiin oppiaineisiin aihekokonaisuuksina, jotka tähtäävät asenteisiin ja pyrkivät aktivoimaan oppilaita yrittäjämäiseen ajatteluun. (Kainu ym. 2007, 12, 15.)

Yrittäjyysopiskelun ei tarvitse olla vain opiskelua yritystoiminnan lainsäädännöistä, markkinoinnista, myynnistä tai yritystaloudesta, vaan se voi myös olla käytännön opiskelua johtamisesta, työnantajana toimimisesta, jaksamisesta, ja ajankäytöstä. Yrittäjyyskoulutusta voidaan kehittää lisäämällä kokemuksellisia menetelmiä opetukseen ja mallintamalla aidon työelämän prosesseja opetuksessa, ja näin oppilaat

saadaan stimuloitumaan. Toisin sanoen, yrittäjyyden käytännön opiskelua yrittäjyyskoulutuksessa voidaan toteuttaa harjoitusyritystoiminnan avulla avoimessa opiskeluympäristössä. (Frisk 2010, 6.)

Yrittäjyyskasvatus käsitteenä sisältää yrittäjyyskoulutuksen. Yrittäjyyskasvatus pyrkii kasvattamaan aktiivisen ja oma-aloitteisen yksilön, joka yrittäjämäisessä oppimisympäristössä sekä koulutusta ja yrittäjyyttä tukevassa yhteistyöverkostoissa muodostaa ympärilleen yritteliäisyyttä kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Yrittäjyyskasvatus ei siis ole erillinen oppiaine tai sisältö, vaan se liittyy mihin tahansa koulun oppiaineeseen, toimintoon tai projektiin. Joten se on ennemminkin metodi tai tapa toimia, kuin se usein suppeassa liiketoimintapainotteinen käsityksessä määritellään. Yrittäjyyskasvatus on elinikäistä oppimista ja se liittyy vahvasti yrittäjyyteen ja siten vahvistaa ja luo uutta yritystoimintaa. (Opetusministeriön julkaisuja 2004:18, hakupäivä 30.5.2011; Opetusministeriön julkaisuja 2009, hakupäivä 9.1.2013; YVI.fi 2012, hakupäivä 2.1.2013; Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012, 6.) On hyvä muistaa, että sisäistä yrittäjyyttä (yrittäjämäinen asenne ja toimintatapa) tarvitaan myös suorittavan työn tekijältä menestymiseen työtehtävissä.

Oppiminen sisältää oppimisprosessin ja oppimisen tulokset. Oppimisessa tapahtuu muutos yksilön arvoissa, asenteissa, tiedoissa, taidoissa ja strategioissa sekä hänen vuorovaikutustaidoissaan. Oppimista voi kuvata tietoisesti tai tiedostamatta tapahtuneeksi muutokseksi. (Mäkinen 2002, hakupäivä 7.1.2013)

Modernisaatioteoria lähtee tiettyjen kulttuuristen ja psykologisten tasojen muutoksesta, jotka mahdollistuvat koulutuksella. Tällaisia muutoksia voivat olla esimerkiksi positiivinen suhtautumisen uudistuksiin ja toiminnan pitkäjänteisyyden ja suunnitelmallisuuden kehittäminen. (Takala 1999, 33.) Yrittäjyysopetuskin on uudistus, mikä mahdollistaa erikoistumisen - sekä oppilaitoksen että oppilaan - jo aikaisessa vaiheessa. Tämän toivotaan vaikuttavan positiivisesti asenteisiin, itsereflektointiin ja vuorovaikutukseen, kuten oppilaan työssä oppimiseen ja koulumaailman sekä yritysten yhteistyöprojekteihin. Näitä yhteistyöprojekteja tai harjoitusyrityksiä ei tarvitse aina toteuttaa koululla, niitä voidaan myös toteuttaa uuden teknologian ansiosta virtuaalisesti tai kokonaan koulun ulkopuolella, esimerkiksi yrityksen tiloissa. (Frisk 2010, 6.)

Isokankaan mukaan harjoitusyritystoiminnassa opitaan työelämävalmiuksia, joihin sisältyy taito käsitellä informaatiota ja epävarmuutta sekä hallita ajankäyttöä, ongelmanratkaisuja ja tilanneanalyysyjä. Lisäksi harjoitusyritystoiminnassa opitaan kommunikaatiotaitoja, kuten vuorovaikutustaitoja sisältäen suullisen ja kirjallisen viestinnän sekä erittäin tärkeän kuuntelemisen taidon. Siinä opitaan myös johtamistaitoja, jotka sisältävät päätöksenteko-, johtamis-, ja konfliktinhallintataitojen lisäksi suunnittelu- ja organisointitaitoja. Ei pidä unohtaa myöskään muutoksenhallintataitoa tai innovatiivisuuden, luovuuden, hahmottamisen ja visualisoinnin herkkyyttä ja taitoja tai riskinottoa. (2009, 82.)

Koska harjoitusyritystoiminta lisää reflektiivistä itseohjautuvuutta ja yhteiskunnallisuutta, se voi myös myöhemmin vaikuttaa yrityksen perustamiseen ja liiketoiminnan käynnistämiseen. Von Wright tosin kyseenalaistaa liian itseohjautuvuuden, ja hänestä huomio (focus) pitää säilyttää niin, että opettaja ohjaa tiedon konstruktiosprosessia. Hän myös korostaa, että on tärkeää muistaa, mitä tehdään, mitkä ovat toiminnan tavoitteet ja miten toiminta valjastetaan osaksi suunnitelmallista kokonaisprosessia. (Von Wright 1996, hakupäivä 9.3.2011; Frisk 2010, 6.)

Kalliala ja Toikkanen (2009, 14-15.) muistuttavatkin, että konstruktivistisessä oppimiskäsityksessä oppilas käyttää kaikkea jo ennen oppimaansa, myös kokemuksiaan, pohjana uuden tiedon tai taidon oppimiseen tutkivassa oppimisessä ja pystyy yhdistämään tietotaitonsa vielä projektioppimiseenkin. Oppilas siis työskentelee aikaisemmin saavutetun tietotaidon perusteella tutkimusongelmaa, selvittää ja ratkaisee ongelmia, etsii tietoa todellisessa ongelmatilanteessa eikä pelkästään teoreettisessa luokkaympäristössä.

Seikkula-Leino (2007) mukaan sekä opettajien koulutuksessa että koulujen yrittäjyyskasvatuksessa pitäisi painottaa riittävästi oppilaskeskeistä opetusta ja yrittäjämäisiä työtapoja. Hänen mielestään yhteisöllistä suunnittelu- ja oppimisprosessia pitää opettaa myös opettajille unohtamatta, että oppilaiden yrittäjyyskasvatusta pitää huomioida suunnittelussa seutukunnallisella-, alueellisella- ja oppilaitostasolla. Seikkula-Leino toteaa, että tutkimuksen, opetussuunnitelman ja käytännön pedagogiikan välistä vuorovaikutusta tulee tiivistää. Jatkossa olisi myös keskityttävä

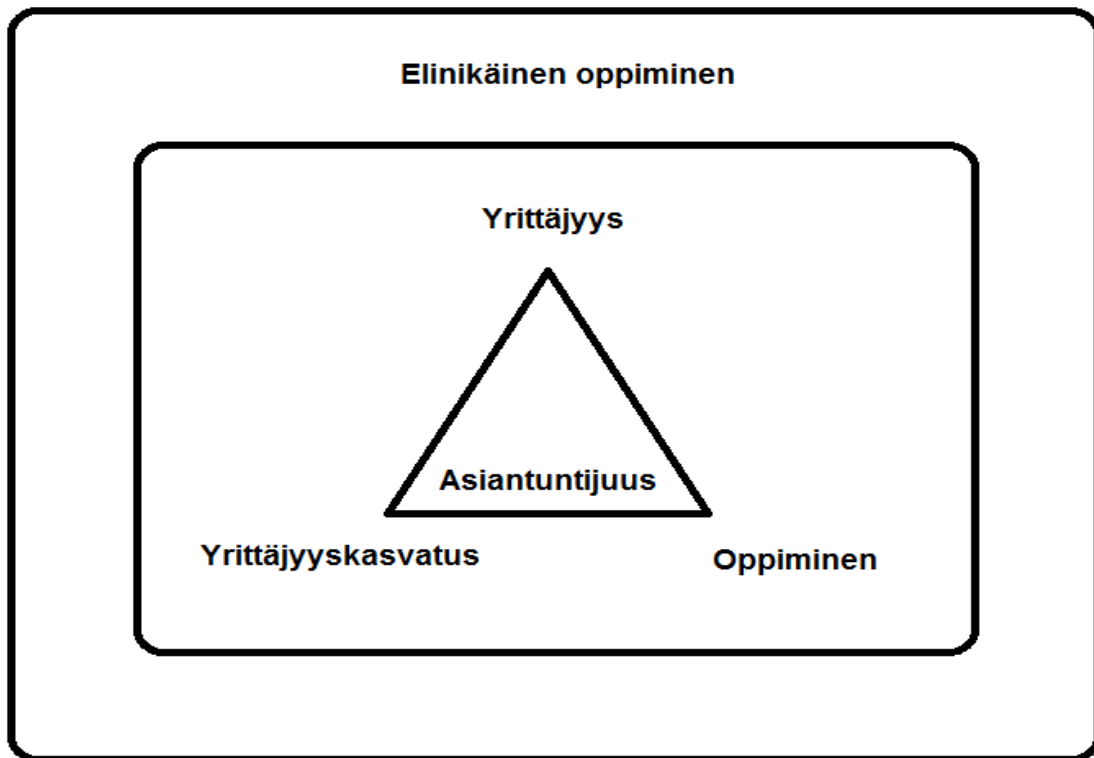
opettajan oppimiseen, paikallisten opetussuunnitelmien keventämiseen ja osaamisen ydinalueiden, kuten yrittäjämäisten valmiuksien kehittämiseen.

3.1 Aiemmat yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen tutkimukset ja tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Aiempiä tutkimuksia on paljon opetuksen eri tasoilta, peruskoulusta, lukiosta, ammattikoulusta aina yliopistoon asti. Ristimäki tutki jo vuonna 1999 peruskoulun sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden taitoja, asenteita ja valmiuksia oppilaissa vuoden 1994 peruskoulun opiskelusuunnitelmaan kirjattujen yrityskasvatustavoitteiden pohjalta. Myöhemmin Remes tutki pedagogisesta näkökulmasta yrittäjyyden kolmea muotoa: omaehtoista, sisäistä ja ulkoista yrittäjyyttä. Meronen puolestaan tutki yrittäjyyskasvatuksellisen opiskeluympäristön luomista ja Leinonen kasvua yrittäjäksi. (Ristimäki 1999, 450; Remes 2001, 368; Meronen 2007, 9; Leinonen 2007, 5.)

Komulainen kirjoitti artikkelissaan siitä, miten valtio suhtautuu positiivisesti yrittäjyyteen ja että yrittäjyys on tarjolla kaikille. Nikulan toimesta on tutkittu Jyvässeudun Yrittäjyyslukion ja Nuori Yrittäjyys ry:n toimintaa ja näiden tutkimusten perusteella on tuotettu materiaalia opinto-ohjaajille helpottamaan informaation ja hyvien käytänteiden saatavuutta. Peuna ja Saarela-Myllylä ovat pohtineet sitä, miten luoda kokonaisvaltaisen oppimisen prosessi sekä lisätä kokemuksellisia oppimismenetelmiä ja toiminnallisuutta. (Komulainen 2004, 541; Nikula 2006, 6; Peuna & Saarela-Myllylä 2010, 4-8.)

Näiden tutkimusten perusteella tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu kolmen käsitteen ympärille: yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus ja oppiminen. Tässä viitekehyksessä yrittäjyys jaetaan omaehtoiseen, sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen. Yrittäjyyskasvatus on prosessi, jossa oppiminen tapahtuu uudenaikaisessa opiskeluympäristössä ja yrittäjyysopintojen toteutuksessa huomioidaan yrittäjyyskasvatuksellinen opiskeluympäristö, oppiminen ja yrittäjyysopintojen toteutus opetussuunnitelman puitteissa. Yrittäjyysopetuksen oppimisstrategiana tutkiva oppiminen, jonka tavoitteena on asiantuntijuus, voisi mahdollistaa hyvän yrittäjämäiseen oppimiseen perustuvan elinikäisen oppimisen perustan.

KUVIO 3. Teoreettinen viitekehys

3.1.1 Omaehtoinen, sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys

Yrittäjyys voidaan Kyrön vuoden 2006 määritelmän mukaan ryhmitellä omaehtoiseen yrittäjyyteen, ulkoiseen yrittäjyyteen ja organisaatioyrittäjyyteen ja silloin sisäinen yrittäjyys nähdään näiden kolmen vuoropuheluna. Useimmiten yrittäjyyden muodot jaetaan kuitenkin Kyrön vuoden 1997 määritelmän mukaan omaehtoiseen, sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen. Tässä jaottelussa sisäinen yrittäjyys nähdään yksilön yrittäjämäisenä toimintatapana, ulkoinen yrittäjyys yrityksen omistamisena ja sen johtamisena ja omaehtoinen yrittäjyys yrittäjämäisenä asenteena kaikkea toimintaa kohtaan. Osaaminen ja yrittäjämäinen toiminta ulottuvat siis kaikkeen työntekoon ja kaikkiin työntekijöihin. (Kyrö 2001, 99-100; Kyrö & Ripatti 2006, 18; Römer-Paakkanen2006, 189; Kyrö ym. 2007, 35.) Tässä tutkimuksessa käytetään Kyrön vanhempaa yrittäjyyden määritelmää, sillä Kyrön uudemman määritelmän terminologian ymmärtäminen on haasteellisempaa.

Remeksen (2001, 369, 377.) tutkimuksen johtopäätös on, että oppilas pystyy muun muassa refleктоimaan oppimistaan, kehittyä ratkaisemaan ongelmia ja hänen yrittäjämäinen minäkuvansa vahvistuu sekä vuorovaikutustaidot kehittyvät, koska yrittäjyyskasvatusta ei rajata liikaa vaan annetaan yrittäjyyden ilmiön vapaasti elää yrittäjyysopetuksessa ja -kasvatuksessa opetussuunnitelman puitteissa.

3.1.2 Uudenlainen yrittäjyyskasvatuksellinen opiskeluympäristö ja yrittäjyysopintojen toteutus

Meronen lisää Remeksen tutkimuksen johtopäätöksiin vielä yrittäjyyskasvatuksellisen opiskeluympäristön, joka ei rajoitu luokkahuoneeseen, minuuttimääräisiin oppitunteihin tai tiettyihin oppikirjoihin, vaan painottaa tekemällä oppimista (learning by doing). Tällaisella opiskeluympäristöllä tarkoitetaan kaikkea opiskeluun vaikuttavaa, kuten vuorovaikutusta, yhteisöllistä opiskelua ja kulttuuria, ei vain suppeaa oppimisympäristöä tai oppijan omaa subjektiivista ymmärrystä oppimisympäristöstä. (Meronen 2007, 4, 22-24; Tella, Vahtivuori, Vuorento, Wager & Oksanen 2001, 31-32.)

Merosen mukaan lähtökohtana on, että yrittäjyyden tieto tulee toiminnasta ja silloin pedagogiikka lähtee oppijan aktivoinnista, joka taas tähtää oppimisprosessiin, jossa opiskelija lähtee aktiivisesti toimimaan ongelma- tai ratkaisukeskeisesti avoimessa opiskeluympäristössä. (2007, 16.)

Kyrö ja Ripatti (2006, 193.) lisäksi vielä toivovat, että yrittäjyyskasvatus olisi integroitunutta, laajoja kokonaisuuksia käsittäviä prosesseja, joissa opetustilanne on joustava, muuttuva ja moniulotteinen, unohtamatta riskinottoa ja ratkaisu- tai ongelmalähtöistä oppimista.

Uudenlaisen opiskeluympäristön ja yrittäjyysopintojen toteutuksen malli löytyy Jyvässeudun yrittäjyyslukiosta. Jyvässeudun yrittäjyyslukio ei ole yksi lukio vaan neljän lukion rypäs. Nikula kiinnittääkin raportissaan huomiota juuri verkoston ja toimintaympäristön merkitykseen Jyvässeudun yrittäjyyslukiossa. Jyvässeudun yrittäjyyslukion oppilaiden perustamat tiimit toimivat yhteisöllisenä opiskeluympäristönä, ja oppiminen perustui projektiin. (2006, 4-8.)

Ristimäenkin (1999, 459) mukaan tarvitaan toimintaympäristö, jossa oppilaille annetaan edellytykset tarvittavien ominaisuuksien kehittämiseksi ja yrittäjyyden tietoisuuden lisäämiseen.

Valmiilla ohjelmilla, kuten NY Vuosi Yrittäjänä -ohjelmalla, on tärkeä rooli olla helpottamassa uusien oppimismenetelmien ja -ympäristöjen suunnittelua tai sisäänajoa. Jyväskylän lukiokin käyttää NY Vuosi Yrittäjänä -ohjelmaa toiminnallisena opetusmenetelmänä, sillä tällaisia testattuja malleja kannattaa hyödyntää mallina (benchmark), kun suunnittelee lukion yrittäjyysopetusta ja -kasvatusta. (Nikula 2006, 3-5.)

Uudenlaisessa opiskeluympäristössä voi hyödyntää myös verkko-opetusta tai verkko-opetus on oikeastaan verkko-ohjausta, jossa oppija on aktiivinen oppimaan oppija, ja opettaja on sekä tukija että asiantuntija. Verkko-opettaja on vuorovaikutuksellinen ja reflektiivinen toiminnan ohjaaja, joka on tasa-arvoisempi oppilaan kanssa verkossa kuin opettajakeskeisessä luokkaopetuksessa. (Nurmela & Suominen 2005, 6-7.)

Verkko-opetuksessa voidaan yhdistää luokkaopetus (lähiopetus) ja verkko-opetus monimuoto-opetuksiksi, jossa verkostoja voidaan käyttää hyväksi. Näitä verkostoja voivat olla muut oppilaitokset, yritykset tai yhdistykset, kuten Nuori Yrittäjyys ry. (Tella, ym. 2001, 21.)

Oppimisen ollessa jatkuva prosessi, oppilaan ja hänen ympäristönsä kokemuksellisella vuorovaikutuksella on tärkeä rooli oppimisessa ja erikoisesti reflektiivisen ja metakognitiivisen (oppimaan oppimisen) taidon kehittymisessä. (Rauste-von Wright & von Wright 1996, 18, 30-31.)

3.2 Tutkimuksen toiminnallinen viitekehys

Vaikka tämä tutkimus on juuri tämän tietyn ryhmän mielipiteiden, asenteiden ja ymmärtämisen tutkimista, voidaan olettaa, että tämän tietyn Ssl:n ryhmän mielipiteet ovat yleistettäviä ja että lukioikäisten oppilaiden osaamisen taso ja mielipiteet ovat suunnilleen samanlaiset kansallisestikin. Suomalaiset lukio-oppilaat ovat käyneet läpi

samanlaisen perusopetuksen ja siitä syystä pääasiallisesti lukion aloittamisen vaiheessa samassa kehitysvaiheessa sekä henkisesti että tiedollisesti. Myös PISA - tutkimukset todistavat, että suomalaisten oppilaiden tasoerot ovat pieniä yhtenäisen, koko ikäluokalle tarjotun peruskoulun asioista. (Opetus- ja kulttuuriministeriön artikkeli 2012, hakupäivä 2.12.2012)

Myöskään oppilaiden mielipiteet eivät suuresti eroa pitkällä aikavälillä. ”Yksityisessä toistuu yleinen” on aristoteelinen ajatus, missä yksityistä tapausta tutkimalla riittävän tarkasti saadaan näkyviin ilmiön merkitys ja se, mikä toistuu yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi ym. 2010, 182.)

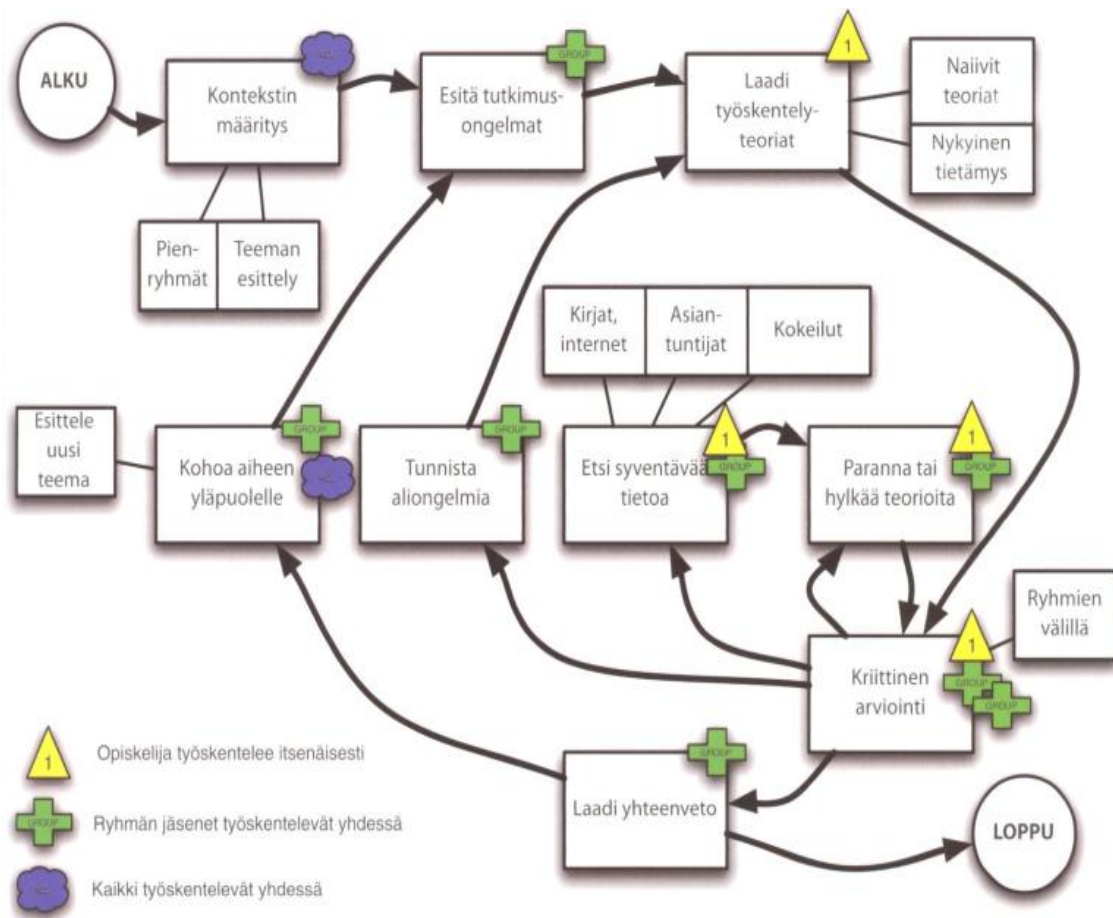
Tällä hetkellä Ssl:n yhteiskuntaopetuksen tunnilla pidettävä yrittäjyysopetus tapahtuu käytännössä pääosin behavioristisena opettajajohtoisena luokkaopetuksena, lukuun ottamatta oppilaiden tekemiä lyhyitä projekteja, kuten yrityshaastatteluja. Yrityshaastattelut toteutetaan siten, että luokan oppilaat haastattelevat yrittäjiä ja esittelevät yrityksen luokalle.

Tämä YH2 (=Yhteiskuntaoppi: taloustieto) eli yhteiskuntaopin opetus suunnitelman mukainen opetusmenetelmä taloustiedon opetuksessa on sitä ydinosaamista opettamisessa, jonka avulla pyritään saavuttamaan opetuksen (koulutuksen) tavoitteet. (Rauste-von Wright ym. 2003, 204.) Mutta opetuksen ja oppimisen mielekkyys ei välttämättä maksimoidu opettajakeskeisessä luentotyylisessä luokkaopetuksessa, ja siksi uusia oppimismenetelmiä ja -ympäristöjä olisi tutkittava opetuksen ja kasvatuksen kehittämiseksi.

Kehitystehtävää varten on myös pitänyt perehtyä työelämälähtöiseen oppimiseen, osaamiseen ja asiantuntijuuteen, sillä opetuksen pitäisi yrittäjämäisessä opetuksessa olla työelämälähtöistä. Lisäksi opetuksen pitäisi tähdätä työelämälähtöiseen osaamiseen, asiantuntijuuteen sekä ulkoiseen, sisäiseen ja omaehtoiseen yrittäjyyteen. (Eteläpelto & Rausku-Puttonen 1999, 181-191.)

3.2.1 Tutkiva oppiminen omaehtoinen / sisäinen yrittäjyys

Kalliala ja Toikkanen ovat (kuviossa 4) kuvailleet tutkivan oppimisen iteratiivista kehää. Alkuongelma puretaan kriittiseen analyysiin avulla ja teoriaa parantamalla. Ratkaisuun päästään lukuisia aliongelmia ratkomalla ja näin saavutetaan ymmärryksessä ylempi taso korkeamman tason ongelmien ratkaisemiseksi. (2009, 15.) Tässä **tieto** on keskeisessä roolissa, kun taas Hakkaraisen mallissa (vrt. kuvio 5) **ihminen ja asiantuntijuus sekä vuorovaikutus** ovat keskeisissä rooleissa.

KUVIO 4. Tutkivan oppimisen iteratiivinen kehä. (Kalliala ja Toikkanen 2009)

Tämän tutkimuksen punaisena lankana on oletus, että Säkylän seudun lukion opintosuunnitelmaa ja opetusmenetelmiä voisi kehittää tutkivan oppimisen menetelmällä ja nimenomaan Hakkaraisen mallin mukaisesti, sillä Hakkaraisen mallissa

ei ole loppua vaan prosessi alkaa uudelleen ja jatkuu loputtomasti ja oppija oppii koko ajan oppimansa päälle.

Tutkiva oppiminen on prosessi, jossa oppija ohjaa omaa oppimistaan ongelmia ratkaisemalla eli oppija asettaa ongelman, analysoi sitä ja tavoitteena on, että oppija ratkaisee ongelman. Välineinä hän käyttää muun muassa tiedonhakuja itsenäisesti ja muiden avulla ja muodostaa omia käsityksiä ryhmän mahdollistaman vuorovaikutuksen avulla. Opettaja ei anna valmiita vastuksia, vaan oppija oppii oppimaan tutkimusprosessin avulla ja opettaja vain ohjaa. (Hakkaraisen ym. 2000, 200-201, 212-213, 218-219; Uusikylä & Atjonen 2005, 157-158.)

Tutkivan oppimisen oppimisprosessissa sekä opettajat että oppilaat pitäisi saada motivoitumaan tähän tutkivaan oppimiseen, siis oppimaan oppimiseen ja yhteisölliseen oppimiseen, mutta sen lisäksi motivoituminen vaatii tutkiva oppimisen hyväksymisen myös strategiaan. Siis oppilaiden ja opettajien motivoituminen ei riitä, vaan koko organisaatio (tässä tapauksessa Säskylän kunta, Säskylän seudun lukio, perheet, sidosryhmät) olisi saatava sitoutumaan muutosprosessiin sekä opetuksen kehittämiseen, sitoutumiseen sisäisen yrittäjyyteen että opiskelu- ja työyhteisön aktivoimiseen. (Koiranen & Pohjansaari 1994, 120-121.)

3.2.2 Projektioppiminen (ulkoinen yrittäjyys)

Säskylän seudun lukion Kouluvalokuvaus -projekti on ympärivuotinen projektiyritys, jonka tarkoituksena on tutustuttaa oppilaat yritystoimintaan. Projektioppimisessa vaaditaan ja tuotetaan työelämälähtöistä osaamista, aivan kuten tässä Valokuvaus -projektissa tapahtuu. Vuonna 2011 on opetukseen otettu mukaan aivan uusi projekti: Wake Up -liiketoimintakilpailu. Tämä projekti on vielä kesken, joten tämän tutkimuksen aikana ei tätä projektia vielä analysoida.

Projektioppimisen tutkimus keskittyy projektioppimisen vaikeuksiin. Projektioppiminen vaatii aikaa ja resursseja. Se vaatii opettajalta suurempaa työpanosta ja mahdollisesti työantajalta (Säskylän kunnalta) lisää resursseja (palkkaa) kuin luentotyylinen opettaminen luokassa. Tämä tutkivaan oppimiseen sopiva projektioppiminen vaatii

uutta avoimempaa opiskeluympäristöä, mikä saattaa aiheuttaa vaikeuksia muun muassa valvontaan, sillä osa oppilaat lukiossa ovat vielä alaikäisiä nuoria, joille vapauden ja sen tuoman vastuun ymmärtäminen ei välttämättä ole kirkastunut. Projektioppimisen kehittäminen vaatii lisäksi myös resursseja yrityksen juokseviin kuluihin sekä toiminnan jatkumiseen, kuten laitehankintoihin. Verkostojen hyödyntäminen on myös keskeinen osaamisen alue projektioppimisessa, ja sen kehittämiseenkin tarvittaisiin uusia malleja.

3.2.3 Verkko-opinnot: omaehtoinen / sisäinen yrittäjyys tai vain resurssien säästö

Säkylän seudun lukiossa (Ssl) on ollut verkko-opintojen kehittämisprosessissa mukana jo usean vuoden ajan, ja muutamia kursseja voi jo opiskella verkossa. Suorat virtuaalioppitunnit vaativat samaa kurssi- ja tuntiaikataulua muiden oppilaitosten kanssa. Oppituntien muuttaminen enemmän luentotyypiksi mahdollistaa verkko-oppituntien nauhoittamisen, jolloin opettajat voivat omien ryhmiensä kanssa seurata oppitunteja verkon välityksellä aikataulusta riippumatta. Tähän konseptiin voi liittää yrittäjien esitelmiä, jolloin kustannuksia säästyisi, kun ei tarvitsisi matkustaa paikan päälle. Oppilaitokselle verkko-oppimisessa myös verkosto on tärkeä.

3.2.4 Ongelmat

Tämän tutkimuksen suunnitteleminen on ollut aika ongelmaton, sillä Ssl:n tuki tutkimukselle on ollut suurenmoista. Tutkimus- ja kehittämisalue on laaja, ja ehdotukset asioiden kehittämiseksi pitäisi olla helposti ja edullisesti integroitavissa käytäntöön. Oppimistulos aina lopulta riippuu oppilaiden motivaatiosta, ja mitkään taikatempot ja resurssit eivät riitä, jos oppilas ei motivoitu. Toisaalta, vaikka tutkimus onnistuisi täysin ja ehdotukset toimisivat täydellisesti, mutta jos Ssl:n henkilökunta, Säkylän kunta tai muut sidosryhmät eivät sitoudu muutoksiin, parannusta ei tapahdu.

Myös abstraktin asian, kuten asiantuntijuuden, ymmärtäminen voi tuottaa ongelmia, ja ehdotuksien arviointi saattaa olla vaikeaa, sillä lopullisia tuloksia voidaan joutua odottamaan vuosia. Arvioinnissa pitää myös kriittisesti miettiä esimerkiksi sitä, onko tutkiva oppiminen oikea polku asiantuntijuuteen vai olisiko joku muu lähestymistapa parempi.

3. 3 Yrittäjyyskasvatus opetuksessa

Yrittäjyyskasvatuksessa on samat lähtökohdat kuin muissakin kasvatuksen aloissa, eli ensin pohditaan ongelmanasettelua, kuten mikä on täsmällinen ongelma, miten se jäsennetään ja muotoillaan selvästi. Sitten pohditaan tieteenfilosofia ongelmia, kuten ontologista kysymystä, miten ymmärrän tutkittavan kohteen. Kolmantena ongelmana on epistemologinen kysymys, kuten miten saan tietoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 114.)

Menetelmävalinta yrittäjyyskasvatuksessa saadaan selville esimerkiksi kysymällä, mitkä menetelmät tuovat parhaat vastaukset, mitkä ovat vaihtoehdot, miten perustelen valintani ja mikä on tärkeää. Teoreettinen ymmärtäminen yrittäjyyskasvatuksessa voidaan selvittää seuraavilla kysymyksillä: mitkä teoriat liittyvät aiheeseen, miten teoria testataan ja rakennetaan ja mikä on praktinen teoria. On myös hyvä pohtia avainkäsitteitä sekä teoreettisia että operationaalisia ja sitä, miten asettaa mahdolliset hypoteesit.

Pikkarainen kuvailee Deweyn (1859-1952) keksimää termiä ”learning by doing” oppilaskeskeiseksi opetusmenetelmäksi, jossa kasvu edellyttää toimintaa ja toimintatavan muutosta. Dewey myös painotti reflektiivisyyttä ja ihmiseksi kasvamista. (Pikkarainen 2000, 109, 118, 120.) Onkin hyvä muistaa, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimustehtävä (=tutkimusongelma) saattaa muuttua tutkimuksen edessä. (Hirsjärvi ym. 2005, 115-123.)

Yrittäjyyskasvatusta ohjaa opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma sisältää yhteiskunnan arvoja ja arvostuksia, ja opetussuunnitelmauudistukseen liittyy yhteiskunnan muutospyrkimykset, jossa arvot, ideologiset ja poliittiset päämäärät ohjaavat uudistusta. Uudistus myös ilmentää sosiaalisia muospaineita ja yleisiä trendejä, kuten globalisaatio, teknologian kehittyminen tai sosiaalinen media. (Kyrö ym. 2007, 106-107.)

Paikallinen opetussuunnitelmaprosessi on myös visioita, strategiaa ja struktuuria. Kysytään, mihin halutaan eli mikä on tavoite ja miten tavoitteeseen päästään (keinot)

sekä miten tämä on käytännössä mahdollista toteuttaa (sisäistetty prosessi). (Kyrö ym. 2007, 108) Vaikka lait ja asetukset määräävät opetussuunnitelman, opettajan tehtävä on kääntää se ja siirtää se opetustilanteessa oppilaalle, joten opetus on opettajan tulkinta opetussuunnitelmasta ja tähän vaikuttaa opettajan asiantuntijuus. (Rauste-von Wright & von Wright 1996, 145.)

Opetussuunnitelmaan olisi hyvä kirjata tarkasti esimerkiksi tavoitteet, arviointiohjeet, aihekokonaisuudet, johtaminen, aikataulut sekä koulun tilat ja muut puitteet, sillä paraskin opettaja tarvitsee ideaaliset olosuhteet, jossa opetus tapahtuu. Pitäisi huomioida, että opettajan sisäinen palo ei kannata pitkälle, jos sitä ei ruokita ulkoa päin. Myös sidosryhmät olisi hyvä huomioida opetussuunnitelmassa ja muistaa yksinkertainen ”totuus”, että monitieteellinen lähestymistapa opetussuunnitelmaan mahdollistaa monipuolisuuden.

Yrittäjyyskasvatuksessa pitää ottaa huomioon, että kaikissa yrittäjyyden muodoissa perustana on inhimillinen toiminta. Yrittäjä on vapaa, kokonaisvaltainen, ainutlaatuinen ja inhimillinen toimija. Yrittäjä etsii ja löytää liiketoiminta mahdollisuuksia, soveltaa uutta tietoa ja pyrkii yhdistämään resursseja uudella tavalla, sillä yrittäjä joutuu ottamaan vastuun omasta elämästään, elannostaan ja siihen liittyvistä riskeistä. (Kyrö 2005, hakupäivä 1.3.2011) Jos oppilaat saadaan oppimaan nämä ominaisuudet, saavutetaan tavoite kasvattaa sisäisiä, omaehtoisia ja/tai ulkoisia yrittäjiä yhteiskuntaan. Keinoja näiden ominaisuuksien löytämiseen, oppimiseen ja hyödyntämiseen voivat olla esimerkiksi oppilaiden tai oppilaitosten itse perustetut paikalliset projektit, verkostot esimerkiksi Säkylän yrittäjien kanssa tai osallistuminen valmiisiin projekteihin, kuten Nuori Yrittäjyys (NY) -projekti. Kukaan ei estä oppilaita ajattelemasta isosti ja osallistumaan johonkin kansainväliseen projektiin; omaan tai valmiiseen.

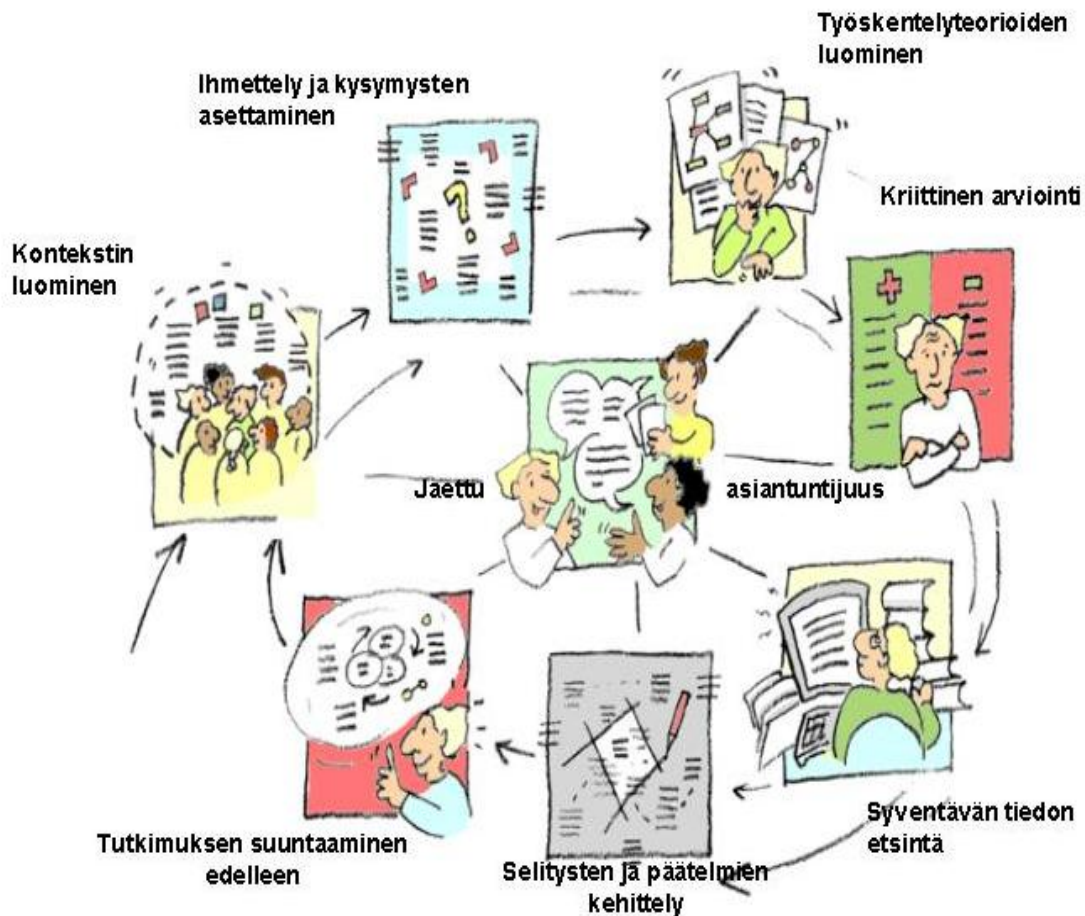
3.3.1 Tutkiva oppiminen yrittäjyyskasvatuksessa

Tutkivan oppimisen määritelmä Uusikylän & Atjosen (2002, 135.) mukaan on, että toiminnallinen oppiminen on oppilaslähtöistä opetusta, jossa havainnoidaan, kysytään, tulkitaan, päätellään, tehdään kokeita ja käytetään aisteja monipuolisesti. Tavoite

tutkivassa otteessa on konkreettinen ja induktiivinen; edetään omasta elinympäristöstä laaja-alaisempien asioiden tutkimiseen.

Seitamaa-Hakkarainen & Hakkaraisen mukaan opetus voidaan kohdistaa oppilaiden käsitteellisen ymmärryksen kannalta keskeisiin ilmiöihin. (Media Lab Helsinki 2010, hakupäivä 22.2.2010) Siis tutkiva oppiminen on kokonaisvaltainen prosessi, jonka edistyminen määräytyy oppilaan tahdissa (tietyssä viitekehyksessä, oppilaslähtöisesti) opettajan ohjauksessa ja vapaassa vuorovaikutuksessa muiden oppilaiden kanssa. (Uusikylä & Atjonen 2002, 139.)

Hakkaraisen ym. (2000, 205) **jaettuun asiantuntijuuteen keskittyvä tutkivan oppimisen malli** (Kuvio 5) selventää, että tutkiva oppiminen on enemmän kuin tekemällä oppiminen, sillä tutkiva oppiminen tähtää kokonaisvaltaiseen asiantuntijuuteen, koska se muuttaa oppilaan ajatuksia ja parantaa oppimistuloksia.

KUVIO 5. Tutkivan oppimisen malli (Hakkarainen, Lonka, Lipponen & Raami, 1999)

Tässä mallissa luodaan ensin konteksti (asiayhteys) ja ankkuroidaan ongelmat aikaisemmin opittuun. Seuraavaksi ihmettelyn ja kysymysten (aktiivisen tiedonhalun) avulla löydetään ongelmalähtöinen lähestymistapa sekä selittelyjen, tulkintojen, mallien tai hypoteesien avulla luodaan opiskelijoiden omat työskentelyteoriat. Sitten oppilaiden omat tavoitteet ja edistymisen arvioidaan kriittisesti ja pyritään hankkimaan uutta ja syventävää tietoa asiantuntijoiden, kirjallisuuden tai muiden tietolähteiden avulla. Tämä johtaa selitysten ja päätelmien kehittelyyn, kun ongelma tarkentuu, ja lopulta voidaan luoda esimerkiksi uusi työskentelyteoria.

Kaiken tämän toiminnan keskiössä on jaettu asiantuntijuus, jota hyväksi käyttämällä jokaisessa vaiheessa kehitytään kohti omaa asiantuntijuutta. Tutkiva oppiminen ei lopu kuitenkaan uuden teorian ym. luomiseen vaan jatkuu alusta uuden ongelman parissa vanhaan opittuun pohjautuen (käytännöstä ja kokemuksesta oppiminen). Tämän tutkivan oppimisen mahdollistaa avoin opiskeluympäristö. Avoin opiskeluympäristö on tärkeä, kun luodaan opiskelukulttuuri, jossa suhtaudutaan rohkaisevasti keskeneräisten ajatusten ja ideoiden esittämiseen. Tutkivassa oppimisessa vuorovaikutus tekee kaikista asiantuntijoita (jaettu asiantuntijuus) ja asiantuntemuksen jakaminen synnyttää uutta tietoa ja ymmärrystä, johon kukaan ei pystyisi yksinään. (Hakkarainen ym. 2000, 202-207.)

3.3.2 Opettajan asema tutkivan oppimisen mallissa

Opettajan asema tutkivan oppimisen mallissa, toisin sanoen, opettajan merkitys asiantuntijuuden pedagogisessa mallissa, on huomattava. Oppimisen kannalta on tärkeää, että opettaja asiantuntijana asettaa ratkaistavaksi monimutkaisia ongelmia. Näin toimimalla opettaja organisoii oppilaat toimimaan, kuten asiantuntijakulttuurissa toimitaan. Oppilaita siis rohkaistaan selvittämään ja ratkaisemaan haastavia ongelmia ja samalla metakognitiivisten taitojen (ymmärryksen syvyyden ja oman osaamisen arvioimisen) avulla vahvistamaan omaa osaamistaan ja opettamaan muille omaa asiantuntemustaan. Ryhmän jäsenten tietotaidot ovat yhteisöllisen oppimisen voima. (Hakkarainen ym. 2000, 155, 165.)

Metakognitio (oppimaan oppiminen) on merkittävä tekijä kaikessa taitoja vaativan toiminna kehittymisessä. Tiedollinen näkökulma painottaa itsearviointitaitoja, joita ovat ajattelu- ja ongelmanratkaisutoiminnan suunnittelu, ohjaaminen ja arviointi. Ongelmanratkaisun aukkojen ja omien tietotaitojen tunnistaminen merkitsee asiantuntijuutta, ymmärrystä siitä, mitä tietää ja mitä ei. Metakognitio korostuu siirtovaikutuksessa: oppiminen, toiminnan säätely ja ohjaaminen ovat vahvasti sidoksissa tietotaidon oppimisen alkuperään. Nämä uudet opitut tietotaidot voivat muuttua yleistyneiksi tiedoksi ja toimintamalleiksi, joita voidaan käyttää uusiin ongelmanratkaisuihin. Metakognitiivisessa opiskeluympäristössä mahdollistuu oppilaiden aktiivinen osallistuminen suunnittelussa, ohjauksessa ja arvioinnissa, avoin ja pohdiskelleva vuorovaikutus metakognitiivisten käsitteiden avulla ja hajautettu toiminta muodostavat toisiaan tukevan kokonaisuuden. (Hakkarainen ym. 2000, 165-166, 173-174.)

3.4. Opettajan rooli kasvatuksessa

Opettajan rooli metakognitiivisessa oppimaan oppimisen opiskeluympäristössä on nimenomaan yksilöllisten oppimisorientaatioiden huomioonottamista, ohjaamista, tukemista, motivointia ja arviointia. Hän on asiantuntija, muutosagentti, visioija, kriittinen osallistuja, ilmapiirin luoja ja järjestelijä. Luhtasaaren tutkimusraportin mukaan yrittäjyyskasvatuksen käytännön toteutuksessa opetuksessa keskityttiin aikaisemmin enemmän ulkoiseen kuin sisäiseen ja omaehtoiseen yrittäjyyteen sekä opettajan että oppilaan taholta. Oppilaan pitää ymmärtää myös merkityksiä, kuten sisäistä yrittäjyyttä, opiskelu ei ole pelkästään toistamista tai suorittamista. (Luhtasaari 2002, hakupäivä 1.3.2011)

Opetusala on haastava, se vaatii opettajalta jatkuvaa uudistumista, laajaa vuorovaikutusta eri tahojen kanssa, luovuutta, rohkeutta ja joustavuutta sekä erilaisuuden sietämistä ja jatkuvassa muutoksessa elämistä. Opettajan pitää löytää sopiva balanssi sisäisen, ulkoisen, ammatillisen ja persoonallisen orientaation välille. Avoin oppimisympäristön pitäisi myös olla virheitä ja erehdyksiä salliva ympäristö ja opettajan arvostelu ja arviointi, sekä palkitseva että moittiva, on tärkeää. Mutta oppilaiden itsearviointi eli omien tavoitteiden analysointi metakognition avulla on se,

mihin konstruktivistinen avoin oppimisympäristö tähtää. (Uusikylä & Atjonen 2005, 45, 151, 159, 209; Luhtasaari 2002, hakupäivä 1.3.2011; Uusikylä 2006, 70-71.)

Opettajan rooli on muuttunut, ei vain tutkivassa oppilaslähtöisessä opiskeluprosessissa vaan myös ristiriitaisten ja kilpailevien tietolähteiden maailmassa, oppilaan kera asioita analysoivaksi asiantuntijaksi. Opettajalla asiantuntijana on yleensä enemmän ymmärrystä asioista kuin oppilaalla, mutta opettajakaan ei ole absoluuttisen tiedon omaava asiantuntija, vaan opetus on vuorovaikutteista ja yhteisöllistä yhdessä oppimista. Vuorovaikutusta, joka kannustaa sekä opettajaa että oppilasta kriittiseen ajatteluun ja tiedon kyseenalaistamiseen. (Kalliala & Toikkanen 2009, 13.)

Motivoituneiden opettajien ammattitaito (asiantuntijuus) ja kokemus kehittävät oppilaita ja parhaassa tapauksessa myös yhteistyökumppaneita (yrityksiä), ja samalla kaikki kehittyvät edelleen monipuolisessa vuorovaikutuksessa. Luovuus, tutkiva oppiminen ja markkinahenkisyys ovat avainasemassa kaikessa kommunikaatiossa oppilaiden, opettajien ja yhteistyökumppanien kanssa.

Opettaja toimii tukijana, ohjaajana, arvioijana ja auttaa strategioiden soveltamisessa sekä oppimisen prosesseissa. Oppilaiden kasvaminen noviisista asiantuntijaksi vaatii oppilailta ajattelun kehittymistä, valmiuden toimia itsenäisenä persoonana sekä kykyä itsereflektointiin. Se, että kaikki oppilaat eivät välttämättä motivoidu tällaiseen oppimiseen, pitäisi myös ottaa huomioon. Ruohotie viittaavat Luqueen, jonka mukaan kolme ehtoa muutokseen pitää toteutua; metakognitiivinen ehto eli oppija tunnistaa muutostarpeen, volitionaalinen ehto eli oppija haluaa muutosta ja itsesäätelyehto eli oppija pystyy säätelemään omaa muutosprosessiaan; siis suunnittelee, tarkkailee ja arvioi omaa prosessiaan. (Ruohotie 2006, 106-109, 117.)

Opettajan työssä kollegojen ynnä muihin työhön liittyvien tahojen tuki on tärkeää työssä jaksaminen kannalta. Myös ammatillisten erikoistaitojen palkitseminen, tarvittavat lisäkoulutukset ynnä muut ”extrat” lisäisivät motivaatiota, mutta rajattujen resurssien vuoksi nämä usein jäävät saamatta.

Keskusteluun opettajan roolista asiantuntijana ja ohjaajana on osallistunut Hakkaraisen lisäksi myös monet muut tutkijat. Newellin mukaan aikuisiän asiantuntijuus selittyy

ongelmanratkaisutaidoilla, Ericsson & Kintsch taas painottavat muistijärjestelmää ja erikoisesti pitkäkestoista työmuistia, ja Saariluoma korostaa muistijärjestelmien toimintamahdollisuuksia asiantuntijoiden muistille. Asiantuntijoiden päätöksentekonopeus perustuu monivuotiseen kokemukseen ja tietovarastoon, joiden avulla virheet päätöksenteossa vähenevät. Juuri kokemuksen ja tietotaidon puutteesta johtuen aloittelijat eivät ole harjaantuneita hahmottamaan kokonaisuuksia, olennaisia vihjeitä, analysoimaan ja arvioimaan tarvittavia ratkaisuja. Nämä aloittelijat voivat olla sekä opettajia että oppilaita. Asiantuntijatieto perustuu osa-alueisiin, kuten kokemus, faktat, tietotaito (knowhow) ja oman toiminnan ohjaus sekä hiljainen tieto (tacit knowledge) ja nämä yhteisesti vaikuttavat päätöksentekotoimintaan. Hiljainen tieto on myös yhdistetty hyvään johtajuuteen. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2007, 178-179.)

Opettajan ei pelkästään ole asiantuntija ja opeta, vaan hänen tulisi pystyä enemmänkin opiskelijalähtöisesti ohjaamaan ja tukemaan oppilasta etsimään tietoa ja ratkaisemaan ongelmia vuorovaikutuksen ja reflektoinnin avulla. (Nurmela & Suominen 2005, 6-7.) Opettaja tutkivan oppimisen prosessissa esittää esimerkiksi kysymyksiä ja oppijat pyrkivät metakognition avulla oppimaan oppimaan ja kehittämään omaa tiedonkäsittelyprosessiaan ja itseohjautuvuuttaan. (sama, 22-23.)

Hakkaraisen ym. mukaan asiantuntijuutta tarvitaan monimutkaisten ongelmien ratkaisemiseksi, mutta riittääkö opettajan resurssit kaikkeen, kun oppilasryhmät ovat suuria ja hyvinkin heterogeenisiä. Myös lukusuunnitelma rajoittaa, joten tarvitaan uusia toimintatapoja, mutta koulukulttuuri ja oppimiskäytännöt muuttuvat hitaasti. Muutokset vaativat lisäkoulutusta, kursseja, seminaareja ja jopa työpaja -tyylistä opetusta opettajille. Opettajalla on tutkivassa oppimisessa ratkaiseva rooli, joten opettajan koulutukseen panostus ei menisi hukkaan, jos vain jostain siihen löytyisi resursseja. Tähän ongelmaan ratkaisuksi pitäisi taas ottaa uudet toimintatavat ja rahoituksen suunnittelu sidosryhmät huomioon ottaen. Strategiassa pitäisi ottaa huomioon rakentava sosiaalinen vuorovaikutus, mutta tässä, niin kuin kaikkien muidenkin uudistusten suunnittelussa ja toteutuksessa, pitää muistaa arvioida asioita myös maltillisesti ja kriittisesti, ettei uutuuden into veisi resursseja olennaiselta eikä lopputulos todellisuudessa parani yhtään. (Hakkarainen ym. 2000, 66; Hakkarainen, Lipponen, Ilomäki, Järvelä, Lakkala, Muukkonen, Rahikainen & Lehtinen, hakupäivä 19.3.2011)

Käytännössä opettajan pitäisi selvittää oppilaiden todelliset tiedot ja taidot, jotta jokaiselle oppilaalle saataisiin sopivat ja oikean tasoiset tehtävät sekä motivointi kohdalleen. Näin saataisiin oppilas motivoitumaan oppimaan ja opiskelusta tulisi oppilaan ja opettajan yhteinen projekti. (Uusikylä & Atjonen 2002, 199.) Tällaista räätälöityä suunnitelmaa pyritään saavuttamaan HOPS:n (henkilökohtaisen opintosuunnitelman) avulla, mutta HOPS on yleensä subjektiivinen, oppilaan oma suunnitelma eikä siinä mielessä perustu opettajan arviointiin ja hyödynnä opettajan asiantuntijuutta.

Ristimäki totesi artikkelissaan jo vuonna 1999, että ammattiryhmänä opettajat asennoituvat hyvinkin positiivisesti yrittäjyyteen, mutta ovat sitten vähemmän kiinnostuneita viemään sitä osaksi opetustyöhönsä (1999, 450). Tämä tilanne ei valitettavasti ole muuttunut paljonkaan näiden vuosien aikana. Opettajien pitäisi huomioida, että yritys toimii niin hyvin, kuin sen osaaminen ja tietopääoma onnistutaan kytkemään koko sen toimintaa ohjaavaan liikeideaan. Kytkemisen onnistuminen puolestaan perustuu paljolti tehtävien organisointiin ja johtamiseen. Tätä voidaan soveltaa myös opiskeluun, sillä opettajien keskeisin pääoma on yksilöihin sitoutunut tietopääoma (asiantuntijapääoma). Tämäkin keskustelu on jo aloitettu vuonna 1997, joten mistään uusista asioista ei ole tässäkään asiassa kyse. (Kirjonen, Remes & Eteläpelto 1997, hakupäivä 1.3.2011) Opettajien tavoitteeksi pitäisi saada asiantuntijuuden asettaminen myös oppilaiden oppimisen kirjalliseksi tavoitteeksi opintosuunnitelmaan. Silloin määriteltäisiin myös ne keinot, miten asiantuntijuusopetuksesta tulee konkreettista toimintaa.

3.5 Oppilaan rooli kasvatuksessa

Oppilas on ensisijaisesti noviisi, jota koulutetaan asiantuntijaksi. Opiskelijat toimivat tavoitteellisesti (intentionaalisesti). He tarvitsevat ja aktiivisesti hakevat merkityksiä, tavoitteita sekä kriittistä ja soveltavaa tietoa. He tarvitsevat myös ongelmanratkaisutaitoa, kokonaisuuksien havaitsemista ja luovaa ajattelua oppiakseen. Heidän tarvitsee oppia esimerkiksi ennakoimaan (ongelma)tapauksissa ja reagoidakseen nopeasti eri tilanteissa. Näitä taitoja he tarvitsevat myös työelämässä. (Ruohotie 2006, 106-109.)

Lukio-oppilaiden pitäisi olla riittävän kokeneita ja motivoituneita konstruktivistiseen oppimiseen. Heillä pitäisi olla riittävästi opiskelutaustaa, osalla jopa työkokemusta ja heidän pitäisi pystyä muodostamaan mielekäs opiskeluympäristö ja hyödyntämään omatoimista oppimaan oppimisesta, esimerkiksi tiimi työskentelyssä. Avoimessa oppimisympäristössä oppilaat voisivat opiskella pienryhmissä (tiimeissä), joissa he voisivat edetä yksilöllisesti. Tällainen yhteistoiminnallinen oppiminen, joka perustuu oppilaiden erilaiseen taustaan, käsitysten vaihtoon ja keskusteluun, voisi mahdollistaa uusien ja innovatiivisten ideoiden syntyminen. (Uusikylä & Atjonen 2005, 157-158.)

Tutkivassa oppimisessa oppilas on aktiivinen tiedon tuottaja, ei enää passiivinen tiedon omaksuja, ja tutkivan oppimisen tavoitteena on ohjata oppilaita käyttämään toisiaan tiedonlähteinä, ajatusten testajina, ajattelumallien välittäjinä ja yleisesti omien tieto- ja päättelyvoimavarojensa laajenuksena. Tärkeää on myös oppijan työskentelyteorian eli oppijan oman käsityksen tai selityksen reflektointi ja kriittinen arviointi. Oppijoiden pitäisi pysyä hyödyntämään intuitioita, selittää asiat itselleen, olla luovia hulluja mutta samalla itsekriittisiä. (Hakkarainen ym., hakupäivä 19.3.2011)

Oppilaan tehtävä tutkivassa oppimisprosessissa on aktiivinen osallistuminen, oman työn suunnittelu ja omien käsitysten muodostaminen tutkittavasta asiasta (ilmiöstä), tiedon etsintä ja jakaminen sekä tulosten raportointi. Tärkeää oppimisprosessin kannalta on myös työn arviointi sekä oman että muiden. (Hakkarainen ym., hakupäivä 19.3.2011)

Tulisi kuitenkin muistaa, että oppilaan persoonallisuus pitää ottaa opetuksessa huomioon ja että toiset tarvitsevat enemmän ohjausta kuin toiset. Persoonallisuudessa on pysyviä ominaisuuksia, kuten luonteenomainen käyttäytyminen ja ajattelutapa. Persoonallisuuden piirteiden perusta on temperamentissa, mikä heijastuu reagoititapoihin uusissa ja yllättävissä tilanteissa. Temperamentti on persoonallisuuden biologinen pohja. Lapsuuden temperamentin ja aikuisuuden persoonallisuuden tutkimusta tarvittaisiin lisää. Tiedetään, että toistuvista temperamentin aikaansaamista tilanteista eli interaktiivisen jatkuvuuden avulla, persoonallisuus kehittyy vähitellen.

Temperamentti vaikuttaa minäkuvaan ja stressiherkkyyteen, mutta persoonallisuus on ympäristön ja temperamentin lopputulos. Ympäristö ei määrää niitä toimintoja, joihin temperamentti johtaa. Huomionarvoista on myös se, että temperamentti ei suuresti eroa

sukupuolien välillä, mutta ympäristön odotukset riippuvat siitä, miten eri sukupuolten temperamentteihin suhtaudutaan. Verrattaessa vilkasta tyttöä vilkkaaseen poikaan, tyttö koetaan työlääksi ja poika reippaaksi ja heidän minäkuvansa muodostuu näiden asenteiden vuoksi tiettyyn suuntaan. (Nurmi ym. 2007, 179; Keltikangas-Järvinen 2008, 197-204.)

Temperamentti arvostellaan sen mukaan, miten se sopii vallitsevaan kulttuuriin, ympäristöön ja olosuhteisiin. Periaatteessa ei ole positiivista tai negatiivista temperamenttia, vain niin kutsutut normaalit arvot yhteiskunnassa. (Keltikangas-Järvinen 2008, 236.) Temperamentin yhteensopimattomuus ympäristön kanssa merkitsee ongelmaa ja tämä voi jatkua koulusta työelämään. Temperamentti vaikuttaa koulussa kognitiiviseen suoriutumiseen, erikoisesti opiskelustrategian tai -tyylin valintaan motivaation lisäksi. Myös opettajan ja oppilaan yhteensopivat temperamentit saattavat helpottaa vuorovaikusta ja tällainen opiskeluympäristö yleensä merkitsee parempia oppimistuloksia. (sama, 263, 265, 267, 270.)

Oppilas tarvitsee arviointia ja myös itsearviointia sekä palautetta työstään. Palautteen pitäisi olla kannustavaa ja motivoivaa, mutta samalla informoivaa, ohjaavaa ja työskentelyä edistävää palautetta. (Uusikylä & Atjonen 2002, 119-122.) Varsinkin ongelmatilanteissa tutkivan ja verkko-opiskelun kohdalla palautteella voi olla tärkeä asema oppimisprosessin kannalta. Oppilas tarvitsee ohjausta, jotta pääsee työssään eteenpäin. Tämä asettaa haastetta sekä oppilaalle että opettajalle, sillä asiasta pitää kommunikoida, eli kanava toimivalle vuorovaikutukselle pitää olla auki. Lukiossa nuoret vielä eri taustoistaan ja kehitysasteestaan johtuen asennoituvat eri tavalla ohjaavaan oppilaslähtöiseen versus luennoivaan opettajalähtöiseen opetukseen. Tämä vaatii opettajalta suurta oppilastuntemusta ja resursseja, jotta hän pystyy ohjaamaan yksilöitä heidän tarvitsemallaan tavalla.

Koiranen ja Ruohotie (2001, 110, 105.) painottavat, että perusosaaminen ja yleiset työelämävalmiudet, kuten oppiminen ja yrittäjäyys, loppujen lopuksi riippuvat asenteesta, ja yksilö itse omalla toiminnallaan tietoisesti tai tiedostamatta päättää, miten hän mahdollisuuksiaan, tietojaan ja taitojaan käyttää. Mitkään ulkoa tulleet vaikutteet tai opit eivät todennäköisesti materialisoidu, jos oppijalla ei ole itsellään halua sisäistää asioita.

Yrittäjyyteen mielletään aloitekyky, positiivinen asenne työhön, määrätietoisuus, halu menestyä, vastuunkantaminen, itsenäisyys, innovatiivisuus ja sitkeys, ja näitä ominaisuuksia tarvitaan jokaisessa yksilössä tehtävästä riippumatta. Siis yrittäjämäinen asenne tarvitaan jokaisessa tehtävässä tai työssä, kotona tai organisaatiossa, jos tavoitteena on onnistunut lopputulos.

Oppilaalle tutkiva oppiminen on vaativampi kuin opettajakeskeinen opetus, sillä lähtökohtana on se, että tutkiva oppiminen on ongelmien ohjaama prosessi ja siinä vaaditaan myös oppilaan oman kehittymisen arviointia. Arvioinnin pitäisi olla kriittinen, analyysoiva, suunnitteleva ja tulevaisuuteen tähtäävä. Myös ajankäyttö on oppilaan omilla käsillä ja vaatii siten kypsempää otetta opiskeluun, jota lukiolaisilla ei välttämättä vielä ole. Toisaalta onnistuneessa tutkivassa oppimisessa oppilas saavuttaa jaetun asiantuntijuuden ja saa tutkimusten selitykset ja tulkinnat käyttöönsä. Näiden saavutettujen tietojen pohjalta hän oppii työskentelymallin, jota hän voi hyödyntää sisäisessä, ulkoisessa tai omaehtoisessa yrittäjyydessä.

3.6 Verkko-opetus

Verkko-oppimisympäristössä tapahtuvassa verkko-opiskelussa voidaan hyödyntää esimerkiksi oppimisasihoita; pieniä itsenäisiä opetuksellisia sisältökokonaisuuksia, kuten tekstejä, videoita, animaatioita tai simulaatioita. Näiden aiheiden avulla oppilaat voivat työstää tehtäviään ja opiskella silloin, kun heille parhaiten sopii. Myös oppilaitos voisi säästää resursseja, aikaa ja rahaa, kun näitä aiheita voidaan käyttää aina uudestaan ja uudestaan. (Nurmela & Suominen, 2005, 14-15.) Ssl:ssa on jo keväästä 2008 asti toteutettu virtuaaliopetusta kielten opiskelussa, joten tarvittavat tekniset laitteet ovat jo hallinnassa. Nyt pitäisi vain hyödyntää laajemmin verkko-opetuksen tuomia mahdollisuuksia muissakin oppiaineissa.

Opiskelijan ohjaus, oppimisen seuranta ja arviointi säilyvät verkko-opiskelussa, nämä vain tapahtuvat eri tavalla. Tiettyjen oppilaiden kohdalla ohjaaminen ja seuranta voivat helpottua, kun oppilaan työn edistymisen (väliraporttien) seuranta helpottuu prosessimaisessa työskentelyssä. Ryhmätyöskentelyssä opiskelijoiden ei tarvitse olla

fyysisesti samassa huoneessa, he voivat keskustella ryhmän kanssa esimerkiksi chat-ohjelman avulla kotona omassa huoneessaan.

Verkossa opettajan rooli motivoijana ja aktivoijana kasvaa ja välimatka oppilaisiin vaikeuttaa kannustamista ja sitouttamista. Luokkahuoneessa on helpompi rohkaista oppilaita ja ryhmää, mutta saada sama läsnäolon tunne verkostotyöskentelyyn, onkin jo haasteellista. (Tella ym. 2001, 226-227.) Tämä vaatii opettajalta verkossa olemista, ja tällaisen lisätyön resurssointi saattaa olla ongelmallista. Toisaalta lääkäreilläkin on päivystysajat, joten ihan uuden toimintamallin suunnittelusta ei tässä ole kyse.

Haasteellista yhteisöllisessä opiskelussa sekä ryhmätyön että sen arvioinnin osalta, on se, että osa oppilaista voi olla osallistumatta työhön (free-rider effect), toimia vapaamatkustajina (sucker effect), jolloin aktiiviset ja kyvykkäämmät opiskelijat suorittavat tehtävän. Myös sanattoman viestinnän puute voi johtaa ongelmiin, kun eleet ja ilmeet puuttuvat. (Salovaara 2004a) Tieto- ja viestintäteknologian yleistymisen vuoksi (esimerkiksi kännyköiden ja Facebookin käytön lisääntyessä) opiskelunkin persoonattoman kommunikaation ongelmien helpottuminen on mitä todennäköisintä.

3.7 Verkostot opetuksessa

Verkostoon tarvitaan monta tekijää, ja monipuolisimmillaan se on, kun kyseessä on maailmalajaajuinen kanssakäyminen. Verkottuminen on useiden ihmisten välistä yhteydenpitoa, kuten yhteyksien luomista, kehittämistä ja ylläpitämistä. Yleensä verkoston kommunikaatio tapahtuu tieto- ja viestintätekniiikan avulla. (Tella ym. 2001, 14-15.) Verkostot ja verkostoituminen on useamman toimijan yhteistyömuotoja, joita hyödyntämällä voidaan jakaa tietoa, vaihtaa kokemuksia, työskennellä yhdessä ja säästää resursseja.

Oppimiseen ja verkostoitumiseen kannustamalla ja panostamalla luodaan mahdollisuuksia, joiden avulla oppilaitoksissa pystytään vastaamaan haasteisiin, myös alueellisiin. Asenteiden ja toimintatapojen muuttaminen, esimerkiksi kuntatasolla, vaatii riskinottoa ja pitkäjänteistä sitoutumista, mutta hyviä esimerkkejä on jo saavutettu. Esimerkiksi Yrittäjyys ja kunnat -hankkeen tiimoilta on saavutettu uudistuksia pienillä

ajattelutavan muutoksilla, kun vanhaa tietoa on rohkeasti käytetty ”uuden keksimiseen ja kehittämiseen”. Hankkeen kuntien toimet voidaan jakaa opetusmenetelmien, oppilaitoksen ja koulun, koulun verkostotoiminnan sekä koulun ja työelämäyhteyksien kehittämiseen. (Ahlroth, Manninen, Nieminen & Väisänen 2006, 148, 214-215, 219-220.)

Verkostomaisesti toimivalla lukiolla (organisaatiolla) on paremmat mahdollisuudet menestyä ja kehittyä, sillä vuorovaikutus ja kumppanuus ovat olennaisia välineitä. Erilaiset verkostomallit kehittävät uudenlaisia oppimispaikkoja ja vetovoimaiset innovaatiot alkavat houkutella uusia kokeilijoita ja kehittäjiä (Kyrö & Ripatti 2006, 26). Myös oppijat luonnostaan alkavat etsiä yhteistyökumppaneita, kuten yrittäjiä, ympäristöstään, koska verkostoituminen on avainasemassa yrittäjyyskasvatuksessa. (Meronen 2007, 22.) Oppimis- ja innovaatioprosessi vaatii täsmälliset kehittämissuunnitelmat ja tarkat suunnat, mihin tähdätään, onnistuneen lopputuloksen saavuttamiseksi (Ahlroth ym. 2006, 149).

Nuori Yrittäjyys -toiminta on osoittautunut hyväksi ja toimivaksi malliksi yrittäjyyden opiskeluun, sillä siinä on yrittäjyyden perustekijät (toiminta omassa yrityksessä, riskinhallinta, verkostoituminen, taloushallinta ja luova yritystoiminta). (Ahlroth ym. 2006, 161.) Toinen hyvä esimerkki on vuonna 2006 toimintansa aloittanut Jyväskylän seudun yrittäjyyslukio, joka on neljän lukion hanke ja jonka tarkoituksena on yleissivistävän opetuksen lisäksi tarjota yhtenäistä 10 kurssin yrittäjyysopintopolkua. Hanke perustuu aikaisempaan kokemukseen projekti- ja yrittäjyyskursseista ja hankkeen pohjana on käytetty toimintamallia, joka perustuu Nuoresta Johtajasta Yrittäjäksi -ohjelmaan, jossa 15-20 henkilöä muodosti tiimejä ja toteuttivat yhdessä koulun ulkopuolisen projektin. (Nikula 2006, 8.)

Kolmas esimerkki on opetushallituksen osallistuminen 23 lukion Yrittäjyysverkoston kehittämishankkeeseen nimeltä Y-Love. Tämän hankkeen tarkoituksena on näiden 23 lukion voimin kehittää verkostoyhteistyötä, lukioiden yrittäjyysportfolioita ja osaamisen jakamista. (Peda.net, hakupäivä 30.5.2012) Myös tämän hankkeen tuloksia voidaan hyödyntää Ssl:ssa uusien toimintamallien suunnittelussa.

Verkostotoimintaa voi siis laajentaa "verkstobenchmarking" -toiminnaksi, jolloin enemmän kuin yhden organisaation toimintaa suunnitellaan ja kehitellään sekä etsitään niille parhaita käytäntöjä ja toimintamalleja tekemällä oppimiseen. Myös kansainvälinen verkstotoiminta olisi syytä ottaa mahdollisuuksien mukaan huomioon suunnitelmissa. (Ahlroth 2006, 170.) Tärkeää menestyvälle ja kehittyvälle verkstolle ja verkstoitumiselle (oli se sitten sisäinen, ulkoinen tai strateginen allianssi) on kuitenkin sen tavoite ja toimijat (yhteistyö) Tärkeää on taata toimiva tiedonkulku ja osaamisen tiedonvaihto, sitoutuneet ja motivoituneet toimijat sekä kehittää keskinäistä luottamusta.

Käytännön ongelmia voi tulla useita, mutta silloin pitää kartoittaa yhteistyön esteet. Yhteistyökumppanien pitää harkita, miten usein tavataan, tarvitaanko säännölliset tapaamiset ja mitkä ovat verkstoon yhteisesti sovitut pelisäännöt. On tärkeää uudistaa niitä toimintamalleja, jotka sitä vaativat eli on muistettava tarkistaa määräajoin rutinoitunutta toimintaa ja tarvittaessa muutettava sitä (iteroida) niin että "kurssi säilyy". (Korkala 2010, 6, 10, 46.) On hyvä muistaa, että strategiat lähtevät jatkuvasta muutoksesta.

4. TUTKIMUKSEN MENETELMÄT

Tutkimuksen tutkimusseloste vastaa kysymykseen, miten teoreettinen tausta on ohjannut tutkijan empiirisen osan valintoja, kuten ongelmanasettelua, metodien valintaa, tulosten tulkintaa ja johtopäätösten tekoa. Tutkimukselle valitaan tutkimusmetodi eli menetelmä (havainnointi, kysely, haastattelu tai testit), joilla pyritään ratkaisemaan tutkimusongelma. Menetelmä ei ole pelkästään kerätty aineisto. Tutkimalla yksityistä tapausta voidaan saada ilmiölle merkitys, joka toistuu usein ja jota voidaan tarkastella yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi ym. 2005, 126, 172; Hirsjärvi ym. 2010, 136.)

4.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus kuvaa todellista elämää, pyrkii ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia, merkityksiä, tulkintaa ja tutkittavaa kohdetta kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 22.) Laadullisen tutkimuksen tutkimustulokseen vaikuttaa tutkijan arvomaailma, sillä laadullinen tutkimus on aikaan ja paikkaan sidottu pyrkimys löytää tosiasioita. Tutkija ei testaa hypoteeseja tai teorioita vaan tarkastelee ja analysoi induktiivisesti aineistoa. Tutkimuskohde valitaan tarkoin, tutkimussuunnitelma tosin voi joustaa tarvittaessa, sillä olosuhteiden muuttuessa suunnitelmaa ja toteutusta pitää muuttaa, sillä ainutlaatuisuutensa vuoksi kvalitatiivisen tutkimuksen on hyvä olla dynaaminen. (Hirsjärvi ym. 2005, 152, 155.)

Määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimusote on puolestaan täsmällinen, tilastollinen, yleistävä ja mahdollistaa tutkimuksen toistettavuuden. Kvantitatiivinen suuntaus tutkii käyttäytymistä ja korostuu keskeinen päämäärähakuisen ja intentionaalisen käyttäytymisen tutkimuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 22.)

Hirsjärvi ja Hurme viittaavat, että Creswellin mukaan kvalitatiivinen tutkimusote on induktiivinen prosessi eli yksityisestä yleiseen ja kvantitatiivinen tutkimusote deduktiivinen eli vice versa. He myös viittaavat Hammersleyn kritiikkiin, että kaikki kvantitatiivinen tutkimus ei ole hypoteeseja testaavaa vaan se voi olla puhtaasti deskriptiivistä ja että kaikissa tutkimuksissa siirrytään ideoista dataan ja vice versa.

Hammersleyn mielestä tutkija ei voi olla kvantitatiivisessa tutkimuksessakaan riippumaton omista oletuksistaan vaan tutkija vaikuttaa tutkimukseen subjektiivisten näkemystensä vuoksi. Tärkeää on myös muistaa, että tutkijan ja tutkimusyhteisön tulkinta riippuu sen hetkisen ympäröivän maailman totuudesta, joka on aina likiarvo. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 18, 25.) Myös Skinnerin (2002, 218.) mukaan tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusinstrumentti, eikä tutkijan tarvitse eliminoida halujaan ja toiveitaan vaan arvosidonnaisuus on keskeinen piirre tutkimukselle.

Nämä edellä mainitut kuvaukset huomioiden tämä tutkimus tehdään kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmää käyttäen, sillä kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä antaa mahdollisuuden kerätä aineistoa samoista lähteistä monia eri menetelmiä käyttäen. Siis menetelmiä yhdistetään, ja jos jollain menetelmällä ei saavuteta tarvittavia tietoja, täydennetään tietoa muilla menetelmillä, vaikkapa yhdistämällä kysely-, haastattelu- ja havainnointimenetelmiä. (Anttila 2006, hakupäivä 16.2.2011)

4.2 Tutkimusmenetelmät tässä tutkimuksessa

Kvalitatiivisen tutkimuksen laji (tyyppi), jota käytetään lähestymistapana tässä tutkimuksessa, on tapaustutkimus. Tapaustutkimus pyrkii tuottamaan tietystä tapauksesta yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa samalla, kun tutkija osallistuu toimintaan. (Hirsjärvi ym. 2005, 153; Jyväskylän Yliopisto 2011, hakupäivä 16.2.2011.) Joten tapaustutkimus sopii lähestymistavaksi tähän paikalliseen, tietyn oppilaitoksen tutkimukseen, jossa oppilailta kerätään aineistoa kyselyn avulla ja joka tähtää opetuksen kehittämiseen.

Tieteellisessä tutkimuksessa voidaan käyttää saman tutkimusongelman ratkaisuun useita erilaisia tutkimusmenetelmiä, kuten monimenetelmällistä tai monimetodista lähestymistapaa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 39.). Tutkimusmenetelmäni tässä tutkimuksessa, jossa tutkin oppilaslähtöisen yrittäjyysopetuksen kehittämismahdollisuuksia, on empiirinen, kvalitatiivinen tapaustutkimus survey-tutkimuksen avulla. Tutkimuksen lopussa toivon löytäväni keinoja (ideoita ja aihioita) yrittäjyyskasvatukseen, joilla oppilaita voitaisiin motivoida oppimaan yrittäjämäistä ajattelua ja kasvamaan kokonaisvaltaisiksi asiantuntijoiksi.

Empiirinen lähestymistapa sopii tähän tutkimukseen, koska tutkimustuloksia saavutetaan konkreettisesti havainnoimalla ja mittaamalla tutkimuskohdetta, minkä jälkeen saatuja tuloksia analysoidaan. Empiirisessä tutkimuksessa konkreettinen ja koottu tutkimusaineisto on tutkimuksen keskiössä ja toimii tutkimuksen tekemisen lähtökohta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 14.)

Strategiana tässä tutkimuksessa on survey-tutkimus (kysely- ja haastattelumenetelmä), jonka avulla on helpompi testata muun muassa termien ymmärtäminen ja tehdä taustaja jatkokysymyksiä. Tapaustutkimuksessa tutkittava tapaus voi olla hyvin monenlainen ja usein tapaus kuitenkin ymmärretään jollain tavoin rajautuneeksi omaksi kokonaisuudekseen tai yksikökseen niin kuin tässä tutkimuksessa. Tapaustutkimuksessa pyritään tuottamaan valitusta tapauksesta yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa. (Hirsjärvi ym. 2010, 134, 162.)

Tässä tapaustutkimuksessa pyritään selvittämään kyselyn avulla oppilaiden motivaatiota, osaamista ja asennetta yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen sekä näiden asioiden oppimista. Kyselyssä kysyttiin oppilaiden (yrittäjyys)taustaa, terminologian ymmärtämistä, sisäistä yrittäjyyttä, asiantuntijuuden kehittymistä sekä loppujen lopuksi opetuksen kehittämisen tarpeita. Koko luokalle (kaikille läsnä oleville oppilaille) esitetään samat kysymykset. Tavoitteena on pienellä otannalla saada mahdollisimman paljon ja hyvin perusteltuja vastauksia yrittäjyyskasvatuksen opetuksen laatuun liittyviin kysymyksiin.

Otannan pieni koko ja kysymysten sisältö (monimenetelmällinen tutkimusote) helpottavat tutkimuksen toistettavuutta. Kyselyyn vastaamista helpottavat lyhyet ja yksinkertaiset kysymykset, joihin pyydetään vielä selityksiä tai tarkennuksia. Vastaajilla ei myöskään ole kiirettä vastata (aikarajaa), eikä tällä kyselyllä ole vaikutusta arvosanaan. Vaikka tämä tutkimus on tehty tälle tietylle luokalle, sitä ei ole räätälöity vain tähän tiettyyn oppilasryhmään vaan sen tavoitteena on tarvittaessa toistettavuus, esimerkiksi tämä sama kysely on mahdollista tehdä joka vuosi uudelle YH2 ryhmälle. (Hirsjärvi ym. 2005, 216.) Tutkimusten lopuksi havainnot ja vastaukset punnitaan kriittisesti, analysoidaan ja tehdään kokoava näkemys asioihin (=synteesi), ja

synteesin avulla toivottavasti saavutetaan (olennaiset) vastaukset tutkimusongelmiin (sama, 205-206, 214.)

4.3 Tutkimuksen toteutus

Kehittämisprojektin aluksi piti kartoittaa Säskylän kunnan ja Säskylän seudun lukion tilanne, ”benchmarkata” lukioita ja tutustua opetus- ja koulutusratkaisuihin. Lisäksi piti tutustua Ssl:n Kouluvalokuvaus -projektiin ja haastatella Säskylän Yrittäjiä. Yrittäjien haastattelujen tarkoituksena oli kartoittaa mielipiteitä yhteistyöstä Ssl:n kanssa ja saada heitä miettimään uusia tavoitteita ja ehdotuksia, miten yhteistyötä voitaisiin kehittää molempia osapuolia tyydyttävästi. Säskylän seudun lukiosta tehtiin myös SWOT-analyysi.

Taustatyön pohjalta tässä tapaustutkimuksessa käytetään punaisena lankana tutkivaa oppimista. Tutkiva oppiminen tässä Ssl:lle tavoiteltavasta kehitysmallissa sisältäisi projektioppimisen (konkreettinen konteksti = asiayhteys), avoimen oppimisympäristön ja asiantuntijuuteen tähtäävän oppimisen (oppilaiden kohdalla ainakin terminologian hallinnan). Näiden lisäksi Ssl:n malli tarvitsisi verkostoja (muut oppilaitokset ja yrittäjät, erikoisesti valokuvausyritykset) ja verkko-oppimista (erikoisesti yhteistyö yrittäjyyslukioiden kanssa). Nämä kaikki edellä mainitut tutkimukseen sisällytetyt ja mahdollista kehittämistä vaativat alueet ovat sellaisia, joita kehittämällä oletetaan, taustatutkimuksen perusteella, voitavan kehittää Säskylän seudun lukiota, sen resurssien puitteissa, tutkivan oppimisen ympärille.

Tässä kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tarkoitus kartoittaa ja tutkia Säskylän seudun lukion YH2 -luokan oppilaiden yrittäjyysopiskelua, asennetta ja motivaatiota yrittäjyyteen ja asiantuntijuuteen. Tavoite on ymmärtää opiskelijoita heidän lähtökohdistaan ja heidän tavoitteitaan, sekä sitä, miten paljon he tässä vaiheessa ymmärtävät yrittäjyydestä (sisäisestä, ulkoisesta ja omaehtoisesta). Ei ole samanlaisia koululuokkia tai didaktisesti ajattelevia opettajia, vaan tutkijan kyvyt ratkaisevat. Tutkimuksen kannalta on tärkeää se, huomaako tutkija esimerkiksi uudet näkökulmat ja kysyykö hän kaikki tarvittavat kysymykset. (Hirsjärvi ym. 2005, 171.) Tämä kysely on suunniteltu tälle Ssl:n YH2 -luokalle, mutta jatkotutkimusta ajatellen niin, että

periaatteessa samanlainen kysely voitaisiin toteuttaa myöhemminkin, jos tästä aiheesta halutaan pitkällä aikavälillä tietoa.

Yrittäjyyskasvatuksen kehittämisen kannalta olisi hyödyllistä saada myös tietoa, miten yrittäjämäinen oppimisprosessi on mahdollista toteuttaa kurssimaisessa lukiossa ja mitkä ovat siihen liittyvät käytännön ongelmat eri näkökulmista. Kvalitatiivinen tutkimus sopii myös kurssin sisällöllisen kehittämisen tutkimiseen, koska se antaa tutkijalle mahdollisuuden havainnoida luokkaa ja siten ymmärtää oppimistapahtumaa. Sillä osallistuminen oppimistapahtumaan lisää tutkimustuloksen luotettavuutta vaikkakin se voi tapahtua objektiivisuuden kustannuksella, mutta tutkijan asiantuntemus, taito ja kokemus sekä tutkimuksen toistettavuus minimoivat virhettä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 18.)

Käytännön ongelmia tutkimukselle ja tiedonhankinnalle aiheutti kurssimuotoinen lukio. Kurssimuotoisen lukion aikataulu ei ole joustava, joten oppilaiden kyselytutkimus piti toteuttaa tiukassa aikataulussa ja oppilaiden kehittymiselle ei kyselyjen välissä jäänyt runsaasti aikaa.

4.3.1 Kyselylomakkeen laatiminen ja aineiston keruu

Syyskuussa 2010 teetettiin YH2 -luokalle kysely koulutuntien aikana. (Liite 2) Ajankohdaksi valittiin syyskuu 2010 ensinnäkin, koska kurssimainen lukio rajoitti tutkimuksen ajankohdan valintaa. Toiseksi, koska oppilaat olivat silloin jo vähän tutustuneet aiheeseen ja siten edistyneempiä opinnoissaan.

Toinen kysely koettiin ensimmäisen kyselyn vastausten perusteella tarpeelliseksi. Toinen (täydentävä) kysely tapahtui kurssimaisen lukion aikataulusta johtuen maalikuussa 2011. Tutkimusten väliin jäi aikaa mahdolliseen oppilaiden omaehtoisen ja sisäisen yrittäjyyden kehittämiseen, jota tässä kyselyssä myös yritettiin selvittää.

Ensimmäisessä kyselyssä (Liite 2) kysyttiin esimerkiksi, miksi oppilas opiskelee taloustieteitä ja yrittäjyyttä, **asenne** yrittäjyyttä kohtaan, onko perheellä yrittäjätausta, miten oppilas hallitsee terminologiaa. Toisessa kyselyssä (Liite 3) keskityttiin enemmän

oppilaan **motivaatioon** ja aktiivisuuteen, sillä kehittämistyön tarkoitus on kehittää opetusta ja silloin oppilaan motivaatiolla on tärkeä rooli. Kyselyissä tiedusteltiin myös oppilaan mielipidettä siitä, miten voitaisiin innovoida yhteistyötä, uusia projekteja, tunnettavuutta ja fokusta sekä miten saataisiin tietotaito, asiantuntijuus ja innovatiivisuus siirrettyä (transfer) alueen yrityksiin, jatko-opintoihin, kunnallispolitiikkaan. Tavoitteena oli tehdä konkreettisia ja yksiselitteisiä kysymyksiä ja käyttää apuna tarvittaessa monimenetelmän eri vaihtoehtoja (kysely + havainnointi + haastattelu).

Ennen ensimmäisen kyselylomakkeen laatimista, hyödynnettiin osallistuvan havainnoinnin metodia. Tässä tutkimuksessa se tapahtui tarkkailemalla luokkaopetusta, ja vasta tämän havainnoinnin jälkeen suunniteltiin oppilaille kysely. Ennen havainnointia oli tutkittu kyselyyn liittyviä aineistoja (esimerkiksi julkaisuarkisto Doriasta), jotta saataisiin tietoa erilaisista tutkimuksista ja kyselyistä ennen kuin tämä kysely toteutettaisiin.

Kysely testattiin etukäteen yhdellä YH2 -luokan oppilaalla (Oppilas #) ja muokattiin hieman saadun palautteen perusteella. Pieni oppilasryhmä (YH2) ei mahdollistanut isoa testiryhmää. Ennen kyselyä haasteltiin tiettyjä opettajia, yrittäjiä ja muita oppilaita laajemman ymmärryksen luomiseksi, jotta kysely olisi mahdollisimman pitkälle mietitty ennen testausta.

Osa oppilaista käytti aikaa ensimmäisen kyselyn (Liite 2) vastaamiseen noin yhden tunnin ja antoi hyvin perusteltuja vastauksia. Osa oppilaista vastasi kyselyyn nopeammin miettimättä suuremmin vastauksiaan, mutta kukaan ei jättänyt vastaamatta. Kyselyn aikana luokassa oli positiivinen ilmapiiri.

Toinen kysely (Liite 3) oli lyhempi ja siten nopeampi vastata. Sekin toteutettiin tunnin alussa ja kaikki paikalla olleet vastasivat kysymyksiin. Tämän toisen kyselyn tarkoituksena oli tiedustella, miltä esimerkiksi avoin oppimisympäristö ja tutkiva oppiminen tuntuivat oppilaan näkökulmasta. Oppilaslähtöinen tutkiva oppiminen opetusmallina tuo oppilaalle vapautta, mitä tämän ikäiset oppijat eivät ehkä vielä osaa hyödyntää ja ottaa vastuuta omasta oppimisestaan. Suostumusta kyselyihin ei rehtorin mielestä tarvittu, koska lupakyselyt oli jo tehty syyslukukauden alussa.

Oppilaille tehtävä kyselytutkimus, haastattelun sijaan, oli helppo valinta, sillä näin ison ryhmän haastatteluun ja vastausten litterointiin olisi mennyt suunnattomasti aikaa. Monimenetelmällisen kyselyn vastausten avulla oli helpompi testata termien ymmärtämistä, tehdä taustakysymyksiä ja suunnitella myös mahdollinen jatkokysely tai haastattelu nyt tai tulevaisuudessa. Kyselyn mahdollista uusimista (jatkotutkimusta) parantaa erikoisesti kvantitatiivinen tutkimusosio, missä vastataan Likertin asteikolla 1-5, koska tämä osio on täsmällinen, tilastollinen ja mahdollistaa tutkimuksen toistettavuuden. Opettajat ja yrittäjät taas ovat alansa asiantuntijoita, ja siten heidän on helpompi vastata kvalitatiivisiin kysymyksiin myös suorassa haastattelussa.

Tutkimusaineisto oli riittävä, koska se oli miltei koko ryhmä (luokka) ja koska ensimmäisessä kyselyssä paikalla oli 24:sta oppilaasta 22 ja toisessa 22 oppilaasta 17. Aineistoa voi pitää kylläisenä (saturaatio), koska tulokset toistavat itseään (samat asiat kertautuvat kyselyissä).

4.3.2 Valokuvaus -projekti

Tutkimuksessa hyödynnettiin myös Ssl:n Valokuvaus -projektia, jonka liikeidea löytyi aikoinaan käytännön tarpeesta. Koulukuvaus on oppilaalle kallis, vuosittainen traditio, kun taas kuvaajalle (yrittäjälle) se on kannattavaa liiketoimintaa. Tästä johtuen koulukuvaus oli selkeä toimintamalli kouluprojektiksi, sillä sitä voi samalla mallilla toistaa vuodesta toiseen. Myös asiakassegmentti, tarve ja kysyntä ovat tiedossa ja suhteellisen muuttumattomia.

Projektin kuvaajat ynnä muut työntekijät ovat harjoitusprojektiin osallistuvia oppilaita, jotka osallistuvat tähän projektiin koko lukiossa opiskelunsa ajan. Koulukuvaustoimintaa on myös laajennettu päiväkerhokuvaukseen. Tämä päiväkerhokuvaus tapahtuu keväällä, sen jälkeen kun projektin ”vanhat” jäsenet ylioppilaskirjoitusten ja valmistumisen vuoksi ovat jääneet pois koulusta, ja näin uudet projektityöntekijät saavat tarvitsemaansa harjoitusta tulevan syksyn tehtäviinsä.

Projektin tarkoitus on olla mahdollisimman ammattimainen (yrittäjämäinen), joten sen kontekstia (asiayhteyttä) pyritään pitämään mahdollisimman lähellä todellisuutta. Valokuvaus -projektista halutaan saada lisätietoa kehittämistehtävään siitä, onnistuuko oppilas käytännössä hyödyntämään oppitunnilla saatua tietoa ja yhdistämään sitä käytännön tilanteisiin. Tavoitteena olisi selvittää muun muassa, että lisääntykö oppilaiden ymmärrys ja osaavatko he käyttää tietotaitoaan oppimaan oppimisessa. Tutkimus tapahtui haastattelemalla eri toimijoita (mm. opettajaa, yrittäjiä ja oppilasta).

5. AINEISTON TULOKSET JA ANALYYSI

Oppituntien aikana tehtävä kysely takaa osallistumisen, kun siihen on tavallaan pakko vastata, tosin vastusten laatua se ei silti takaa. Näissä kyselyissä oli ensin taustakysymyksiä (nimi, ikä, sukupuoli), minkä jälkeen kysely jatkui mielipidekyselyinä. Kyselyssä ei siis ollut ”oikeita vastauksia” vaan haastateltavan oma tausta, mielipiteet tai käsitys (asenne, motivaatio) oli se, mitä tutkimuksessa haettiin.

Motivaatio

Havainnoinnin aikana (9.9.2010) oppilaat eivät olleet mitenkään aktiivisia tunnilta ja heidän vastauksista näkyikin, että normaali tunti on liian opettajälähtöistä opetusta ja muistiinpanojen kirjoittamista. Kurssia haluttiin kehittää aktiivisemmaksi ja käytännönläheisemmäksi, kuten yksi oppilas ehdotti:

”Tekisin siitä mielenkiintoisemman esim. itsenäisten töiden avulla ja vierailuilla erilaisiin yrityksiin” Oppilas A

tai kuten eräs toinen oppilas kirjoitti:

”Kiinnostavaa näkökantaa, jotain muuta kuin muistiinpanoja ja PowerPoint -esityksiä, esim. luola-mies-video oli oikeasti havainnollistava!”. Oppilas B

Kolmas oppilas ehdotti lisäksi, että

”enemmän painotusta rahoitusmarkkinoiden ja pankin alalle, koska ne tulevat useimmiten taloudesta mieleen”. Oppilas C

Kuten näistä vastuksista näkyy oppilaat ovat kiinnostuneet käytännönläheistä oppilaslähtöisestä projektioppimisesta, joten tarve muuttaa opetusta on havaittu sekä oppilaiden että opettajien keskuudessa. Nyt vain pitäisi tehdä päätös, onko se muutos esimerkiksi Hakkaraisen tutkivaan oppimisen malli ja aloittaa uuden oppimisympäristön suunnittelu ja mallintaminen.

Kyselyjen avulla saatua aineistoa analysoidaan kvalitatiivisesti ja yhdessä, sillä ne täydentävät toisiaan. Ensimmäisessä kyselyssä oli 22 oppilasta (poissa kaksi) ja vastanneista 27 % oli naisia. Toisessa kyselyssä 22 oppilaasta oli 17 paikalla ja heistä 24 % oli naisia. Näissä kyselyissä ei sukupuolten välisiä eroja erotella, koska pakolliselle kurssille pitää sukupuolesta huolimatta osallistua. Jatkotutkimuksissa tosin voitaisiin seurata esimerkiksi, kuinka monta näistä naisista aloittaa yrittäjyyden.

Nämä kyselyn kvantitatiiviset kysymykset olivat tarkoituksellisesti selittävämpiä kuin normaalisti, koska vastaajaryhmä oli heterogeeninen ja oppilaat nuoria (16-18 -vuotiaita). Tarkoituksena oli houkutella heitä vastaamaan mahdollisimman paljon (kvalitatiivisiin) avoimiin kysymyksiin. Esimerkiksi kysymykseen, millä todennäköisyydellä aiot perustaa oman yrityksen, vastaajia pyydettiin ensin ympäröimään vastaus Likertin asteikolla 1-5 (erittäin epätodennäköistä - kyllä, aivan varmasti) ja sitten vastaamaan kysymykseen: ”Kerro lisää syistä vastaukseesi”.

Tutkimuksessa haluttiin mahdollisimman monen oppilaan vastaavan mahdollisimman moneen kysymykseen ja mielestäni Likertin normaalilla asteikolla (täysin samaa mieltä -vastaus muuttuu asteikolla 1-5 täysin eri mieltä -vastukseksi) ei olisi ylläpidetty oppilaiden motivaatiota suorittaa kolmen sivun pituinen kysely loppuun asti.

Vaihtelemalla tekstiä oppilas joutui joka kerta lukemaan vastausvaihtoehdot, koska hän ei voinut arvata, mitä siinä sanotaan. Myös ”en osaa sanoa” -vastausvaihtoehto oli tarkoituksella jätetty kyselystä pois ja siten oppilaat saatiin kirjoittamaan kuvailevia vastauksia: ”en tiedä”, ”en ymmärrä kysymystä” tai ”ei mitään”, jos he eivät esimerkiksi ymmärtäneet jotain termiä. Sillä tyhjä vastaus tai ”EOS” -vastausvaihtoehto ei yksiselitteisesti kerro, miksi oppilas ei vastaa kysymykseen. Taulukossa 1 ”EOS” tarkoittaa, että oppilas on kirjoittanut vastaukseksi esimerkiksi ”en osaa sanoa, ei mitään erikoista tai en tiedä”.

Vastausvaihtoehdot 1-2 ovat ”luonteeltaan” negatiivisia ja vastausvaihtoehdot 3-5 positiivisia, sillä vastaukset 1-2 ilmaisevat asioita, jotka eivät kiinnosta, motivoi tai oppilas ei tiedä tai ei halua tietää. Vastukset 3-5 kuvaavat taas kiinnostusta ja halua asioihin, ja tutkimuksen tarkoitushan oli saada tietoa juuri asenteista, motivaatiosta ja tietotaidosta.

TAULUKKO 2. Kysely 1:n teemat ja vastaukset

Kysely 1				
Teemat	Positiivinen	Negatiivinen	Ei vastausta	EOS*
Odotukset kurssilta	6	-	-	16
Asenne yrittäjäksi ryhtymiseen	4	18	-	
Oma-arviointi riskinsietokyvystä	18	3	-	1
Teemat	Kyllä	Ei	Ei vastausta	EOS*
Yrittäjäyys tausta	14	7	-	1
Ehdotuksia kurssin kehittämiseen	10	7	5	
Verkostoitumisen ymmärtäminen	17	2	1	2
NY -ohjelman tunteminen	2	20	-	

* EOS = en osaa sanoa.

Asenne

Kyselyn vastuksista (Taulukko 1) käy ilmi, että suurimmalla osalla oppilaista (73 %) ei ollut mitään odotuksia kurssilta, ja huomattavaa on, että puolet (50 %) oppilaista mainitsi vastauksissaan, että kurssi on pakollinen. ”Pakollinen” -vastaus ei kuitenkaan välttämättä tarkoita negatiivista asennetta kurssiin. Yksi oppilaista kuvaa asiaa seuraavasti:

”Tällä kurssilla olen sen pakollisuuden vuoksi mutta näen silti yritys- ja talousmaailman perusasiat kohtuu mielenkiintoisina ja yleissivistykseen kuuluvina”. Oppilas D

Tutkimuksessa haluttiin vastausta myös kysymykseen, miten tutkittavat hahmottavat oman yrittäjäyystaustansa. Tulosten perusteella suurimmalla osalla oppilaista (55 % vastanneista) on yrittäjäyystausta. Yksi oppilas merkitsi itselleen yrittäjäyystaustan, vaikka yrittäjä oli oppilaan naapuri. Naapuria ei tarvitsisi laskea tässä yhteydessä taustaksi, mutta pidän tätä vastausta silti tutkimuksen kannalta tärkeänä, sillä se kuvastaa oppilaan positiivisesta asenteesta yrittäjäyyskasvatusta kohtaan. Toisaalta tämä oppilaan vastaus osoittaa myös osaamisen tasoa. Opetusta pitää kehittää, jos oppilaiden terminologian ymmärrys näin on heikko.

Osaaminen

Muukin yrittäjyyskasvatukseen liittyvän terminologian osaaminen oli puutteellista, ja niin tärkeät termit kuin ”hyvät käytänteet” ja ”sisäinen yrittäjyys”, olivat oppilaille vieraita. Kukaan (100 % oppilaista) ei osannut selittää niitä. Tämäkin osoittaa, että opetusta olisi kehitettävä suuntaan, jossa termit aukeaisivat oppilaille ja myös jäisivät mieleen. Sillä juuri ”sisäinen yrittäjyys” -termi on se, minkä kaikkien työntekijöiden, ei vain yrittäjien, pitäisi ymmärtää ja sisäistää. Toisin sanoen jokainen yksilö on Oy Minä Ab ja siten vastuussa oman yrityksensä imagosta ja menestymisestä. (Sydänmaanlakka 2006, 7.)

Kaikki oppilaat näkivät yrittäjyydessä mahdollisuuksia: ”Rikastuminen, vapaus, itsensä pomo, itsensä toteuttaminen ja koko yhteiskunnan hyötyminen yrittäjyydestä”. Mutta positiivisesta asenteesta huolimatta, suurin osa (77 %) oppilaista ei olettanut perustavansa firmaa, mutta riskiottajina he tunsivat itsensä hallittujen riskien ottajiksi. Vain kolme oppilasta vastasi, että he eivät halua ottaa riskejä ollenkaan. Kaikkein yrittäjämäisin vastaus oli tämä oppilaan vastaus:

”Ei voi ikinä tietää onnistuuko vai epäonnistuuko jokin asia, jos ei kokeile. Myös epäonnistumisesta voi seurata jotain hyvää”. Oppilas E

TAULUKKO 3. Kysely 2:n teemat ja vastaukset

Kysely 2		
Teemat	Kiinnostaa	Ei kiinnosta
Asenne:		
Osallistuvaan opetukseen	7	10
Verkko-opiskeluun	7	10
Opiskeluun kouluajan ulkopuolella	2	15
Työelämälähtöiseen opetukseen koulun ulkopuolella	12	5
Vuorovaikutteiseen opiskeluun asiantuntijoiden kanssa	4	13
Harjoitusprojekteihin, kuten Nuori Yrittäjyys (NY)	10	7

Oppiminen

Toisessa kyselyssä enemmistö luokasta (59 % oppilasta) halusi kehittää kurssia aktiivisemmaksi työelämälähtöisellä opetuksella, vaikka kysymykseen halukkuudesta osallistua osallistuvaan oppimiseen vastaukset eivät olleet kovin positiivisia. Oppilaiden vastauksissa oli vastakkaisia mielipiteitä, kuten

”opettaja yleensä tietää oppilaita paremmin, mitkä tiedot ovat tärkeitä, joten opettajien pitäisi vastata opetuksen sisällöstä” Oppilas F

tai

”vaikka laiskuus voisi iskeä, olen sen verran tunnollinen ja huonoa omatuntoa poteva, että hommat varmaan tulisi silti tehtyä”. Oppilas G

Yleinen linja oli, että oppilaat olivat valmiita tekemään lisätöitä, jos se vain olisi jotain heitä itseään kiinnostavaa. Lisäksi projektioppiminen oli alkanut kiinnostaa oppilaita, vaikkakin heidän omilla ehdoillaan eli karkeasti sanottuna, jos projekti on riittävän kiinnostava ja sopii harrastusaikatauluun. Tosin ne oppilaat, jotka jo aktiivisesti osallistuivat projekteihin, kuten Kouluvalokuvaus -projektiin tai Wake Up -projektiin, onnistuivat projekteissaan opettajien mukaan hyvin. (Anttila 11.11.2010, keskustelu; Sirviö 15.2.2011, keskustelu) Projektiopetuksessa kehittämisen tarve kohdentuu juuri kokonaisuuksien ymmärtämiseen, koska usein ymmärrys jää vain tekemisen tasolle.

Osalla oppilaista oli jo kokemusta verkko-opiskelusta, mutta sitä ei kyselyssä kysytty, vaan kokemus tuli oppilaiden vapaasti kirjoitettavassa (kvalitatiivisessa) osuudessa esille. Viisi oppilasta kuvaili verkko-opiskelua sanalla ”vaikeaa”, muita kuvailuja oli: ”Hankalaa, sähläämistä, oppii paljon huonommin, ei yhtä tehokasta”. Kysymykseen suhtautumisesta kouluajan ulkopuolella tapahtuvaan verkko-opetukseen vastauksiksi tuli:

”Lukiolaiset ovat muutenkin tarpeeksi kiireisiä” Oppilas H

”Koulujutut kouluaikana” Oppilas I

”En haluaisi käyttää vapaa-aikaani opiskeluun” Oppilas J

Verkko-opetuksen edut eivät olleet avautuneet kaikille oppilaille, ja asenne verkko-opetukseen olikin enemmistöllä (59 % oppilaista) negatiivinen. Tähänkin asiaan vaikuttaa vapaa-ajan määritys, sillä oppilaalle näyttäisi vapaa-aikaa olevan kaikki muu kuin lukujärjestykseen merkityt tunnit. Lukiolaisilla ei ole vielä ”akateemista” käsitystä opiskelusta, missä opiskeluaika on ”24/7”.

Oppilaat eivät olleet vielä kukaan opiskelunsa tässä vaiheessa sisäistäneet verkostojen tärkeyttä ja sitä, miten verkostoja luodaan. Kysely 2:ssa (Liite 3) kysymyksissä numero viisi ja seitsemän ei kysytty suoraan verkostoitumisesta, mutta kysymykset antoivat oppilaille vapaassa kirjallisessa (laadullisessa) vastauksessaan mahdollisuuden nähdä mahdollisen vuorovaikutus- ja verkostoitumistilaisuuden. Oppilas 2, 9, 11, 13, 16, 18 kirjoittivat positiivisesti oppimismahdollisuudesta. Esimerkiksi yksi oppilas kirjoitti:

”Uskoisin oppivani tärkeitä asioita” Oppilas 2

Muut kuusi oppilasta eivät nähneet kontakteissa laajempaa hyötyä. Esitin nämä kommentit yrittäjä Sirku Rekolle, joka huomioi, että oppilaat eivät ole ymmärtäneet minkälaisen mahdollisuuden verkostoitumiseen tällainen yhteistyö toisi esimerkiksi kesätyöpaikkojen muodossa. (Reko 28.3.2011, haastattelu)

Kyselyjen välissä oli oppilaissa tapahtunut positiivista kehitystä valmisprojektien suhteen, kiinnostus esimerkiksi Nuori Yrittäjyys -projektiin oli herännyt, ja tähän todennäköisesti on vaikuttanut neljän oppilaan Wake Up -projektiin osallistuminen ja sen tuoma julkisuus.

Yrittäjien haastatteluissa (Reko 28.3.2011, haastattelu; yrittäjä B 14.10.2010, keskustelu) näkyi myös väsymystä ja tarve uudistaa vanhoja käytänteitä Ssl:n ja yrittäjien yhteistyöhön liittyen. Ongelmana on motivoida samat toimijat vuodesta toiseen innostumaan ja innovoimaan uusia yrittäjyyteen inspiroivia projekteja. Yrittäjät omissa liiketoimissaan ja verkostoissaan toimivat aktiivisesti ja innovatiivisesti, joten tämä sama aktiivisuus ja kehittämisen halu olisi helposti siirrettävissä myös

kouluyhteisöön sekä koulun yhteistyöhön yrittäjien kanssa, varsinkin, kun Säkylän yrittäjillä on halukkuutta osallistua yrittäjyyskasvatukseen.

Yrittäjyyskasvatuksessa pitäisi ottaa huomioon työelämän uudet toimintatavat. Uusien toimintatapojen vuoksi työelämän vaatimukset siirtyvät aina enemmän ja enemmän asiantuntijuuden tarpeeseen. Tietoa tuotetaan innovatiivisesti, sitä välitetään ja muokataan, jopa globaalisti, ja tässä prosessissa myös vuorovaikutus on merkittävässä roolissa. Pitää huomata, että vain eksplisiittinen tieto ei tuo asiantuntijuutta vaan se tarvitsee hiljaista tietoa tuekseen (tacit knowledge) muodostaessaan asiantuntijuutta. Intuitio sanaa käytetään kuvailemaan suoritustilanteen hyvin kehittyntä hiljaista tietoa, ja sen vaikutus lopputulokseen on sitä parempi, mitä monipuolisempia kokemuksia henkilöllä on. (Asanti, Lehtinen & Palonen 2002, 89-90.) Tämän kasvuprosessin pitäisi alkaa mahdollisimman aikaisin nuoruudessa, ja siksi yrittäjyyskasvatus pyritään aloittamaan jo päiväkodissa ja peruskoulun ala-asteella.

Yrittäjyyskasvatus on siis uudistus, mikä mahdollistaa erikoistumisen, ja siksi yrittäjyyskasvatuksen oppimisen arvostelussa pitäisi pystyä huomioimaan myös yksilöllinen oppiminen siten, että arvosteltaisiin yksittäisen oppijan kasvua. Tällainen oman oppimisen arviointi voisi motivoida paremmin kuin kollektiiviseen tavoitteeseen tähtääminen. Varsinkin niiden oppilaiden kohdalla, jotka eivät saavuta kiitettäviä arvosanoja kansallisen oppilasarvostelun tulostaulukolla, positiivinen palaute (vahvistaminen) voisi motivoida oppilasta ylittämään itsensä ja käynnistämään oppimiseen liittyviä prosesseja. (Rauste-von Wright, Von Wright & Soini 2003, 56-59.) Yrittäjyyskasvatukseen toivotaan vaikuttavan positiivisesti myös asenteisiin, itsereflektointiin ja vuorovaikutukseen, kuten oppilaan työssä oppimiseen tai koulumaailman ja yritysten yhteistyöprojekteihin. Nykyään vaaditaan yrittäjyyskasvatuksen integroitumisesta opetukseen kaikilla tasoilla, ja hyvänä esimerkkinä on Säkylän yläasteen kotitalousopettajan malli, jossa opettaja on ottanut yrittäjyys aspektin mukaan opetukseen. Opetuksessa pyritään ylläpitämään yritysteema koko ajan mukana. Esimerkiksi rapujen keiton yhteydessä opettaja kertoo, että yrittäjät pitävät rapukestejä yhteistyökumppaneilleen ja silloin olisi hyvä osata rapuetiketti ja käytännön asiat, kuten miten katetaan pöytä ja miten rapuja syödään. (Havainnointi luokassa 24.8.2010; Rahm 2.12.2010, haastattelu) Tämä on juuri sellaista

poikkileikkaavaa sisäisen yrittäjyyden ja sosiaalisten taitojen opetusta, jota pitää vain osata laittaa osaksi opettamista.

Anne Bernerin, Berner Oy:stä, väittää, että yrittäjyyttä ei voida opettaa vaan siihen kasvetaan. (Berner 22.07.10, seminaari) Timmonsin & Spinellin eriävän mielipiteen mukaan tutkimukset todistavat, että yrittäjyyteen tarvitaan tiettyjä taitoja, joita voidaan opiskella ja harjoitella, ja että yrittäjyys ei ole perinnöllistä. (Timmons & Spinelli 2003, 63) Tietysti tietyt luonteenpiirteet sopivat paremmin yrittäjyyteen ja piirteet (temperamentti) periytyvät vanhemmilta lapsille, mutta yritykset kuten Microsoft ja Facebook osoittavat, että erilaiset taustat, taipumukset ja taidot voivat tuoda uusia innovatiivisia mahdollisuuksia yrittäjyyteen. Mahdollisuuksia, joihin emme ole tottuneet ennen tieto- ja viestintäyhteiskuntaa.

Epävarmuus kuuluu osana yrittäjyyteen, mutta ei ole enää vain yrittäjien ongelma, vaan koko globaali talous koetaan epävarmana (vrt. ennen noustiin tsupparista johtajaksi). Suomessa ei edellekään hyväksytä epäonnistumista, kun taas Amerikassa ei ole vartenotettava yrittäjä, jos ei ole kokenut epäonnistumista, kuten tehnyt konkurssia. Koulun ja talousmaailman suhdetta on käsitelty koulutuspoliittisissa keskusteluissa jo 1800-luvulla, joten mistään uudesta asiasta ei ole kyse. Jo silloin nähtiin, että talouselämän kehitys vaatii koulutuksen laajentamista, vaikkakin funktionaalinen tutkimus (taloustiede) laajeni vasta 1960-luvulla. (Timmons & Spinelli 2003, 50, 67; Takala 1999, 32.)

Valokuvaus -projekti

Valokuvaus -projektista haettiin lisätietoa kehittämistehtävään siitä, onnistuvatko oppilaat käytännössä hyödyntämään projektissa (tekemällä oppimisessa) saatua tietoa ja yhdistämään sitä käytännön tilanteisiin. Tavoitteeseen selvittää muuttuuko oppilaiden asenne ja motivaatio, lisääntykö oppilaiden ymmärrys ja osaavatko he käyttävät tietotaitoaan, vastaukseksi saatiin (sekä oppilaiden että opettajien vastausten perusteella), että oppilaiden tietotaito parani.

Projektioppilaat osallistuvat valokuvaus -projektiin koko lukion ajan. Tavoitteena on oppia ulkoista yrittäjyyttä sekä samalla saada harjoitusta sisäiseen ja omaehtoiseen

yrittäjyyteen. Projektin aikana oppilas osallistuu oppipoika-mestarikoulutukseen, ensin oppipoikana ja myöhemmin mahdollisesti mestarina, oppilaan resurssiensa mukaan.

Kun projektioppilaalta kysyttiin, mitä on yrittäjyys, vastaus oli:

”Se on sellaista oma-aloitteisuutta, rohkeutta tehdä omaa juttua ja vastuuntuntoa ja myöskin riskinottamista.” Oppilas ☒

Vaikka oppilaiden tietotaito yrittäjyydestä on kehittynyt, yrittäjyys edelleenkin nähdään pääasiassa ulkoisena yrittämisenä, ja esimerkiksi sisäinen yrittäjyys ei ole täysin auennut, sillä sisäinen yrittäjyys sekoitetaan ominaisuuksiin, kuten temperamenttiin ja persoonallisuuteen:

”Rohkeutta ja riskienottoja...tehdä päätöksiä...jollain on ja jollain ei...joidenkin persoonaan kuulu sisäinen yrittäjyys, räväkät persoonat.” Oppilas ☒

Toisaalta yrittäjämäinen toiminta asiana on auennut paremmin, sillä projektioppilas kuvaili samalla termiä omaehtoinen yrittäjyys, kun hän kuvaili termiä yrittäjämäinen toiminta:

”Sitä vaan että jokaisen pitää ottaa...yrittää ottaa vastuuta omasta elämästä, yrittäjien pitää ottaa riskejä ja ilman riskejä ei voi menestyä, kaikkien pitäisi omaksua sellainen yrittäjäasenne. Se on sitä oma-aloitteellisuutta, riskinottoa...sellasta optimistista asennetta siin riskin otossa ja siinä et uskoo itseensä.” Oppilas ☒

Valokuvausprojekti on hyvää harjoitustoimintaa, koska se on edullista toteuttaa, raha jää kouluun ja projektin tuotto jaetaan oppilaille stipendeinä. Lisäksi se on myös kannattavaa Säkylän kunnalle, koska valokuvausta ei suorita joku iso ulkopuolinen firma ja näin tuotto jää pääasiassa omaan kuntaan.

Täysin todellinen tilanne tämä opetusprojekti (ulkoinen yrittäjyys) ei ole, sillä tässä projektissa ei tarvitse ottaa kilpailua huomioon. Kilpailun puute vääristää liiketoimintaa, kun ei tarvitse olla niin kustannustehokas kuin yrityksen tarvitsisi olla todellisessa liiketoimintaympäristössä. Yrittäjyyskasvatuksellisesta näkökulmasta katsottuna projektin aikana käytännön ja teorian ero selkenee oppilaille, sekä lisäksi parhaiden

käytänteiden tarve ja parhaiden käytänteiden tunnistamisen taito (oppiminen) kehittyy. Nämä taidot ovat liiketoiminnassa tärkeitä, vaikkei kilpailu pakottaisikaan siihen.

Toisaalta tämä monopoliasema on lähellä todellista yrittämistä, sillä niin kutsutuilla oikeilla koulukuvausyrityksillä ei ole mainittavaa kilpailua, vaan ala on tavallaan monopolisoitu kahden suuren tekijän (Seppälän Koulukuvat ja Suomen Koulukuvauksen) kesken. Ongelmana Ssl:n opetuksessa onkin, miten saadaan puuttuvat elementit, esimerkiksi markkinointi, osaksi projektiopetusta.

Kuvataiteen opettaja Anttila kuvaili oppilaiden kehittymistä nopeaksi (steep learning curve). Hänestä taiteellisen ja teknisen osaamisen lisäksi oppilaiden asenne, motivaatio ja oppiminen kehittyivät huomasti, ja tekemällä oppimisen (learning by doing) sekä oppipoika–mestarikoulutuksen edut tulivat käytännössä näkyviin. Jaettu asiantuntijuus helpotti (projektitoiminnassa) oppimista ja uusien oppilaiden perehdyttämistä sekä heidän oppimisprosessia. (Anttila 11.10 haastattelu; Anttila 11.11.2010 keskustelu)

SWOT -analyysi

Lisäksi tutkimuksen aikana tehtiin SWOT -analyysi Säkylän seudun lukiosta. SWOT-analyysiä voidaan hyödyntää esimerkiksi tilanneanalyysien teossa, taktiikan ja budjetin suunnittelussa sekä riskienhallinnassa. Samalla kun analysoidaan lukiota, on hyvä tarkastella myös Säkylän kunnan strategiaa siltä osin, kun se vaikuttaa Ssl:n strategiaan.

Tässä SWOT -analyysissä näkyy Ssl:n hyvä nykyhetki, mutta yhtä selvästi uhkakuvat, kuten pula resursseista sekä Euran kunnan houkuttelevuus ja Euran lukion kehittyminen ranking listalla. SWOT -analyysin avulla voidaan korjata strategisia virheitä ja pyrkiä lieventämään heikkouksien ja uhkien vaikutuksia, sillä yleensä, kun ongelmat ja riskit tiedostetaan ajoissa, niihin on helpompi ja edullisempi reagoida. Myös vahvuuksia pitää tarkkailla ja voimistaa, ettei niistä tule itsestäänselvyyksiä, jolloin on riskinä, että hyöty häviää. Mahdollisuuksia pitää myös jatkuvasti ”haistella”, jotta etulyöntiasema saavutettaisiin tai se säilyisi. Strategia olisi hyvä avata yksityiskohtaisesti, jotta taktiikka tavoitteiden saavuttamiseksi onnistuisi. (Kotler 2005, 99-101.)

Säkylän seudun lukion korkea ranking tulos ja lukion houkuttelevuus perustuvat pohjimmiltaan oppilaiden menestymiseen opiskeluissa. Tämä menestys taas vaikuttaa jatko-opiskeluihin ja menestymiseen työelämässä. Tähän Ssl:n ranking tulokseen vaikuttavat oppilaiden saavutusten lisäksi opettajat ja kunnan verovaroin toteutettu opetus, sekä muut resurssit. SWOT -analyysiä kannattaa siis miettiä ja avata alhaalta ylöspäin ja ylhäältä alaspäin sekä horisontaalisesti.

Säkylä on maantieteellisesti keskeisellä paikalla, joten lukion valinnassa ei välttämättä tärkeintä ole sijainti vaan se, minkälaiset eväät lukio antaa oppilailleen. Päätettäessä oppilaitoksesta valitaan voi vaikuttaa harrastuksien lisäksi valinnaiset aineet tai mahdollisesti erilaiset ranking-listat. Vaikka ranking listat eivät ole vielä saavuttaneet virallista asemaa Suomessa, niiden piilovaikutus saattaa vaikuttaa opiskelupaikan valinnoissa. Lukion ja kunnan analyyseissä pitäisi huomioida asiakaslähtöisyys, tässä tapauksessa oppilaslähtöisyys, jotta johtopäätöksiä ja strategioita tehdessä huomioidaan laajemmin myös heikkoudet ja uhat eikä vain keskitytä vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin.

Säkylän seudun lukion **sisäisten vahvuuksien (strengths)** osalta totesin, että opetuksen taso on hyvä myös kansallisella tasolla vertailtaessa (Taulukko 1). Ssl:n opettajat ovat motivoituneita, kekseliäitä ja aktiivisia, ja heille annetaan mahdollisuus joustavaan ja itsenäiseen opettamiseen. Myös luokaton lukio mahdollistaa joustavuuden, sisäisen yrittäjyyden ja positiivinen muutosvoiman kannustamaan kokeilemaan uutta ja uusia (läpileikkaavia) projekteja. (Ruuhela 21.9.2010 & 16.3.2011, haastattelu; Sirviö 2.11.2010 & 15.2.2011, keskustelu; Anttila 11.10 haastattelu; Anttila 11.11.2010 keskustelu)

Säkylän seudun lukion **sisäiseksi heikkoudeksi (weaknesses)** osoittautui Säkylän kunnan houkuttelevuusongelma. Kunnassa on ongelmallista rekrytoida uusia opettajia, jos puolisollekin pitäisi löytyä töitä. Sisäisiin heikkouksiin kuuluu myös resurssiongelma, kun jo palkatuille opettajille ei ole rahaa hankkia uusia ja kalliita laitteita, lisäkouluttaa, toteuttaa kalliita kokeiluita tai antaa mahdollisuus tehdä virheitä, mikä on täysin inhimillistä innovatiivisessa toiminnassa. Kunnalla ei ole resursseja palkita onnistumisia eikä myöskään resursseja estää menestystekijöitä estävien tekijöiden rajoittamista tai poistamista, vaikka ongelmat olisi ennalta nähtävissä. Myös

kurssimuotoinen lukio voi vaikeuttaa aikataulutusta. (Ruuhela 21.9.2010 & 16.3.2011, haastattelu; Ruuhela 16.3.2011, sähköpostiviesti)

Sisäiset vahvuudet (strengths):

- Hyvä opetuksen taso (ranking)
- Opettajat asiantuntijoita, motivoituneita, kekseliäitä ja aktiivisia
- Opettajille annetaan mahdollisuus joustavaan ja itsenäiseen opettamiseen
- Joustava luokaton lukio
- Projektit

Sisäiset heikkoudet (weaknesses):

- Säkylän kunnan houkuttelevuus rekrytoida uusia opettajia, kun puolisollekin pitäisi löytyä töitä
- Resurssit niukat, ei ole rahaa tehdä kalliita kokeiluita tai virheitä, eikä ole resursseja palkita onnistumisia
- Kurssimuotoinen lukio vaikeuttaa aikataulutusta

Ulkoiset mahdollisuudet (opportunities):

- Verkko-opetus ja ”yhteisopettajat” yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa
- Olemassa olevat verkostot ja niiden luomat mahdollisuudet ovat jo olemassa ja osittain käytössä.

Ulkoiset uhkat (treaths):

- Euran kunnan ja lukion houkuttelevuus ja nopea nousu ranking listalla
- Säkylän kouluressurssien väheneminen, esimerkiksi oppilaiden vähyyden vuoksi.

KUVIO 6. Säkylän seudun lukion SWOT -analyysi

Säkylän seudun lukion **ulkoisia mahdollisuuksia (opportunities)** on toimiva verkko-opetus ja ”yhteisopettajat” yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa. Nämä olemassa olevat verkostot ja niiden luomat mahdollisuudet tuovat joustavuutta opetukseen ja laajentavat opetusvalikoimaa, ja tätä on helppo lähteä entisestäänkin kehittämään ja laajentamaan. (Ruuhela 21.9.2010 & 16.3.2011, haastattelu)

Ulkoisen uhkan (treaths) Säskylän seudun lukiolle ja Säskylän kunnalle tuo Euran kunta ja Euran lukio. Euran kunta on houkutteleva kunta, ja Euran lukio on nopeasti nousut MTV3:n ranking listalla. Säskylää uhkaa myös kouluressurssien väheneminen, esimerkiksi valtionosuuden pienentyminen oppilaiden vähyden vuoksi. (MTV3.fi 2010a ja 2010b, hakupäivä 6.6.2011; MTV3.fi 2011, hakupäivä 6.6.2011; Säskylän koulutoimi, hakupäivä 30.5.2011)

Yleisenä uhkana on Säskylän kunnan ja siten myös Ssl:n yleinen resurssittomuus, kun verotulot väestön vanhetessa eivät riitä kaikkeen. Säskylän kunnan tilanne on vielä lisäksi hieman viimeistelemätön Paras -hankkeen vuoksi, koska kuntaliitos Euran ja Köyliön kanssa kariutui kuukausien valmistelujen jälkeen aivan loppusuoralla ja Säskylän kunnan sekä seurakunnan suunnitelmat menivät uusiksi. Tulevien yhteistyöhankkeiden ja verkostoitumisen todellisia etuja ja haittoja ei vielä tiedetä, joten niiden vaikutusten ennustaminen on vaikeaa. Riskit siis tulisi arvioida huolellisesti ja tavoitteet olisi asetettava varovaisesti, mutta realistisesti.

Säskylän kunnassa suunnitellaan, ollaan positiivisia, toimitaan ja ilmassa on tekemisen tuntua (Mäenpää 17.3.2011, sähköpostiviesti), mutta onko se liian vähän ja liian myöhään. Esimerkiksi, Säskylän keskustaan rakennetaan uusi kauppa-alue, mihin osa marketeista ilmeisesti siirtyy. Tämä siirto vapauttaa liiketiloja, joihin pyritään saamaan uusia yrittäjiä. Pitää huomioida, että kaikki kunnat pyrkivät kasvuun, joten nähtäväksi jää, tuleeko juuri Säskylän kuntaan uusia yrittäjiä, jotka haluavat perustaa liikkeen näihin tyhjiin liikehuoneistoihin, vai jäävätkö ne vuokraamatta tai myymättä, kuten ne muutamat muut tällä hetkellä tyhjillään olevat liikehuoneistot. Säskylän kunnan pitäisi tarkkaan miettiä ja ennakoida tilannetta, sillä menestyvän kunnan imagoon ei kuulu tyhjäät liikehuoneistot. Houkutellakseen esimerkiksi entiset oppilaat palaamaan kotiseudulleen, kunnan pitäisi olla kasvukunta, mihin paluumuuttajat muuttavat turvatun työllisyyden, yrittäjyyden, koulujen ja monipuolisten harrastusmahdollisuuksien vuoksi.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessani sain vastuksia tutkimusongelmiin, koskien asenteita (mielipiteitä), osaamista (tietoja ja taitoja), oppimista (oppimisvalmiuksia) ja motivaatioita. Näiden vastausten perusteella olen pohtinut ehdotuksia yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseksi ja tullut johtopäätökseen: jos Säkylän seudun lukio haluaa profiloitua yrittäjyyslukioksi, se tarvitsee uuden strategian. Näin suurta muutosta ei voi toteuttaa ilman strategiaa, johon kaikki sitoutuu. Strategian suunnittelussa tarvitaan tarkkaan harkittu ja suunniteltu visio sekä yrittäjyyskasvatuksenmalli. Tässä mallissa pitäisi hyödyntää muiden koulujen avulla (benchmark) havaittuja hyviä käytänteitä ja lopuksi tehdä vielä suunnitelma muutosprojektin toteuttamisesta, sillä muutosta ei voida toteuttaa ilman, että Säkylän kunta ja mielellään kaikki sidosryhmät ovat tässä muutosprosessissa mukana.

Yrittäjyysopetuksen kehittäminen voi kuitenkin ensin lähteä liikkeelle pienin askelin, ja näkökulmani yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen Säkylän seudun lukiossa (tutkimukseni perusteella) on, että kaikkeen opetukseen kehitettäisiin läpileikkaava kokonaisuus, joka perustuisi asiantuntijuuteen tähtäävä tutkivan oppimisen oppimisstrategiaan. Mielestäni Ssl:n yhteiskuntaopintojen yrittäjyysopinnoissa tätä oppimisstrategiaa olisi (ensimmäisessä vaiheessa) helppo toteuttaa hyödyntäen muiden oppilaitosten hyviä käytänteitä. Ja laajentaa tätä oppimiskäsitystä asteittain kaikkiin opintojaksoihin, siis kaikkeen opetukseen.

Johtopäätökseni perustuu tutkimuksissani saatuihin tuloksiin. Ensimmäisessä kyselyssä (Kysely 1) oppilaiden asenne yrittämiseen oli negatiivinen eli oppilaita ei yrittäminen kiinnostanut. Jopa 90 % vastanneista oppilaista ei uskonut ryhtyvänsä yrittäjäksi, vaikka yhtä monta vastaajaa koki itsensä riskinsietokykyisiksi. Toisessa kyselyssä (Kysely 2) luokan asenne yrittäjyyskasvatukseen oli kuitenkin jo melko positiivinen, sillä yli puolet oppilasta halusi kehittää kurssia aktiivisemmaksi työelämälähtöisellä opetuksella. Tutkimuksen mukaan yrittäjyyskasvatuksen opettamiseen, oppimiseen ja opiskeluympäristöön ei kohdistunut sellaisia negatiivisia asenteita, jotka estäisivät yrittäjyyskasvatuksen kehittämistä esimerkiksi tutkivan oppimisen suuntaan, vaikka

ajatus oman yrityksen perustamisesta (ulkoinen yrittäjyys) tässä vaiheessa opiskelua tuntui oppilaista vieraalta.

Kyselyt myös paljastivat, että yrittäjyyteen liittyvä terminologian hallinta oli vähäistä. Yrittäjyyskasvatuksen perusasioihin, kuten sanaston oppimiseen, pitäisi panostaa, jos esimerkiksi perustermit: hyvät käytänteet ja sisäinen yrittäjyys, eivät olleet vastaajille tuttuja. Yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen tarvitaan mukaan kaikki sidosryhmät, jotta perusasiat saadaan opetettua oppilaille ja oppiminen hyvässä oppimisympäristössä motivoisi parempiin saavutuksiin ja lopulta asiantuntijuuteen.

Toisessa kyselyssä (Kysely 2) yli puolet vastanneista eivät olleet kiinnostuneita osallistuvasta opiskelusta eivätkä verkko-opiskelusta, ja vielä vähemmän oppilaat halusivat opiskella kouluajan ulkopuolella. Kolme neljäsosaa oppilaista ei myöskään osoittanut kiinnostusta vuorovaikutteiseen opiskeluun asiantuntijoiden kanssa. Nämä vastaukset eivät ole ihan linjassa niiden vastausten kanssa, että 71 % oppilaista oli kuitenkin kiinnostunut työelämälähtöisestä opetuksesta koulun ulkopuolella.

Rehtorin, opettajien ja yrittäjien haastattelujen perusteella vahvistui oppimisen kehittämisen tärkeys. Opetuksessa pitäisi ottaa huomioon se, että perusasioiden oppimisen jälkeen hyödynnettäisiin reflektointia oppimista. Silloin kokonaisuuksien ymmärtäminen voisi helpottua ja uudet tietotaidot motivoisivat oppijoita (myös opettajia oppijoina) oppimaan ja kehittymään.

Ensimmäisen kyselyn jälkeen oppilaiden harjoitusprojektien tuntemus oli lisääntynyt. Sillä ensimmäisen kyselyn aikana tuskin kukaan oppilaista tiesi NY -ohjelmasta, mutta toisessa kyselyssä jo yli puolet oppilaista oli kiinnostunut NY -projektista.

Ensimmäisessä kyselyssä suurin osa vastanneista ei osannut vastata kysymykseen, mitä odottaa kurssilta. Motivoituminen tuskin onnistuu ilman tavoitteita. (Salovaara 2004b) Muutosta suunniteltaessa pitäisi ottaa huomioon ensinnäkin, että opetus- ja oppimisprosessi ovat vuorovaikutteisia sekä opettajan ja oppilaan välillä että oppilaiden keskinäisissä vuorovaikutusprosesseissa, ja toiseksi, että innovatiivinen ja motivoiva koulutus vaatii toteutuakseen avoimemman opiskelu ympäristön. (Uusikylä & Atjonen 2002, 132; Rauste-von Wright ym. 2003, 205.) Näistä syistä pidänkin kognitiivis-

konstruktivistista ja kokemuksellista oppimiskäsitystä sopivana oppilaskeskeiseen yrittäjyyskoulutukseen.

Tutkimuksessani tuli esiin oppilaiden motivaatio-ongelmien lisäksi osaamisen (tietojen ja taitojen) puute, oppimisen ja oppimisympäristön kehittämisen tarve, jotta oppilaiden asenne saataisiin muuttumaan. Vaikeaksi koettuja asioita on vaikea opiskella, oli oppija minkä ikäinen tahansa.

Oppilaat ovat vielä lukiotasollakin (16-18 -vuotiaina) osittain eri kypsyysvaiheissa, ja se vaikeuttaa valintojen tekemistä ja vertailua. Haaste tulevaisuuden opetukselle ja yrittäjyyskasvatukselle onkin se, miten saadaan nuoret kiinnostumaan yrittäjyydestä (sisäisistä, ulkoisesta ja omaehtoisesta). Onnistuuko se konstruktivistisen tutkivan oppimisen mallin avulla vai tulee tulevaisuudessa uusi ja parempi keino käytännöllisten oppiaineiden opiskeluun?

Vastaus jää nähtäväksi, mutta tällä hetkellä ja näillä tiedoilla yksi parhaista erikoistumisen suuntauksista Ssl:lle olisi mielestäni yrittäjyys ja jaettuun asiantuntijuuteen tähtäävä tutkiva oppiminen. Kehittämällä opetusta ja erikoistumalla juuri yrittäjyyteen Säkyän seudun lukio sekä koko Säkyän kunta voisi profiloitua aktiiviseksi, yrittäjyyspositiiviseksi asuinpaikaksi ja siten houkutella uusia veronmaksajia kuntaan.

Yrittäjyys ja tutkivan oppiminen pedagoginen malli, jossa oppilas ja opettaja ovat itse yrittäjämäisiä ja osana kehittämishanketta, sopisi mielestäni jo lukiolaisille, vaikkakin tutkimukseni mukaan vain runsaat puolet (59 % oppilasta) halusi kehittää kurssia aktiivisemmaksi työelämälähtöisen opetuksen avulla. Tutkimuksen vastausten mukaan oppilaat eivät koe haluavansa opiskella vielä tässä vaiheessa projektilähtöisesti, paitsi jos aihe on kiinnostava ja aikataulu sopii heidän muuhun harrastusaikatauluun. Mielestäni tämä onnistuu asennemuutoksella. Se vaatii sekä opettajan että oppilaan panosta, mutta muutoksen pitää alkaa strategiasta ja tukitoimista, tällaista opetuksen muutosta ei voida aloittaa alhaalta ylöspäin eli oppilaasta lähtöisin.

Opetussuunnitelman mukaisessa taloustiedon opetuksessa on aikaa varattu vain kuusi viikkoa. Näin lyhyessä ajassa ei ole helppoa oppia ymmärtämään yrittäjyyttä

syvästi, elleivät oppilaat ole tosi aktiivisia, sillä nykyiselläkään systeemillä (tämänhetkiselällä lukion opintosuunnitelmalla) yrittäjyyden ymmärtäminen ei ole helppo toteuttaa käytännössä. Ensimmäisessä vaiheessa voisi kehittää yrittäjyyden opintojaksoa ja vähitellen laajentaa yrittäjyyskasvatukselliset oppimismenetelmät, hyviä käytänteitä hyödyntäen, kaikkiin Ssl:n opintojaksoihin. Tavoite voisi olla kokonaan uusi yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli, joka mahdollistaisi yrittäjyyskasvatusta tukevan opiskelu ympäristön, jossa huomioitaisiin pakollisten kurssien rooli opetusmenetelmien kehittämissuunnitelmassa. Hakkaraisen tutkivan oppimisen -malli tähtää jaettuun asiantuntijuuteen, ja tämä malli olisi mielestäni toteutettavissa pienillä investoinneilla Ssl:ssä huomioon ottaen Ssl:n nykyinen panostus verkko-opetukseen, verkostoitumiseen ja projektioppimiseen.

Yrittäjyys ja tutkivan oppiminen pedagoginen malli Säkylän seudun lukion yrittäjyysopetuksen opetusmenetelmänä tulisi tapahtua avoimessa opiskelu ympäristössä, jossa hyödynnettäisiin verkko-opetusta ja verkostoitumista sidosryhmien kanssa. Sidosryhminä näen ensisijaisesti Ssl:n oppilaat ja opettajat, Säkylän Yrittäjät ja Säkylän kunta, mutta myös muut lukiot ja oppilaitokset sekä muut yrittäjät.

Jaettu tieto (kognitio) sopii opetukseen ja erikoisesti tutkivaan ongelma- tai ratkaisulähtöiseen opetukseen, sillä kenenkään, ei opettajan eikä oppilaan, tarvitse omata koko asiantuntijuutta. Projektioppimisessa ja -työskentelyssä hyödynnetään tutkivaa oppimista, kun etsitään informaatiota ja ratkaisuja. Tällaista työelämälähtöistä opetusta, jossa opettajat ja myös oppilaat toimivat asiantuntijatielopankkeina, tarvitaan nykyajan kouluissa. (Asanti, Lehtinen & Palonen 2002, 94.)

Haasteena on se, miten tällaisia motivoituneita opiskelu- ja projektiryhmiä sekä tiimejä käytännössä muodostetaan, kun aika on rajallista ja harrastukset vievät resursseja. Näin se on myös työpaikalla, joten ”todellisessa” työelämässä tähänkin ongelmaan on löydettävä ratkaisu. Oppiminen on tiedonhankinnan lisäksi toiminnan ja ajattelutapojen kehittymistä, ja se tapahtuu yhteisöissä. Osallistuminen on myös prosessi; yksilön ja ryhmän vuorovaikutusta, joka yhdistää tekemisen, puhumisen, tunteet ja tietysti itse ryhmään kuulumisen. Näiden tietotaitojen avulla saavutetaan asiantuntijuutta. Tällainen tiimimäinen ja verkostoitunut toiminta vaatii paljon sosiaalisia taitoja ja uutena

globaalin työelämän vaatimuksena on tehtäväkohtaisten projektien toteuttaminen; joustavan tiimien perustaminen, nopea tiedonvaihto ja ongelmanratkaisu sekä tiimin purku. (Asanti, Lehtinen & Palonen 2002, 99-105.)

Yrittäjyyskin on oppimisprosessi, jossa ymmärrys syvenee asteittain (Media Lab Helsinki 2010, hakupäivä 22.2.2010). Timmons & Spinelli (2003, 51.) neuvovat, että kasvulle yrittäjyyteen on annettava mahdollisuus, ja he myös opastavat ajattelemaan menestystä (Think Big Enough), jotta mahdollisuuksia ei jo alkumetreillä sammuteta vaan oppimisprosessille yrittäjyyteen annettaisiin tilaa.

Yrittäjyyden ja oppimisprosessin aikana opitaan erilaisia taitoja, kuten opitaan luomaan ja näkemään mahdollisuuksia sekä toimimaan tilanteen vaatimusten mukaan. Tähän Ssl:n Valokuvaus –projekti tuo hyviä oppimistilanteita, kun oppilaat saavat harjoitella yrittäjyyttä oppipoika-mestarikoulutuksen ja tekemällä oppimisen avulla. Apuna tässä oppimisprosessissa voi olla koulun ulkopuolella tapahtunut oppiminen (kotona tai harrastuksissa) tai vaikkapa hiljainen tieto. Eri osa-alueiden taitojen kehittyminen vaikuttaa erikoisesti päätöksentekotoimintaan.

Yrittäjille on ominaista toimia aktiivisesti, etsiä liiketoimintamahdollisuuksia, luoda kontakteja ja verkostoja, etsiä tietoa, verkostoitua, ja olla valmiina ottamaan riskejä sekä hyödyntämään saavuttamaansa tietotaitoa. Yrittäjyys ei ole pikamatka rikkauteen vaan johtamista edestä. (Timmons & Spinelli 2003, 28, 47, 56-57, 63-64.) Eikä tämä ole vain amerikkalaisessa johtamiskulttuurissa, vaan vastaavaa ajattelua voidaan tunnistaa myös vänrikki Koskelan johtamisessa suomalaisessa klassikkoelokuvassa Tunteiden sotilas.

Tämä tutkimani YH2 on normaali heterogeeninen (ei erikseen valittuja oppilaita) koululuokka, joka opiskelee pakollista oppiainetta. Yksi yhteisistä piirteistä haastateltavissa oli ristiriitaisuus, että haluttiin aktiivinen, innovatiivinen ja kannustava opetus, mutta sen piti tulla ulkopäin esimerkiksi opettajalta ja oppilaan vähäisellä panoksella, joten sisäänajo tutkivaan oppimiseen ei ole oppilaille helppo konsepti. Varsinkin kun asiantuntijuuteen tähtäävä tutkiva oppiminen avoimessa oppimisympäristössä vaatii koko organisaation sitoutumista motivoitakseen kaikki ja kaikkiin muutoksiin. Muutosvastarinta pitäisikin ottaa huomioon strategiaa ja muutoksen johtamista suunniteltaessa.

SWOT -analyysin johtopäätöksiä oli, että ei riitä, jos pelkästään oppilaat ja opettajat sitoutetaan, vaan kaikkien sidosryhmien pitää sitoutua opetuksen kehittämiseen. Ei riitä, että odottaa tai että muutama yksilö toimii, kaikkien pitäisi aktivoitua ja innovoida. Ssl:n pitäisi myös olla aktiivisempi, kehittää resursointia ja yhteistyötä kaikessa verkostoinnissa. Myös Säkylän kunnan pitäisi parantaa imagoaan ja houkuttaa sekä uusia asukkaita että yrittäjiä kuntaan. Yrittäjiä, jotka työllistävät ja maksavat yhteisöveronsa Säkylään.

Heinonen (2001, 124-129.) käsittelee artikkelissaan organisaation sisäistä yrittäjyyttä ja niitä neljää edellytystä, ympäristö, johto, organisaatio ja tahto menestyä, joita tarvitaan sisäisen yrittäjyyden integroimiseksi (kunnalliseen) organisaatioon. Innovatiivinen ja muutosvalmis ympäristö, kannustava ja sitoutunut johto, konkreettiset strategiat ja joustava organisaatio sekä positiivinen ja kannustava työympäristö, nämä ovat ne elementit, joita mielestäni tarvitaan myös Säkylän seudun lukion muuttamiseksi Ala-Satakunnan valovoimaiseksi lukioksi. Mielestäni Säkylään on mahdollista kehittää sellainen lukio, jossa opetetaan oppimaan oppimista ja jonka tavoitteena olisi asiantuntijuus. Lukio, jonka mottona olisi ”pätevästä taitajuuden kautta asiantuntijuuteen”.

Säkylän kunnan pitäisi myös varata resursseja palkita avainopettajia ja huolehtia heidän jaksamisestaan. Avainopettajilla tarkoitan tässä niitä opettajia, jotka lisätyöllään edistävät opetustyön kehitystä. Nyky-yhteiskunnassa pitää ottaa huomioon, että lukion houkuttelevuus saattaa nopeastikin laskea, jos kuntalaisilla ei ole töitä eikä oppilaitoksilla sitoutuneita opettajia. Perheet saattavat muuttaa työn perässä helpostikin toiselle paikkakunnalle, mutta hyvää opetusta (lukiota) ei niin vain jätetä, vaan usein järjestelyjä tehdään sen mukaan, miten lapset pääsevät parhaaseen kouluun. Tutkimuksen aikana ei ole muodostunut sellaista kuvaa, että koko Ssl:n organisaatio olisi sitoutettu tavoitteisiin, vaan enemminkin ollaan tilanteessa, missä muutama yksittäinen toimija työskentelee pitkäjänteisesti ilman sen suurempia bonuksia tai kannustimia. Siksi olisikin tärkeää, että nämä esimerkiksi uuden aktiivisen projektioppimisen opettajat, jotka väsymättömästi ja ilman palkitsemisia jatkavat työtään, huomioitaisiin välittömästi. Käytännön ongelmat, pääasiassa ajan- ja resurssienpuute, vaikeuttavat kaikkien opettajien sitoutumista kaikenlaisiin uudistuksiin, kuten verkko-opetukseen ja NY tyyliin valmisprojekteihin. Näihin käytännön

ongelmiin pitäisi löytää aikaa paneutua ja ratkaista ne, mutta tämä ei onnistu ilman resursseja.

EU ja opetushallitus tukevat hankkeita, mutta hankerahoitusasioita pitää myös opetella. Rahoituksen hakeminen on vaativa byrokraattinen prosessi, johon ei ole yleensä ole budjetoitu varoja. Juuri varojen niukkuuden vuoksi yhteistyötä pitäisi kehittää kaikilla tasoilla ja Ssl:n pitäisi ottaa aktiivisempi ja määrätietoisempi ote, vaikkapa järjestämällä mahdollisimman monien tahojen kanssa ennakkoluulottomasti erilaisia ”brainstorming” -sessioita.

Helpommin toteutettavia uudistuksia, kuten verkostoituminen ja verkko-oppiminen, pitäisi kehittää ja yhteistyötä lisätä esimerkiksi Euran (kunnan, lukion ja muiden sidosryhmien) kanssa. Sponsoreiden hankinta Ssl:n oppilasprojekteihin auttaa rahallisesti, mutta sponsorit usein tarvitsevat näyttöä ennen, kuin jakavat ”stipendejään”. Positiivinen imago myy opetuksessakin.

Haastatteluissa ja keskusteluissa yrittäjien kanssa (Reko 28.3.2011, haastattelu; Yrittäjä A 18.6.2010, keskustelu; Yrittäjä B 14.10.2010, keskustelu) tuli esille, että Säkylän seudun lukion yhteistyötä voisi sekä lisätä että tiivistää Säkylän Yrittäjät ry:n kanssa. Säkylän Yrittäjät on Säkylän seudun lukiolle tuttu yhteistyökumppani, mutta tällä hetkellä sekä heidän että lukion sitoutuminen vuodesta toiseen jatkuvaan yhteistyöhön vaatisi uuden strategian laatimista. Myös muiden toimijoiden löytäminen olisi syytä kartoittaa. Yhteistyökumppanit, myös kansainväliset, voisivat tuoda lisäresursseja sekä opetukseen että hankintoihin. (Korkala 2010, 17, 25) Tällainen (kansainvälinen) toiminta vaatii keskinäistä luottamusta ja sitoutumista, jota ainakaan tällä hetkellä ei Säkylän seudun lukio pysty takaamaan.

Uusia tutkimusaiheita olisi paljon, esimerkiksi yrittäjyysopetus eri aineiden osalta. Myös seurantatutkimukset ovat tärkeitä, eli pitäisi myös tutkia, miten uudistukset toteutuvat. Parannusten jälkeen ei pidä olettaa, että opetus ja oppiminen ovat automaattisesti parantuneet, vaan pitää tutkia, miten se ovat käytännössä parantuneet.

Yhteenvetona esitän, että ensin Säkylän seudun lukiolle pitäisi suunnitella uusi yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli, jossa hyödynnettäisiin jo käytössä olevia tai

muualla testattuja hyviä käytänteitä. Tämä uudistetun opetuksen malli, esimerkiksi asiantuntijuuteen tähtäävä tutkiva oppiminen, pitäisi sisällyttää sekä Ssl:n että Säkylän kunnan strategiaan. Pitää kuitenkin muistaa, että kehittäminen on jatkuva, syklinen prosessi eli tämä tutkimus ei tuo mitään ”kiveen hakattua” -mallia opetukseen vaan antaa ideoita jatkuvasti muuttuvaan (sykliseen) prosessiin, jota pitää reflektoida ja tarvittaessa muuttaa.

Yrittäjyyskasvatuksen ja oppimismenetelmien kehittämisen ehdotuksia yksityiskohtaisemmin esitettynä

Tutkimuksen tavoitteena Säkylän seudun lukion kehittämistehtävässä oli löytää monipuolista tietoa, jota voitaisiin hyödyntää oppilaslähtöisen yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseksi. Ajatuksia keinoista ja parannuskohteita, kuten oppilaiden asenteen, motivaation osaamisen ja oppimisen kehittämiseksi, syntyi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tutkimuksen aikana. Näiden tutkimuksessa esiin tulleiden ideoiden ja aihoiden toteuttamismahdollisuuksia olisi hyvä ennen käyttöönottoa vielä tutkia ja testata.

Ajatuksia oppilaslähtöisistä kehitys- tai muutoskohteita Säkylän seudun lukion oppimisympäristöön löytyi muun muassa henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) käyttöönotto, selkeä arviointi oppimiseen ja oppilaan oman kasvun arviointi. Myös käsitteiden selventäminen kehittäisi yrittäjyyskasvatusta ja oppimista.

Oppilaslähtöinen opetus vaatisi myös opettajien palkitsemisjärjestelmän sekä lisäksi opettajien koulutuksesta ja jaksamisesta huolehtimista. Opiskeluympäristön muutos todennäköisesti kohtaisi muutosvastarintaa, mutta kommunikaation avulla ("brainstorming" –sessiot) ja yhteistyöllä uudet ajatukset ja opetusmuodot saataisiin mahdollisesti integroitua opetukseen uudessa oppimisympäristössä.

Muutamia yksittäisinä poimintoina, kuten yhteistyön ja vuorovaikutuksen lisääminen yrittäjien kanssa, verkko-opetuksen, verkostoinnin sekä hyvien toimintamallien (käytänteiden) kehittäminen, näkyvyyden parantaminen ja hankerahoitusten hyväksikäyttäminen, olisi hyvä ottaa opetusta suunniteltaessa tai kehitettäessä keskustelun pohjaksi.

Henkilökohtainen opintosuunnitelma selventää sekä oppilaalle että opettajalle oppilaan tavoitteet ja kurssikohtaista HOPS:a tehdessään oppilaan on mietittävä omia asenteita, motivaatiota ja oppimistyylejä. Vuorovaikutuksen parantamiseksi eri ryhmien väliset "**brainstorming**" –sessiot olisi hyvä ottaa käyttöön. Näissä myös keskeneräiset ajatukset ja ideat pääsisivät esiin ilman, että kukaan rajoittaisi luovuutta ja keskittyisi virheisiin, sillä yritys-erehdys oppimismenetelmä kuuluu oppimiseen. Näitä voisi käyttää myös muiden ryhmien kanssa käytävissä vuorovaikutustilanteissa. **Poikkileikkaavassa (läpileikkaavassa) opetuksessa** hyödynnettäisiin eri oppiaineita ja mahdollisista työkokemusta oppimisessa. Työelämälähtöisessä opetuksessa olisi löydettävä keinot kurssimuotoisen lukion esteiden poistamiseen. Myös arvioinnissa pitäisi huomioida oppilaan oma kehitys. **Selkeä arviointi** lisättynä projektioppimiseen ja muuhun oppimiseen parantaisi oppijälähtöistä opetusta.

Muutoksia tehdessä pitää huomioida **muutosvastarinta**, ja sen johtaminen olisikin otettava huomioon jo suunnitelmia tehtäessä. Yrittäjälähtöisessä opetuksessa voitaisiin hyödyntää entistä enemmän yrittäjiä. Säkylän Yrittäjät ry:ssä on aktiivisia toimijoita, sekä keskenään että muiden yrittäjien kanssa, ja **yhteistyötä** (vuorovaikutusta) Ssl:n kanssa voisi helposti tiivistää, esimerkiksi innovoimalla uusia yhteisiä projekteja. Esimerkkinä yhteistyöstä voisi olla oppilaiden yritystoiminta erilaisissa Säkylän Yrittäjien tempauksissa ja tapahtumissa tai viikkoa ennen juhannusta pidettävässä ”Kuhinat” -tapahtumassa. ”Brainstorming” -sessiot yrittäjien kanssa voisivat poikia hyviäkin ideoita ja auttaa hyvien käytänteiden ja toimintamallien jakamisessa. Yrittäjät samalla tutustuisivat oppilaisiin, ja tällainen yhteistyö voisi edistää sisäisen yrittäjyyden kehittymisen lisäksi esimerkiksi kesätyöpaikkojen suunnittelua ja rekrytointia.

Opetuksessa ja erityisesti yrittäjyysopetuksessa (erikoisopetuksessa) tulisi huomioida **käsitteiden selventäminen**. Tutkimuksen mukaan käsitteiden ymmärtämisessä oli puutteita, esimerkiksi yrittäjyysopetuksessa yrittäjyyden ymmärtäminen. Projektitoiminnassa mukana ollut musiikkia harrastava oppilas ei ymmärtänyt, että muusikkokin voisi olla yrittäjä (vrt. Jari Sillanpää) (Oppilas $\approx$ 24.1.2011, haastattelu). Toisena esimerkkinä on SWOT -nelikenttäanalyysi, joka ei ole auennut oppilaille ja siinä erikoisesti ulottuvuudet (”sisäinen-ulkoinen” ja ”nykytila-tuleva” vastakkainasettelu).

Tässä voisi apuna olla **yritysesitysten parantaminen**. Oppilaiden yritysesitysten tasoa voisi nostaa, ja yrittäjien taholta tulikin ehdotus: Yritykset, joista esitys pidetään, kutsutaan paikalle (oppitunnille) kuuntelemaan esitystä. (Reko 28.3.2011, haastattelu)

Tärkeä motivoiva tekijä opetuksessa on **opettajien palkitseminen**. Ei riitä, että pyritään parantamaan vain oppilaiden motivaatiota, myös opettajien motivaatiosta huolehtiminen on avain asia menestyvälle oppilaitokselle. Palkitsevan palkkajärjestelmän tai muunlaisen palkitsemisen malleja on useita, tosin resurssien löytäminen tähän toimenpiteeseen vaatii paneutumista asiaan. Myös **opettajien koulutus ja jaksaminen** olisi huomioitava, sillä myös opettajille tietotaidon ylläpitäminen ja lisääminen on vaativaa ja jatkuvaa työtä. Siksi opettajien lisäkoulutuksen tarve olisi kartoitettava säännöllisesti sekä järjestettävä koulutusta, mahdollisuuksia osallistua seminaareihin, kansainvälisiin projekteihin ja kontakteihin kollegojen kanssa. Näin myös opettajan jaksaminen paranisi ja hänen asiantuntijuutensa pääsisi kehittymään. Yrittäjät voisivat myös ottaa opettajia ”siipiensä suojaani”, siis yrittäjät voisivat toimia opettajien omina tuutoreina (=yrittäjä-mentoreina) ohjaamassa ja tukemassa käytännön yrittäjyyskasvatustyössä (Gustafsson-Pesonen & Kiuru 2012, 47).

Kehitettäessä oppilas- ja oppimislähtöistä oppimista olisi hyvä määritellä Ssl:n kurssimuotoisen **opiskeluympäristön käsite** niin, että kaikki käsittävät sen samalla tavalla. Opiskeluympäristö, erikoisesti projektien osalta, voidaan uusien teknologioiden avulla toteuttaa virtuaaliseksi tai kokonaan koulun ulkopuolella, esimerkiksi jonkun yrityksen tiloissa. (Frisk 2010, 6.)

Verkko-opetuksen, verkostoinnin sekä hyvien toimintamallien (käytänteiden) kehittämistä voitaisiin kehittää lisäämällä yhteistyötä muun muassa Euran lukion, Ulvilan lukion ja/tai Jyvässeudun yrittäjyyslukion kanssa.

Nummela & Suominen (2005, 14-15) ehdottavat opetukseen oppimisaihioita, joissa pieniä itsenäisiä opetuksellisia sisältökokonaisuuksia, kuten tekstejä, videoita, animaatioita tai simulaatioita käytettäisiin opetuksessa, ja ne olisi käytettävissä myös kouluajan ulkopuolella verkossa. Myös oppilaitos voisi säästää resursseja, aikaa ja rahaa, kun näitä aihioita ei tarvitsisi tehdä aina uudestaan ja uudestaan.

Kyrö ja Ripatti (2006, 170) suosittelevat verkostotoiminnan laajentamista "verkostobenchmarking" -toiminnaksi, jolloin suunnitellaan ja kehitellään enemmän kuin yhden organisaation toimintaa sekä etsitään niille parhaita käytäntöjä ja toimintamalleja, unohtamatta myös kansainvälistä verkostotoimintaa, mikä olisi syytä ottaa mahdollisuuksien mukaan huomioon suunnitelmissa.

Yhteistyö eri tahojen kanssa voisi vaikuttaa myös **näkyvyyteen**, esimerkiksi paikallis-tv:n haastatteluina tai lehtijuttuina tai jopa kansallisen tv:n haastatteluna, jos Timmons & Spinellin (2003, 51) ”Think Big Enough” -mottoa seuraa. Tällainen **imagonkohotus** nostattaisi sekä kunnan että oppilaitoksen arvoa, ja siten johtaisi vaikkapa mahdollisiin sponsorointeihin. Myös **hankerahoitusta** on tarjolla monenlaisille projekteille, mutta esimerkiksi EU-rahoitteisiin hankkeisiin osallistuminen vaatii hankerajoituksen opiskelemista ja siten ensin resursseja asioiden oppimiseen. Tämä hankerajoituksen opetteleminen vie paljon aikaa ja resursseja ja siten vaativampi muutos, mutta todennäköisesti se maksaisi itsensä takaisin projektien rahoituksen muodossa.

Kaikkien muutosten osalta olisi hyvä huomioida lisääntyvän kommunikaation ja yhteistyön tarve sekä kurssimuotoisen lukion aikataulurajoitukset, jotta muutosten toteuttaminen onnistuisi. Tieto- ja viestintätekniikka mahdollistaa paljon mutta se ei toimi itsestään, se tarvitsee tekijöitä.

7. POHDINTA

Opinnäytetyön idea syntyi Pirkko Turjanmaan ja Jouko Isokankaan avustuksella. He ehdottivat aiheeksi asiantuntijuutta, esimerkiksi: ”Opettaja oman alansa asiantuntija, näkökulmana yrittäjäyys”. Jouko Isokangas lisäksi vielä antoi selvät ohjeet rungosta ja keiden tutkimuksiin kannattaisi tutustua (muun muassa Koironen, Puhakka, Fiet). Tämän jälkeen otin yhteyttä Säkylän seudun lukioon, ja aloitimme tämän pitkän matkan kohti valmista työtä. Tämän tutkimuksen kesto on ollut noin 3 vuotta, minkä aikana on tapahtunut paljon sekä Säkylän kunnassa, Säkylän seudun lukiossa että minun omassa elämässäni, joten aiheen rajaaminen on ollut haastavaa.

Keskustelujen jälkeen tutkimus muuttui opiskelijalähtöiseksi kyselyksi yrittäjäyysopintojen kehittämiseksi. Kehittämistehtävässäni olen tutkinut haastattelemalla, havainnoimalla ja kahden kyselyn avulla, miten Säkylän seudun lukiossa on yrittäjäyyskasvatus järjestetty (projektit mukaan lukien) ja miten oppilaat asennoituvat kurssin sisältöön ja opetukseen sekä mitä he kurssilta ovat odottaneet. Olen tutkimukseni aikana miettinyt, miten näitä tutkimuksissa saavutettuja tietoja voisi käyttää käytännössä hyödyksi parannettaessa Ssl:n opetusta. Koska resurssit vaikuttavat suuresti opetukseen ja kehittämisen keinoihin ja mahdollisuuksiin, olen mielestäni löytänyt edullisia (esimerkiksi HOPS) ja pienellä työllä saavutettavia kehittämisideoita ja yrittäjäyyskasvatuksellisia muutoksia opetukseen ja oppimiseen (kuten aivoriihet yrittäjien kanssa). Muutoksia, jotka vaativat enemmänkin sitoutumista kuin suuria resursseja, on myös löytynyt tutkimuksen aikana. Opettajien palkitseminen erinomaisesta työstä ei myöskään vaatisi suuria resursseja tai olisi vaivalloinen uudistus verrattuna siihen, mitä pelkästään uusien opettajien rekrytointi maksaisi.

Kehittämistehtävässä on esitetty myös vinkkejä, mistä voisi etsiä käytännön ja kokemuksen kehittämisiä hyviä toimintamalleja ja mitä olevassa olevia toimintoja kannattaa kehittää. Näidenkään ehdotusten kustannukset eivät ole mielestäni korkeat, ongelmana vaan tuntuu olevan kehittämiseen kuluvan ajan löytäminen.

Haasteelliseksi tässä kehittämistehtävässä koin tämän tutkimusalueen laajuuden. Asiantuntijuuden kehittäminen itsessään on jo laaja tehtävä. Kun sen lisäksi lähdetään kehittämään opetusta, mikä saattaisi olla järkevintä tehdä ainekohtaisesti ja mikä sinänsä on jo tarkkaan rajattua, on sekin kehittämistehtävän ”yksikkönä” laaja ja koko ajan muuttuva ilmiö. Syksyllä 2010 löysin Hakkaraisen tutkivan oppimisen mallista tutkimukselleni punaisen langan, ja silloin työ lähti viemään minua vihdoinkin kohti maalia.

Tutkimukseni aikana olen oppinut paljon tällaisen työn kirjoittamista, sillä olen lisäksi opiskellut samaan aikaan Turun Yliopistossa kasvatustieteitä ja saanut maailman parhaat tuutorit käyttööni. En ole ennen kirjoittanut näin laajaa akateemista tekstiä suomeksi. Kaksivuotisesta opiskeluajastanikin puolet vietin opiskelijavaihdossa Etelä-Koreassa Kyung Heen yliopistossa, jonka opetuskieli oli englanti. Onnekseni pystyin koko ulkomailla oloni ajan tekemään tutkimusta tästä aiheesta, sillä internetin välityksellä oli mahdollista lukea artikkeleita ja tutkimuksia sekä käydä keskustelua Ssl:n opettajien ja rehtorin sekä Säkylän yrittäjien kanssa.

Yhteistyö ensimmäisen Oulun ammattikorkeakoulun tuutorini kanssa ei valitettavasti käynnistynyt, mutta vaivalloisen tuutorin vaihdon jälkeen jo pitkälle edenneen tutkimuksen viimeistely saatiin alkuun, ja siinäkin työssä meni pari vuotta tuutorointiin varattujen resurssien niukkuuden vuoksi. Tässä projektissa myös oma asiantuntijuus, organisointi- ja keskittymiskykyni tuli testattua. Tuli myös todistettua samalla, että näin laajaa tehtävää ei voi tehdä yksin varsinkin, kun omille virheille tulee niin sokeaksi. Olen kiitollinen tuutorilleni Tiina Gallénille, että hän suostui ottamaan ylimääräisen tuutoroitavan omista työkiireitään huolimatta. Hän joutui usein työskentelemään omalla vapaa-ajallaan. Työni etenemistä loppuun asti saan kiittää myös Jouko Isokangasta, sillä hänen ytimekkäät ja asiantuntevat kommentit auttoivat tuskallisessa loppuvaiheessa selvittämään, mitä yritän tällä tutkimuksellani sanoa. Lisäksi Satakunnan ammattikorkeakoulun lehtori Sirpa Nokkonen asiantuntijuutensa ja opinnäytetyön ohjaajan kokemuksensa avulla osasi kannustaa ja ohjata vaikean opinnäytetyön henkistä puolta. Hänen ansiostaan valitsin oman oppimiseni rajat.

Ymmärtääkseni yrittäjäyyskasvatuksen laajuutta ja vaikutusmahdollisuuksia osallistuin myös Naantalissa 19-20.5.2011 ”Learning Through Life - Recognition of Non-formal

and Informal Learning” -seminaariin, missä keskusteltiin siitä, mitä ja miten työssä oppii ja miten se huomioidaan opiskelussa. Vaikka tämä seminaari keskittyikin enemmän opitun arviointiin ja sen hyväksilukuun opintoihin, oli tämä seminaari silmiä avaava kokemus siitä, miten paljon elinikäinen oppiminen antaa mahdollisuuksia, vaikka esimerkiksi nuorena (lukiossa) tekee vääriä valintoja.

Yrittäjyyden opetuksessakin voidaan tämän aiheen tiimoilta pohtia, miten paljon työnteko itsessään auttaa opinnoissa. Pohdin myös tutkimukseni aikana sitä, miten kaikki työ, myös kotityöt, vaikuttavat yrittäjyyden ja erikoisesti sisäisen ja omaehtoisen yrittäjyyden kehittymiseen. Työssä oppii tärkeää tietotaitoa, asiantuntijuutta, aivan samoin kuin tällaisen tutkimuksen tekeminen on opettanut minua katsomaan opetusta sekä oppilaan että opettajan perspektiivistä. Osaltaan tämä tutkimus on tehnyt minusta tiukemman opettajan, sillä itsensä ”ylittämällä” saavutetaan voittoja, toisaalta yritän enemmän kannustaa oppilaita ja reagoida positiivisesti pienimmästäkin tilaisuudesta tai aiheesta. Tämän tutkimuksen kirjoittaminen vuosina 2010 - 2013 on todistanut minulle, miten oppimaan oppimisella, kannustamalla ja positiivisella asenteella saadaan oppilas (esimerkiksi minä) saavuttamaan sellaisia tuloksia, joita hän ei itsekään uskonut mahdolliseksi.

Tutkimukseni hyödynnettävyys jää nähtäväksi, sillä toimeksiantajani Säkylän seudun lukion rehtori Mika Ruuhialan virka lakkautettiin, ja molempien oppilaitosten (Säkylän seudun lukion ja Säkylän yhteiskoulun) rehtoriksi siirtyi rehtori Tapio Yli-Karro.

LÄHTEET

Ahlroth, K., Manninen, P., Nieminen, T. & Väisänen, S. 2006. Yrittäjyyden oppimispaikat Keski-Suomessa. Teoksesta P. Kyrö & A. Ripatti. Yrittäjyysopetuksen uudet tuulet. Tampereen Yliopiston kauppakorkeakoulu. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006. 146-171.

Anttila, P. 2006. Virtuaali AMK. Ylemmän AMK- tutkinnon metodifoorumi. Viitattu 16.02.2011: <http://www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289369433/1194290305689.html>

Asanti, R., Lehtinen, E. & Palonen, T. 2002. Työelämän muutokset ja osaamisen haasteet. Teoksessa T. Hiltunen & E. Lehtinen (toim.) Oppiminen ja opettajuus. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja B 71, 87-108.

Elo, K. 2011. Puheenvuoro Oulun kauppakamarin tilaisuudessa 23.5. Yrittäjyyden akateeminen kutsu. Akateeminen yrittäjäkoulu. Viitattu 30.5.2011 : http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/kannanotot/default.asp?f=akateeminen_kutsu

Eteläpelto, A. & Rausku-Puttonen H. 1999. Projektioppimisen haasteet ja mahdollisuudet. Teoksessa A. Eteläpelto & P. Tynjälä (toim.) Oppiminen ja asiantunijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. Juva : WSOY, 181-205.

Euroopan komissio 2011. Lifelong Learning. European Comission Education & Training. Sisäinen lähde. Viitattu 4.5.2011: <http://eacea.ec.europa.eu/llp/>. (Ei kirjoittajan nimeä).

Frisk, Tarja (toim.) 2010. Oppimisympäristöjä avartamassa. Oivalluksia, ideoita ja esimerkkejä oppimisympäristöksi ammatillisessa ympäristössä. Oppaat ja käsikirjat 2010:1. Viitattu. 9.3.2011: http://www.oph.fi/download/124992_Oppimisymparistoja_avartamassa_UUSI.pdf

Gustafsson-Pesonen, A. & Kiuru, P. 2012. Ideoita ja oivalluksia yrittäjyyskasvatukseen YKOONTI . Aalto-yliopiston julkaisusarja KAUPPA + TALOUS 4/2012 <http://pienyrittajakeskus.aalto.fi/fi/tutkimuspalvelut/julkaisut/>

Hakkarainen, K., Bollström-Huttunen, M., Pyysalo, R. & Lonka, K. 2005. Tutkiva oppiminen käytännössä. Matkaopas opettajille. Helsinki: WSOY.

Hakkarainen, K., Lipponen, L., Ilomäki, L., Järvelä, S., Lakkala, M., Muukkonen, H., Rahikainen, M., & Lehtinen E. Tieto- ja viestintäteknikka tutkivan oppimisen välineenä Helsingin kaupungin opetusvirasto. Tietotekniikkaprojektin tutkimusryhmä. Viitattu 19.3.2011: <http://www.hyvan.helsinki.fi/tutkiva/>. (Ei vuosilukua).

Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. 1999. Tutkiva oppiminen. Älykkään toiminnan rajat ja niiden ylittäminen. Porvoo: WSOY.

Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. 2000. (1.-2. painos) Tutkiva oppiminen. Älykkään toiminnan rajat ja niiden ylittäminen. Helsinki: WSOY.

Heinonen J. 2001. Sisäinen yrittäjyys organisaation kehittämisen välineenä. Aikuiskasvatus 2/2001. Yrittäjyys, yrittäminen ja koulutus, 122-132.

Hirsjärvi S.& Hurme H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Gaudeamus.

Hirsjärvi S. & Hurme H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki: Gummerus.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.-16. painos. Helsinki: Tammi.

Isokangas, Jouko 2009. Partneriperustainen harjoitusyritys. Opiskelijat luomassa uutta toimintakokonaisuutta yrittäjyyskoulutuksessa. Taloustieteiden tiedekunta, johtamisen ja yrittäjyyden laitos. Oulun yliopisto. Viitattu 25.5.2011: <http://herkules.oulu.fi/isbn9789514260681/isbn9789514260681.pdf>

Jyväskylän yliopisto 2011. Koppa. Avoin yliopisto. Sisäinen lähde. Viitattu 16.02.2011: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku>. (Ei kirjoittajan nimeä).

Jyväskylän yliopisto 2011. Koppa. Avoin yliopisto. Sisäinen lähde. Viitattu 16.02.2011: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat> (Ei kirjoittajan nimeä).

Kainu, A-P., Nokkonen, S. & Rahiala, E. 2007. Yrittäjyyden opetussuunnitelma. Tampereen ammattikorkeakoulu. Tampereen ammattikorkeakoulun opettajakoulutuksen kehittämishanke.

Kalliala, E. & Toikkanen, T. 2009. Sosiaalinen media opetuksessa. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Kari, J. 1996. Opettajan ammatti ja kasvatustietoisuus. Helsinki: Otava.

Kauppinen, T. 2006. Empiirisen sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Luento syksy 2006. Helsingin yliopisto. Viitattu: 7.3.2011: <http://www.valt.helsinki.fi/staff/tmkauppi/kvanti/luento1.ppt#505,5>, ”Tieteen pyörä”

Keltikangas-Järvinen, L., 2008. Temperamentti – ihmisen yksilöllisyys -. 3. painos. Helsinki: WSOY.

Keskinen, S. & Virtanen, N. Yrittäjän muotokuva. 2001. Yrittäjyys, yrittäminen ja koulutus. Aikuiskasvatus 2/2001, 159-166.

Kirjonen, J., Remes P. & Eteläpelto A. (toim.) 1997. Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Viitattu 1.3.2011: <http://ktl.jyu.fi/arkisto/verkkojulkaisuja/ktljd025.htm>.

Koiranen, M. & Pohjansaari, T. 1994. Sisäinen yrittäjyys. Innovatiivisuuden, laadun ja tuottavuuden perusta. Tampere: Tammer-Paino.

Koiranen, M. & Ruohotie, P. 2001. Yrittäjyyskasvatus:. Analyyseja, synteesejä ja sovelluksia. Yrittäjyys, yrittäminen ja koulutus. Aikuiskasvatus 2/2001, 102-111.

Komulainen, K. 2004. Suomalainen – löydä sisäinen yrittäjyytesi! Kansa, kansalaisuus ja erot yrittäjäkäsvatuksen oppikirjoissa. Kasvatus 5/2004, 541-555.

Korkala, S. 2010. Verkosto ammatillisen koulutuksen kansainvälistäjänä. Tietoa ja tilastoja -raportti. 3/2010. CIMO. Viitattu 26.5.2011: http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/17899_verkostotammatillisen_koulutuksen_kansainvalistajana.pdf

Kotler, P. 2005. Markkinoinnin avaimet. 80 konseptia menestykseen. Suom. R. Renko. Helsinki: Readme.

Kunnat.net 2011. Kunta ja palvelurakennemuutos. Sisäinen lähde. Viitattu 26.5.2011: <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/paras/Sivut/default.aspx>. (Ei kirjoittajan nimeä).

Kyrö, P. 2001. Yrittäjyyskasvatuksen pedagogisia lähtökohtia pohtimassa. Aikuiskasvatus 2/2001. Yrittäjyys, yrittäminen ja koulutus, 92-102.

Kyrö, P. 2005. Mitä yrittäjyyspedagogiikka on? Luettu: 28.11.2005. Viitattu 1.3.2011: <http://www.uta.fi/entreenet/yrittajamainen.htm>.

Kyrö, P., Lehtonen H. & Ristimäki K. 2007. Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Tampereen Yliopiston kauppakorkeakoulu. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007.

Kyrö, P., & Ripatti, A. 2006. Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Teoksesta P. Kyrö & A. Ripatti. Yrittäjyysopetuksen uudet tuulet. Tampereen Yliopiston kauppakorkeakoulu. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006. 10-30.

Leinonen, U. 2007. Kuinka kasvaa yrittäjäksi. Yrittäjyyskasvatus kotitalousyrittäjäkoulutuksessa Ähtärin ammatti-instituutissa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kehittämishankeraportti.

Luhtasaari, L. 2002. Yrittäjyyskasvatuksen rooli ammatillisessa toisen asteen koulutuksessa. Opetusministeriön EU-rakennerahastot –julkaisu 11/2002. Etusivu 2002. Opetusministeriön verkkolehti. Viitattu 1.3.2011: <http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2002/0108/yrittajjyys.html>.

Malmia T. 2005. Kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät. Tampereen Yliopisto. Luento 28.1.2005. Viitattu 7.3.2011: <http://www.uta.fi/~tero.mamia/opetus/kvanti2.ppt#286,15>, Tutkimusasetelmassa / suunnitelmassa huomioitavaa (Alkula, Pöntinen, Ylöstalo 1995)

Media Lab Helsinki 2010. Aalto University. Tutkiva oppiminen. Viitattu 22.02.2010: http://mlab.uiah.fi/polut/Yhteisollinen/teoria_tutkiva_oppiminen.html. (Ei kirjoittajan nimeä).

Meronen T. 2007. Yrittäjyyskasvatuksellisen kasvatusympäristön luominen. Tekemällä Oppimisen Keskus. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kehittämishankeraportti.
MTV3 2011. Lukioiden ranking -lista. MTV 3. Sisäinen lähde. Viitattu 23.5.2011: <http://www.mtv3.fi/lukiot/>. (Ei kirjoittajan nimeä).

MTV3.fi 2010a. Puoltoäänien keskiarvo. MTV3 ranking lista. Sisäinen lähde. Viitattu 6.6.2011: <http://www.mtv3.fi/lukiot/>

MTV3.fi 2010b. Puoltoäänien keskiarvo. MTV3 ranking lista. Sisäinen lähde. Viitattu 6.6.2011: http://img.mtv3.fi/mn_liitteet/mtv3/uutiset/bulleting/302794.pdf. (Ei kirjoittajan nimeä).

MTV3.fi 2011. Tässä ovat lukiot paremmuusjärjestyksessä. Sisäinen lähde. Viitattu 6.6.2011: <http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/2011---tassa-ovat-lukiot-paremmuusjarjestyksessa/2011/05/1338309>

Mäkinen, P. 2002. Mitä on oppiminen? Verkko-tutor. Tampereen Yliopisto. Viitattu 7.1.2013: <http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/oppimin.htm>

Nikula, A-P. 2006 Jyvässeudun Yrittäjyyslukion ja Jyväskylän ammattiopiston yrittäjyysopinnot ja Nuori Yrittäjyys. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kehittämishankeraportti.

Nurmela S. & Suominen R. 2005. Verkko-opettajaksi viikossa. Turun täydennyskoulutuskeskuksen julkaisu A.90. Turku: Painosalama Oy.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2007. Ihmisen psykologinen kehitys. 1.-2. painos. Helsinki, WSOY.

Opetusministeriön julkaisu 2004:18. Opetusministeriön yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma. Sisäinen lähde. Viitattu 30.5.2011:

http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2004/yrittajyyskasvatuksen_linjaukset_ja_toimenpideohjelma (Ei kirjoittajan nimeä).

Opetusministeriön julkaisu 2009:7. Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Sisäinen lähde. Viitattu 9.1.2013: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm07.pdf>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. PISA -tutkimus. Mihin Suomen menestys perustuu? Viitattu 2.12.2012: <http://www.minedu.fi/pisa/taustaa.html?lang=fi>

Peda.net. Yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjälukioverkoston kehittämishanke = Y-love. Sisäinen lähde. Viitattu 30.5.2011: <http://www.peda.net/veraja/yrittajyyslukioverkosto>. (Ei kirjoittajan nimeä, ei vuosilukua).

Peuna P. & Saarela-Myllylä A. 2010. Kokemuksellisia toteutuksia yrittäjyyskoulutuksessa. Yrittäjän ammattitutkintoon valmistava koulutus. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kehittämishankeraportti.

Pikkarainen, E. 2000. Kokemus ja kasvu: John Deweyn kasvatusteorian sivistysteorian. Teoksessa P. Siljander (toim.) Kasvatus ja sivistys. Helsinki: Gaudeamus Kirja Oy. 109-127.

Rauste-von Wright, M. & von Wright, J. 1996. Oppiminen ja koulutus. 1.-3. painos. Helsinki: WSOY.

Rauste-von Wright, M., von Wright, J. & Soini, T. 2003. Oppiminen ja koulutus. 9. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Remes, L. 2001. Yrittäjyyskasvatus pedagogisessa toimintatehtävässä. *Kasvatus* 32 (4), 368–381.

Ristimäki, K. 1999. Yrittäjyyskasvatus: sisäinen , ulkoisen vaiko vain yrittäjyyden eristämistä. *Kasvatus* 30 (5), 450–460.

Ruohotie P. 2006. Metakognitiiviset taidot ja ammatillinen kasvu asiantuntijakoulutuksessa. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa 2006 (toim.) *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja.* Helsinki: Kansanvalistusseura, 106-122.

Römer-Paakkanen, T., 2006. Opettajien yrittäjyyden jatko-opinnot Jyväskylän Yliopistossa. Teoksesta P. Kyrö & A. Ripatti. *Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia.* Tampereen Yliopiston kauppakorkeakoulu. *Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006.* 184-206.

Sabell H. 2008. Ammatillisen peruskoulutuksen kehittäminen kompetenssien ja sisäisen yrittäjyyden avulla. Satakunnan ammattikorkeakoulu. *Liiketalouden koulutusohjelma.* Opinnäytetyö.

Salovaara, H. 2004a. Oppimisen teoriasta tukea tieto- ja viestintätekniiikan pedagogiseen käyttöön. Verkkomateriaali. Suomen Virtuaaliyliopisto. Viitattu 1.3.2011: http://tievie.oulu.fi/verkkopedagogiikka/luku_7/yhteisollinen_oppiminen.htm

Salovaara, H. 2004b. Oppimisen teoriasta tukea tieto- ja viestintätekniiikan pedagogiseen käyttöön. Verkkomateriaali. Suomen Virtuaaliyliopisto. Viitattu 4.7.2012: http://tievie.oulu.fi/verkkopedagogiikka/luku_4/motivaatio.htm

Seikkula-Leino, J. 2007. Yrittäjyyskasvatusta kouluissa aiempaa enemmän. Opetus - ja kulttuuriministeriön tiedote. Viitattu 15.02.2011 <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2007/11/Yrittajyyskasvatus.html?lang=fi>

Skinnari, S. 2002. Opettajuuden etiikka tulevaisuuden maailmassa. Teoksessa T. Hiltunen & E. Lehtinen (toim.) *Oppiminen ja opettajuus.* Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. *Julkaisusarja B 71,* 203-234.

Sydänmaanlakka P. 2006. Älykäs itsensä johtaminen. Näkökulmia henkilökohtaiseen kasvuun. Helsinki: Talentum.

Säkylän koulutoimi. Säkylän perusopetuksen rakenteen kehittämisvaihtoehtoja 2010-2015. Sisäinen lähde. Viitattu 30.5.2011: http://www.sakyla.fi/assets/files/kasvatus%20ja%20opetus/SAKYLAN_PERUSOPETUKSEN_RAKENTEEN_KEHITAMISVAIHTOEHTOJA_2010_2015_100210_lopullinen.pdf

Säkylän kunta 2011. Kasvatus- ja opetuspalvelut. Sisäinen lähde. Viitattu 30.5.2011: <http://www.sakyla.fi/sivistyspalvelut.htm>. (Ei kirjoittajan nimeä).

Takala, T. 1999. Koulutuksen ja talouden väliset suhteet. Teoksessa Tuomas Takala (toim.) Kasvatustieteologia. 4.-6. painos. Helsinki: WSOY, 31-64.

Tella, S., Vahtivuori, S., Vuorento, A., Wager, P. & Oksanen, U. 2001. Verkkoopetuksessa - opettaja verkossa. Helsinki: Edita.

Timmons, J. S. & Spinelli, S. 2003. New venture creation. Entrepreneurship for the 21st Century. International edition. Singapore: McGraw-Hill.

Uusikylä, K. 2006. Hyvä, paha opettaja. Jyväskylä: Minerva.

Uusikylä, K. & Atjonen, P. 2002. Didaktiikan perusteet. 1.-2. painos. Helsinki: WSOY.

Uusikylä, K. & Atjonen, P. 2005. Didaktiikan perusteet. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Verkko-oppimisen ja tiedonrakentelun tutkimuskeskus 2011. Tutkiva oppiminen. Sisäinen lähde. Viitattu 30.5.2011: <http://www.helsinki.fi/science/networkedlearning/fi/tutkivaoppiminenmain.html>.(Ei kirjoittajan nimeä).

Von Wright, J. 1996. Oppimisen tutkimuksen opetukselle asettamia haasteita.

Kasvatuslehti 1/1996, 9-21. Viitattu 9.3.2011.:

<http://www.helsinki.fi/~lhirsto/jonni2.html>

YVI.fi 2012. Yrittäjyyskasvatuksen virtuaalinen ympäristö. Turun Yliopisto. Viitattu 2.1.2013: <http://www.yvi.fi/sanakirja/310-yrittajyys-entrepreneurship>

YVI.fi 2012. Yrittäjyyskasvatuksen virtuaalinen ympäristö. Turun Yliopisto. Viitattu 2.1.2013: <http://www.yvi.fi/sanakirja/312-yrittajyyskasvatus-entrepreneurship-education-enterprise-education>

Haastattelut ja keskustelut

Anttila, S., opettaja. Säskylän seudun lukio. 2010. Haastattelu 11.10.2010. Opettajanhuoneessa.

Anttila, S., opettaja. Säskylän seudun lukio.2010. Keskustelu 11.11.2010. Opettajanhuoneessa.

Rahm, M., opettaja. Säskylän yhteiskoulu. 2010. Haastattelu 2.12.2010

Reko S. Säskylän Yrittäjät ry:n puheenjohtaja. 2011. Haastattelu 28.3.2011

Ruuhela, M., rehtori. Säskylän seudun lukio. 2010. Haastattelu 21.9. 2010.

Ruuhela, M., rehtori. Säskylän seudun lukio. 2010. Puhelinhaastattelu 16.03.2011. Tekijän hallussa.

Sirviö, A., opettaja. Säskylän seudun lukio. 2010. Keskustelu 2.11.2010. Luokassa

Sirviö, A., opettaja. Säskylän seudun lukio. 2010. Keskustelu 15.2.2011. Luokassa

Oppilas ☒. Säskylän seudun lukio. 2011. Haastattelu 24.1.2011. Säskylän kirjastossa.

Yrittäjä A. Säskylän Kuhinat 2010. Keskustelu 18.6.2010

Yrittäjä B. Liikuntahalli 2010. Keskustelu 14.10.2010.

Havainnointi

Kotitalousoppitunti. Säskylän yhteiskoulu. Havainnointi luokassa 24.8.2010.

Taloustiedon oppitunti, YH2. Säskylän seudun lukio. Havainnointi luokassa 9.9.2010.

Sähköpostiviestintä

Mäenpää, T., kunnanjohtaja. Säskylän kunta. 16-17.3.2011, sähköpostiviesti.

Ruuhela, M., rehtori. Säskylän seudun lukio.16.3.2011, sähköpostiviesti.

Sirviö, A., opettaja. Säskylän seudun lukio.16.3.2011, sähköpostiviesti.

Anttila, S., opettaja. Säskylän seudun lukio.16.3.2011, sähköpostiviesti.

Reko S. Säskylän Yrittäjät ry:n puheenjohtaja. 16.3.2011, sähköpostiviesti.

Kyselyt

Oppilas #. Säskylän seudun lukio. Kyselyn testaus 20.9.2010 Säskylän kirjastossa.

Kysely 1, 21.9.2010 Säskylän seudun lukio. Luokassa.

Kysely 2, 1.3 2011 Säskylän seudun lukio. Luokassa.

Seminaarit

Berner. A. 2010. Kasvollista kapitalismia – omistaja, työntekijä ja yrityksen tulevaisuus.
Suomi Areena. Seminaari 22.7.2010. Kaupungintalo. Pori

Learning Through Life - Recognition of Non-formal and Informal Learning.
Seminar in Naantali, Finland 19 - 20 May 2011.

Kuntien verotulot

Verotulojen kasvu on Säkylässä ollut pääsääntöisesti muuta maata hitaampaa. Poikkeuksen muodostavat vuodet 2008 ja 2010, jolloin verotulot kasvoivat selvästi koko maata enemmän. Säkylän tuloveroprosentti on ollut maan keskiarvoa korkeampi jo useamman vuoden ajan. Veroprosentti on yli yhden prosenttiyksikön maan keskiarvoa suurempi, mikä ylittää kriisikunnalle asetetun tunnusluvun rajan. Oheisessa taulukossa on esitetty kuntien verotulojen kertymää vuosina 2007–2014.

mrd. e	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Verolaji								
Kunnallisvero	13,97	15,08	15,44	15,36	15,75	16,51	17,32	18,00
Yhteisövero	1,47	1,53	1,20	1,40	1,61	1,40	1,30	1,35
Kiinteistövero	0,86	0,92	0,97	1,17	1,20	1,23	1,26	1,29
Verotulot yhteensä	16,30	17,53	17,61	17,93	18,56	19,14	19,88	20,64
Muutos, %								
Kunnallisvero	6,4 %	8,0 %	2,4 %	-0,5 %	2,5 %	4,8 %	4,9 %	3,9 %
Yhteisövero	18,0 %	4,1 %	-21,9 %	16,9 %	15,0 %	-13,0 %	-7,1 %	3,8 %
Kiinteistövero	8,9 %	6,7 %	6,3 %	20,1 %	2,6 %	2,5 %	2,4 %	2,4 %
Verotulot yhteensä	7,5 %	7,6 %	0,4 %	1,8 %	3,5 %	3,1 %	3,9 %	3,8 %
Verotulot, Säkylä	5,2 %	8,2 %	0,3 %	3,5 %	2,1 %	2,4 %	1,4 %	2,4 %
Tuloveroprosentti keskim.	18,45 %	18,55 %	18,59 %	18,98 %	18,98 %	18,98 %	18,98 %	18,98 %
<i>Tuloveroprosentti, Säkylä</i>	<i>19,00 %</i>	<i>19,50 %</i>	<i>19,50 %</i>	<i>20,00 %</i>	<i>20,00 %</i>	<i>20,00 %</i>	<i>20,00 %</i>	<i>20,00 %</i>
Yhteisöveroprosentti	26,00 %	26,00 %	26,00 %	26,00 %	26,00 %	26,00 %	26,00 %	26,00 %
Osuus yhteisöverosta, %	22,03 %	22,03 %	32,03 %	31,99 %	31,99 %	21,99 %	21,99 %	21,99 %

Lähde: Kuntaliitto

Kunnan verotulokertymä asukasta kohden on kuitenkin maan keskiarvoa suurempi. Kehitys on jatkunut myönteisenä vuodesta 2008 lähtien. Seuraavassa kuviossa on esitetty verotulojen kertymä asukasta kohden.

Lähde: http://www.sakyla.fi/ajankohtaista/TA2011_Säkylä.pdf, sivu 6.

Nimi :

Sukupuoli: N   M

Ikä: _____

1 Miksi haluat opiskella yrittäjyyttä?

2 Onko perheessä/lähipiirissä yrittäjiä: Kyllä   Ei

jos on niin kerro enemmän:

3 Mitä odotit tältä kurssilta:

4 Miten kehittäisit tätä kurssia?

5 Millä todennäköisyydellä aioit perustaa oman yrityksen? asteikolla 1-5

1 erittäin epätodennäköistä

2 epätodennäköistä

3 luultavasti eli todennäköisesti

4 erittäin todennäköisesti

5 kyllä, aivan varmasti

Kerro lisää syistä vastaukseesi:

6 Miten hyvin mielestäsi opetetut teoriat vastaavat käytännön yrittämistä?

Asteikolla 1-5

1 erittäin huonosti, 2 huonosti, 3 hyvin , 4 erittäin hyvin, 5 erinomaisesti

Vastaus: _____

Miksi?

7 Miten ennako-odotuksesi kurssista vastasi todellisuutta? asteikolla 1-5

1 erittäin huonosti, 2 huonosti, 3 hyvin, 4 erittäin hyvin, 5 erinomaisesti

a) Opetuksen taso vs. ennakko-odotukset: _____

Miksi:

b) Kurssin sisältö vs. ennakko-odotukset: _____

Miksi:

c) Oma panos vs. ennakko-odotukset: _____

Miksi:

d) Yritykset vs. ennakko-odotukset: _____

Miksi:

e) Kunnan osallistuminen vs. ennakko-odotukset: _____

Miksi:

f) Vanhempien osallistuminen/kiinnostus/tuki vs. ennakko-odotukset: _____

Miksi:

8 Mitä ymmärrät sisäisellä yrittäjyydellä?

9 Minkälaiseksi miellät riskinsietokykyäsi? Asteikolla 1-5

1 erittäin huono, haluan ottaa varman päälle

2 huono, en haluaisi riskeerata

3 luultavasti eli todennäköisesti ottaisin ”hallittuja” riskejä

4 erittäin todennäköisesti ottaisin riskejä

5 kyllä, aivan varmasti tulen ottamaan riskejä

Miksi?

10 Millaisia riskejä näet yrittäjyydessä?

11 Onko YES-keskus Sinulle tuttu?

Kyllä Ei

12 Onko NY (Nuori Yrittäjyys) -ohjelma Sinulle tuttu?

Kyllä Ei

13 Kuvaile verkostoitumisen merkitystä yrittäjälle?

14 Mitä ajattelet yrittäjyydestä ja työssä jaksamisesta?

15 Kuvaile mitä mahdollisuuksia näet yrittäjyydessä?

16 Kuvaile mitä uhkakuvia näet yrittäjyydessä?

17 Miten kuvailisit: hyvät käytänteet

18 Miten kuvailisit: yrittäjämäinen toimintatapa

19 Kerro jotain esimerkiksi yrittäjyydestä Säkylässä ja Säkyvän Yrittäjistä

20 Selitä omin sanoin mitä tarkoittaa:

”Yrittäjyyskasvatus ei ole itsenäinen saareke vaan ajattelu- ja toimintatapa, joka jokaisen tulisi sisäistää. Yrittäjämäinen toimintatapa kuuluu kaikille.”

Kiitos

Nimi :

Sukupuoli: Nainen / Mies   Ikä:_____

1. Osallistuva oppiminen yleensä merkitsee oppilaan aktiivisempaa osallistumista opetuksen sisältöön, jolloin opettajan rooli on ohjata ja oppilas itse aktiivisesti etsii ja löytää tiedot.

Olisitko valmis tällaiseen opiskeluun?

- 1 erittäin huonosti
- 2 huonosti
- 3 hyvin
- 4 erittäin hyvin
- 5 erinomaisesti

Miksi?

2. Olisitko halukas seuraamaan tunteja, luentoja, esityksiä verkossa, vaikkapa toisesta oppilaitoksesta?

- 1 en todellakaan halua
- 2 en mielelläni
- 3 luultavasti eli todennäköisesti OK
- 4 valmis osallistumaan
- 5 erittäin valmis osallistumaan

Miksi?

3. Mikä on suhtautumisesi asiaan, jos tämä verkko-opiskelu tapahtuisi kouluajan ulkopuolella?

- 1 en todellakaan halua
- 2 en mielelläni
- 3 luultavasti eli todennäköisesti OK
- 4 valmis osallistumaan
- 5 erittäin valmis osallistumaan

Miksi?

4. Käytännön (työelämälähtöisen) opetuksen lisääminen tarkoittaa mielenkiintoisempaa opetusta, mutta se myös tarkoittaa lisätöitä, myös koulun ulkopuolella.

Miten valmis olisit tähän lisäpanostukseen?

- 1 en todellakaan halua
- 2 en mielelläni
- 3 luultavasti eli todennäköisesti OK
- 4 valmis osallistumaan
- 5 erittäin valmis osallistumaan

Kerro lisää syistä vastaukseesi:

5. Olisitko kiinnostunut kuulemaan esityksiä esimerkiksi yrittäjiltä vaikka tämä tapahtuisi koulun jälkeen?

- 1 en yhtään
- 2 huonosti
- 3 OK
- 4 kiinnostunut
- 5 erittäin kiinnostunut

Miksi?

6. Ammattilaisten esitelmät saattavat sisältää erikoissanastoa. Miten valmis olisit käyttämään omaa aikaasi näiden termien opiskeluun?

- 1 en todellakaan halua
- 2 en mielelläni
- 3 luultavasti eli todennäköisesti OK
- 4 valmis
- 5 erittäin valmis

Miksi?

7. Mitä mieltä olet yhteistyöstä eri (alojen) asiantuntijoiden kanssa, olisitko valmis panostamaan tällaiseen vuorovaikutteiseen opiskeluun?

- 1 en todellakaan halua
- 2 en mielelläni
- 3 luultavasti eli todennäköisesti OK
- 4 valmis
- 5 erittäin valmis

Miksi?

8. NY (Nuori Yrittäjyys) & Vuosi Yrittäjänä -ohjelmat ovat valmiita projekteja, joiden avulla voi harjoitella yrittämistä. Miten halukas olisit osallistumaan tällaiseen valtakunnalliseen projektiin?

- 1 en todellakaan halua
- 2 en mielelläni
- 3 luultavasti eli todennäköisesti OK
- 4 valmis
- 5 erittäin valmis

Miksi?

Kiitos ☺